

ÇOCUK TİCARETİ VE ÇOCUKLARIN KORUNMASI

Aralık 2022

Bu proje Avrupa Birliği ve
Avrupa Konseyi tarafından
finanse edilmektedir

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu proje Avrupa Konseyi
tarafından yürütölmektedir

ÇOCUK TİCARETİ VE ÇOCUKLARIN KORUNMASI

Çocuk Ticareti ve Çocukların Korunması

Bu yayın, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Metnin bütünlüğünün korunması, yapılan alıntının bağlam dışı kullanılmaması, eksik bilgi verilmemesi veya metnin niteliği, kapsamı veya bağlamı açasından okuyucunun yanlış yönlendirilmemesi kaydıyla ve ticari amaca yönelik olarak kullanılmaması şartıyla (500 kelimeye kadar) alıntı yapılabilir. Kaynak metin "©Avrupa Konseyi, 2022" ibaresi ile birlikte mutlaka belirtilmelidir. Belgenin tamamının ya da belirli kısımlarının çoğaltılması/çevirisi ile ilgili diğer her türlü talep için Avrupa Konseyi İletişim Müdürlüğü ile irtibata geçilmelidir (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Bu belge ile ilgili diğer yazışmalar için İnsanlık Onuru, Eşitlik ve Yönetişim Müdürlüğü,
Avenue de l'Europe
F-67075 Strasbourg Cedex, France,
Tel. +33 (0)3 88 41 20 00
E-mail: Horizontal.Facility@coe.int
ile irtibata geçilmelidir..

Dizgi ve kapak tasarımı:
Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

Basım:
Matbuu Baskı ve İnternet Hizmetleri

Kapak fotoğrafı:
www.shutterstock.com/1199308930

© Avrupa Konseyi, Aralık 2022.
Tüm hakları saklıdır. Lisans sahibi belirli koşullar altında Avrupa Birliği'dir.

İÇİNDEKİLER

I Giriş	7
II Yasal Çerçeve	9
II.1 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Yasal Çerçeve	11
II.1.1 Çocuk Tanımı	11
II.1.2 Çocuk Ticareti Suçunun Unsurları	12
II.1.3 Çocuk Ticareti Suçunun Ayırt Edici Özellikleri	13
II.1.4 Çocuk Ticareti Mağdurlarının Tespit Edilmesi ve Bildirilmesine İlişkin Düzenlemeler	18
II.1.5 Çocuk Ticareti Mağdurlarının Tanımlanmasına İlişkin Düzenlemeler	21
II.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yasal Çerçeve	22
II.2.1 Adalete Erişimin Sağlanmasına İlişkin Düzenlemeler	23
II.2.2 Barınma, Eğitim ve Tedavi Hizmetlerine İlişkin Düzenlemeler	24
II.2.3 Geri Dönüş ve Uluslararası Korumaya İlişkin Düzenlemeler	26
III Kurumsal Çerçeve	29
III.1 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitinde Sorumluluğu Olan Kurumlar	29
III.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesinde Sorumluluğu Olan Kurumlar	31
III.3 Sorumlu Kurumlar Arasında İş Birliği ve Koordinasyon	35
III.3.1 Operasyonel Düzeyde İş Birliği ve Koordinasyon	35
III.3.2 Planlama Düzeyinde İş Birliği ve Koordinasyon	38
III.3.3 Politika Düzeyinde İş Birliği ve Koordinasyon	38
IV Hizmetler ve Prosedürler	41
IV.1 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	41
IV.1.1 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespit Edilmesi ve Bildirilmesi Sürecine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	41
IV.1.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	44

IV.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	49
IV.2.1 Adalete Erişimin Sağlanmasına İlişkin Hizmetler ve Prosedürler.....	51
IV.2.2 Barınma, Eğitim ve Tedavi Süreçlerine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	52
IV.2.3 Koruma, Güvenli Geri Dönüş ve Uluslararası Koruma Kararlarına İlişkin Hizmetler ve Prosedürler	55
V Analiz ve Öneriler	59
V.1 Türkiye'deki Çocuk Ticareti ile Mücadele Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yönleri, Fırsatları ve Tehditleri	61
V.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Analiz ve Öneriler	63
V.3 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Analiz ve Öneriler	70
V.4 Ortak Öneriler	73
V.5 Hizmet İçi Eğitimlere İlişkin Öneriler	74
V.6 Göstergelere İlişkin Öneriler	76
Ek I Çocuk Ticaretinin Türleri	82
Ek II Çocuk Ticareti ile İlgili Uluslararası Yasal Düzenlemeler.....	83
Ek III Çocuk Ticareti ile İlgili Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları	85
Kaynakça	86

Tablolar

Tablo 1	Çocuk ticareti ile ilgili ulusal yasal düzenlemeler	10
Tablo 2	İnsan ticareti suçu ile göçmen kaçakçılığı suçu arasındaki farklar	17
Tablo 3	GİB tarafından kurulmuş sığınma evleri	32
Tablo 4	Türkiye’de çocuk ticareti ile mücadelede sorumluluğu olan kurumlar	34
Tablo 5	İhbar hatları	43
Tablo 6	Yönetmelik ile öngörülen tespit süreci.....	45
Tablo 7	Yönetmelik ile insan ticareti mağduru çocuklara sunulması öngörülen destek hizmetleri	50
Tablo 8	Çocuk Koruma Kanunu’na göre insan ticareti mağduru çocuklar hakkında uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirler	54
Tablo 9	Çocuk ticareti ile mücadele politikaları için temel prensipler	59
Tablo 10	Türkiye’deki mevcut çocuk ticareti ile mücadele sistemine dair GZFT analizi	62
Tablo 11	Türkiye’de insan ticareti mağdurları.....	64
Tablo 12	İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin öneriler	69
Tablo 13	İnsan ticareti mağduru çocukların yönlendirilmesi ve desteklenmesine ilişkin öneriler.....	72
Tablo 14	Ortak öneriler	73

Şekiller

Şekil 1	TCK’da çocuk ticareti ve fuhuş	14
Şekil 2	TCK’da çocuk ticareti ve sömürü suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali. 15	
Şekil 3	TCK’da çocuk ticareti ve sömürü için tedarik, sevk veya nakletme suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali.....	16
Şekil 4	TCK’da çocuk ticareti ve göçmen kaçakçılığı	17
Şekil 5	TCK’da insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi.....	29
Şekil 6	Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik operasyonel düzeyde iş birliği ve koordinasyon	37
Şekil 7	Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik planlama düzeyinde iş birliği ve koordinasyon	39
Şekil 8	Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik politika düzeyinde iş birliği ve koordinasyon	40
Şekil 9	İnsan ticareti mağduru çocukların tespit edilmesi ve bildirilmesi konusunda yükümlülükler	42
Şekil 10	Yönetmelik ile öngörülen bildirim süreci.....	44

Şekil 11	Yönetmelik ile öngörülen kolluk aşamasındaki işlemler.....	46
Şekil 12	ÇHS'ye Ek Protokol (Md. 8), Palermo Protokolü (Md. 6) ve Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi uyarınca insan ticareti mağduru çocuklara sağlanması gereken haklar	47
Şekil 13	Çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin prosedürler	53
Şekil 14	Kurum bakımı/aile yanında bakım prosedürlerine ilişkin karar şeması.....	56
Şekil 15	Bildirim mekanizmasının entegrasyonu	66
Şekil 16	İnsan ticareti mağdurlarının tespit sürecinde işlem sırası.....	66
Şekil 17	İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti sürecinde eş zamanlı yürütülmesi gereken hizmetler.....	67
Şekil 18	Yönlendirme ve destekleme aşamasında insan ticareti mağduru çocuğa süreç boyunca eşlik etmesi gereken görevliler	70
Şekil 19	İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti ve yönlendirilmesi konusunda sorumluluğu olanların sahip olması gereken bilgi ve beceriler	75
Şekil 20	Çocuk ticaretinin genel ve korunma ihtiyacının tespitine ilişkin göstergeleri	79
Şekil 21	Çocuk ticaretinin farklı türlerine ilişkin göstergeler	80

Kısaltmalar

CİMER	Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ÇHS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
GİB	Göç İdaresi Başkanlığı
GRETA	Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu)
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TCK	Türk Ceza Kanunu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
YİMER	Yabancılar İletişim Merkezi

GİRİŞ

Bu araştırma, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin ortak girişimi olan Batı Balkanlar ve Türkiye'ye Yönelik Yatay Destek II (2019-2022) Programı çerçevesinde uygulanan "Türkiye'deki Göçmenlerin ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında yürütülmüştür.

Bu Program, Güneydoğu Avrupa'daki yararlanıcı ülkelere, genişleme süreci çerçevesinde Avrupa Konseyi standartlarına ve Avrupa Birliği müktesebatına uymaları için destek olmayı amaçlamaktadır. Türkiye, 2016 yılından bu yana, uygulaması İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu (GRETA) tarafından düzenli olarak bağımsız incelemeye tabi olan, Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne taraftır. 2019 yılında GRETA, Türkiye hakkındaki ilk değerlendirme raporunun bir parçası olarak ve politika tedbirlerinin değerlendirilmesi ve planlamasının iyileştirilmesi amacıyla, çocuk ticareti de dâhil olmak üzere insan ticareti ve ortaya çıkan eğilimler konusunda bir araştırma yapılmasını/desteklenmesini tavsiye etmiştir.

İnsan ticareti mağdurlarının haklarını korumak ve geliştirmek için alınan önlemlerin değerlendirmesinden yola çıkan GRETA, Türk makamlarının insan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin süreçleri iyileştirmek için aşağıdakileri içerecek şekilde adımlar atmasını tavsiye etmiştir:

- Çocuk ticareti mağdurlarının tespitinde çocuk mağdurların özel durumlarının ve ihtiyaçlarının dikkate alınması, çocuk konusunda uzman personelin görevlendirilmesi ve tüm çocuk ticareti mağdurları ve risk altındaki çocukları ilgilendiren süreçlerde çocuğun yüksek yararının öncelikli olmasının sağlanması;
- İlgili aktörlerin, refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış göçmen ve mülteci çocuklar, tarım sektöründe çalışan çocuklar ve sokaktaki çocuklara özel dikkat göstererek, tüm çocuk ticareti mağdurlarını tespit etmek ve desteklemek için proaktif bir yaklaşım benimsemelerinin sağlanması;

- BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin Uluslararası Sınırlarda İnsan Hakları Tavsiye İlkeleri ve transit göçmenlerin durumuna ilişkin raporu uyarınca tüm sınır geçişlerinde çocuk mağdurlar da dâhil olmak üzere olası insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesinin sağlanması;
- Cinsel istismar, zorla evlendirme, dilendirme ve suç faaliyetlerinde kullanma dâhil olmak üzere farklı amaçlarla insan ticaretine konu edilen çocuk mağdurların tespiti konusunda eğitim ve rehberlik sağlanması.

Bu rapor, çocuk mağdurların tespiti ve desteklenmesi süreçlerinde farklı aktörlerin rol ve sorumluluklarının netleştirilmesi, mevcut yönlendirme hizmetlerinin analizi ve iyileştirmeye yönelik öneriler ile GRETA'nın bulgularını desteklemeyi amaçlamaktadır.

Bu rapor, çocuk mağdurların tespiti ve desteklenmesi süreçlerinde farklı aktörlerin rol ve sorumluluklarının netleştirilmesi, mevcut yönlendirme hizmetlerinin analizi ve iyileştirmeye yönelik öneriler ile GRETA'nın bulgularını desteklemeyi amaçlamaktadır.

Rapor temel olarak, uluslararası ve ulusal mevzuat ile politika ve strateji belgeleri dâhil olmak üzere ikincil kaynakların kapsamlı bir masa başı incelemesinin ve analizinin sonuçlarına ve aşağıdaki kurumların temsilcileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında toplanan bilgi ve görüşlere dayanarak hazırlanmıştır:

- İçişleri Bakanlığı
 - Göç İdaresi Başkanlığı
 - Antalya İl Göç İdaresi Müdürlüğü
 - Jandarma Genel Komutanlığı, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Daire Başkanlığı
 - Sahil Güvenlik Komutanlığı
- Adalet Bakanlığı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
 - Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (*yazılı görüş alınmıştır*)
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı
- Türk Kızılayı
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
- Ankara Barosu
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM)
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)
- Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
- Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC)

YASAL ÇERÇEVE

Çocukların insan ticaretine konu edilmelerini doğrudan ilgilendiren **uluslararası yasal düzenlemeler** şunlardır:

- ▶ Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü)
- ▶ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (ÇHS) Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol
- ▶ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi

Palermo Protokolü, çocuk ticareti de dâhil olmak üzere insan ticaretinin tanımı konusunda uluslararası kabul görmüş ilk yasal belgedir. Hem Palermo Protokolü hem de ÇHS'nin İhtiyari Protokolü, yasaklanması gereken eylemlere odaklanır, usulleri düzenlemezler. Dolayısıyla, her ikisi de daha çok iç hukukta ceza kanunlarının düzenlemelerini ilgilendiren bir içeriğe sahiptirler.

Avrupa Konseyi Sözleşmesi, insan ticareti mağdurlarının ve haklarının korunmasına odaklanan kapsamlı bir anlaşmadır. İnsan ticareti mağdurlarına bir dizi hak sağlayarak Palermo Protokolü'nde kabul edilen standartların ötesine geçer. Sözleşme kapsamında çocuğa duyarlı bir yaklaşım yansıtılmış ve insan ticareti mağduru olan çocuklar için özel tedbirler öngörülmüştür (örn. Madde 5 (5), 10 (4), 11, 14, 16, 28, 30).

Bu düzenlemeler dışında çocukların insan ticaretine konu edilmekten korunması ile ilgili uluslararası düzenlemeler, insan ticareti ile ilgili olan genel düzenlemeler içerisinde çocuklara özgü olan hükümler veya çocuk haklarına ilişkin genel düzenlemeler içerisinde insan ticareti ile ilgili olan hükümlerden oluşmaktadır (Ek II). Ayrıca Avrupa Konseyi'nin de konu ile ilgili ve çocuklara özgü düzenlemeler için yol gösterici olabilecek bir dizi tavsiye kararı bulunmaktadır (Ek III).

Ulusal mevzuatta (Tablo 1) ise doğrudan çocukların insan ticaretine konu edilmesinin önlenmesine özgü bir düzenleme bulunmamaktadır. *T.C. Anayasası*'nın kişi hürriyet ve güvenliği hakkını düzenleyen 19. maddesi devletin pozitif yükümlülüğünün dayanağını oluşturur. Aynı zamanda zorla çalıştırma yasağını

öngören 50. maddesi ve çocukların korunma haklarını düzenleyen 41. maddesi de çocukları insan ticaretinden korunması konusunda devletin sahip olduğu yükümlülüklerin genel çerçevesini belirler.

Tablo 1 ▶
Çocuk ticareti
ile ilgili
ulusal yasal
düzenlemeler

Kanunlar	No.	Tarih
Sosyal Hizmetler Kanunu	2828	24.05.1983
Türk Ceza Kanunu	5237	26.09.2004
Çocuk Koruma Kanunu	5395	03.07.2005
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun	5717	22.11.2007
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	6458	04.04.2013
Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	63	10.06.2020
Yönetmelikler	No.	Tarih
Geçici Koruma Yönetmeliği	29153	22.10.2014
Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşletirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik	28980	22.04.2014
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	29656	17.03.2016
İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik	29656	17.03.2016

İnsan ticareti konusu, bir suç olarak *Türk Ceza Kanunu*'nda (TCK) düzenlenmektedir. TCK'nın 80. maddesi, insan ticareti suçunu üç unsuru (eylem, araç ve sömürü amacı) ile düzenlemektedir. 80. maddenin 3. paragrafı, çocuklar söz konusu olduğunda, araç fillere başvurulmuş olmasının aranmayacağını belirtir. 17 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik* de insan ticareti mağdurlarının tespiti ve desteklenmesine ilişkin esas ve usulleri düzenler ve çocuklara özgü hükümler de içerir. Aynı zamanda Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu da çocukların insan ticareti mağduru olmalarını engelleme veya mağdur olan çocukları koruma konusundaki usul ve esasları düzenler.

Çocuk ticareti ile ilgili hükümler içeren kanun ve yönetmeliklere ek olarak, insan ticareti konusunda yapılacak müdahaleler ve izlenecek usuller belirlenirken aşağıdaki mevzuatın genel hükümlerinden de yararlanılmaktadır:

- Türk Medeni Kanunu (No. 4721)
- Ceza Muhakemesi Kanunu (No. 5271)
- Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri (No.1, No. 4 ve No. 63)
- Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (No. 4817)

- Türk Vatandaşlığı Kanunu (No. 5901)
- İskan Kanunu (No. 5543)
- Harçlar Kanunu (No. 492)
- Pasaport Kanunu (No. 5682)
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (No. 6284)
- Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (No. 2253)
- Karayolları Taşıma Kanunu (No. 4925) ve Karayolları Taşıma Yönetmeliği
- Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
- Göç İdaresi Başkanlığı Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği
- Göç Uzmanlığı (2013) ve İl Göç Uzmanlığı (2014) Yönetmelikleri
- Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

Bu bölümün devamında bu kapsamda ele alınan ilgili uluslararası ve ulusal mevzuat insan ticareti mağduru çocukların (1) tespiti ve (2) yönlendirme ve desteklenmesine ilişkin hükümlere göre iki ana başlık altında incelenmiştir.

II.1 | İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Yasal Çerçeve

II.1.1 | Çocuk Tanımı

İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin yasal çerçeve açısından ilk incelenmesi gereken konu çocuğun hukuki tanımına dairdir.

18 yaşına kadar her insan çocuk olarak tanımlanır (ÇHS Md. 1). *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*'ne göre (Md. 10.3), "mağdurun yaşının belli olmaması ve çocuk olduğuna inanılması için sebeplerin varlığı hâlinde, kişinin çocuk olduğu varsayılır ve yaşı doğrulanıncaya kadar özel koruma tedbirleri sağlanır". ***İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik*** (Md. 24.1) de aynı yaklaşımı benimsemiş ve yaşça çocuk olma incelemesi devam eden mağdurların bu inceleme bitinceye kadar çocuk olarak kabul edilmesi esasını benimsemiştir.

Dolayısıyla, insan ticareti mağduru olmuş 18 yaşından küçük her bireyin hem ceza hukuku hem de koruma hukuku bakımından çocuk kabul edilmesi gerekir. *Türk Medeni Kanunu* (Md. 11), evlenmenin kişiyi ergin kılacağını öngörmekte, bu da evlendirilmiş kişiye yetişkin muamelesi yapılması hatasına neden olmaktadır.

Ancak, hem ilgili sözleşmeler¹, hem de ulusal mevzuat² yaşa bağlı bir düzenleme yapmakta ve 18 yaşını doldurmamış olan kişinin, yasal olarak ergin kılınmış olsa dahi, çocuk kabul edileceğini öngörmektedir. Dolayısıyla evli bile olsa 18 yaşından küçük kişinin insan ticareti suçu mağduru olduğu hâllerde çocuklara özgü korumalardan yararlanması gerekir.

II.1.2 | Çocuk Ticareti Suçunun Unsurları

İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin ikinci önemli konu, tespit edilmesi beklenen eylem ve kanunun bu suç için öngördüğü unsurlardır. İnsan ticareti suçunun özelliği gereği çocuk ticaretine dair mevzuatı incelerken iki önemli konuyu göz önünde bulundurmak gerekir:

- Yetişkinlere ve çocuklara yönelik insan ticareti suçu arasındaki ayrım;
- İnsan ticareti suçu ile unsurları açısından benzerlik gösteren başka bazı suçlar arasındaki ayrım (bkz. II.1.3).

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü) (Md. 3) ve Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Md. 4) çocuk ticaretini, yetişkinler için öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocukların istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması olarak tanımlar. Çocuğun sömürüye rıza göstermesi geçerli değildir.

Türk Ceza Kanunu'ndaki (TCK) ilgili düzenlemeler, uluslararası sözleşmelerde yer alan düzenlemeler ile karşılaştırıldığında şunlar ortaya çıkmaktadır:

- Palermo Protokolü ve Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne benzer şekilde TCK'da çocuk mağdur söz konusu olduğunda "araç fillerin" aranmayacağını söylemektedir.
- "Devretme" ve "teslim alma", suçun maddi unsurları bakımından TCK'da yer almaktadır.
- "Amaç" bakımından Palermo Protokolü ve Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde yer alan "asgari olarak" tanımlanmış istismar türleri TCK 80. maddesinde aynen tekrarlanmamış, insan ticaretinin amaçları "zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak" olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, uluslararası tanımda (Palermo Protokolü ve Avrupa Konseyi Sözleşmesi) yer alan "cinsel istismarın başka biçimleri" ve "kulluk" amaçlarını dışarıda bırakmaktadır.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'te (Md. 17), TCK'da sayılan "amaçlar" esas fiil gibi sayılmıştır. Yönetmelik ile suç ihdas edilemeyeceği için, bu hükmün TCK'da yer alan eylemleri örnekleme amacı ile ya-

¹ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Md. 1); Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Md. 4)

² Çocuk Koruma Kanunu (Md. 3.1.a); İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 3.1.c)

zıldığı, dolayısıyla sınırlı bir çerçeve çizmediği ve TCK'daki tanımı değiştirmedeği kabul edilmelidir. Ancak, TCK ile Yönetmelik arasındaki düzenleme farklılığı, tespitinde tanımlama bakımından bir karışıklık yaratacak niteliktedir. Örneğin; TCK bir çocuğun fuhuş yaptırılmak amacıyla "bulundurulmasını" insan ticareti suçu olarak görmekte iken; Yönetmelik, "fuhuşa konu olmasından" söz etmekte; TCK "hizmet ettirmeyi" insan ticareti açısından yeterli amaç sayarken, Yönetmelik "zorla hizmet ettirmekten" söz etmekte ve aynı zamanda çocuk işçiliğini ve çocukların dilendirilmesini de insan ticareti eylemleri arasında saymaktadır (Memişoğlu 2019).

II.1.3 | Çocuk Ticareti Suçunun Ayırt Edici Özellikleri

İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin yasal çerçeve konusunda göz önüne alınması gereken bir diğer önemli unsur da fuhuş, zorla çalıştırma ve göçmen kaçakçılığı gibi çocuk ticareti ile birlikte görülebilen diğer bazı suç türlerinin ayırt edici özellikleri ile bu suçlar ile çocuk ticaretinin farkları ve aralarındaki ilişkidir (Dottridge ve Jordan 2012).

Yapılan görüşmelerde, insan ticareti suçunun "amaç" konusu bir başka suç olduğu için bu "amacın" daha görünür olabildiği ve uygulamada insan ticareti suçunun göz ardı edilebileceği önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bu nedenle de, mağdurların tespitinden sorumlu uygulayıcıların, insan ticareti suçunun unsurlarını bilmeleri kadar, benzer suçlar ile arasındaki ayırt edici özellikleri de bilmeleri çok önemlidir.

ÇHS ile Devletler, çocukları insan ticaretine konu olmanın (Md. 35) yanı sıra, insan ticareti ile bağlantılı aşağıdaki risklere (suçlara) karşı da korumayı taahhüt ederler:

- Esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürü (Md. 36)
- Ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılma (Md. 32)
- Her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale uğrama (Md. 34)
- Yasa dışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılma veya zorlanma (Md. 34)
- Fuhuş ya da diğer yasa dışı cinsel faaliyette bulundurulma veya pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülme (Md. 34)

Bu bölümde, çocuk ticareti suçu ile (1) fuhuş, (2) iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, ve (3) göçmen kaçakçılığı suçlarının ulusal mevzuattaki ayırt edici unsurları analiz edilmeye çalışılmıştır.

İnsan ticareti suçunun en yaygın işleme biçimlerinden biri olan cinsel sömürü amaçlı eylemlerle mücadele etmek üzere kabul edilmiş olan ÇHS'ye *Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol* (Md. 2), "herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından ücret veya herhangi bir şey karşılığında

bir çocuğun başka birine devredildiği” herhangi bir fiil veya işlemin “çocuk satışı” olarak kabul edilmesi gerektiğini öngörmektedir. Protokol taraf Devletlerden aşağıdaki eylemlerin suç olarak kabul edilmesini ister:

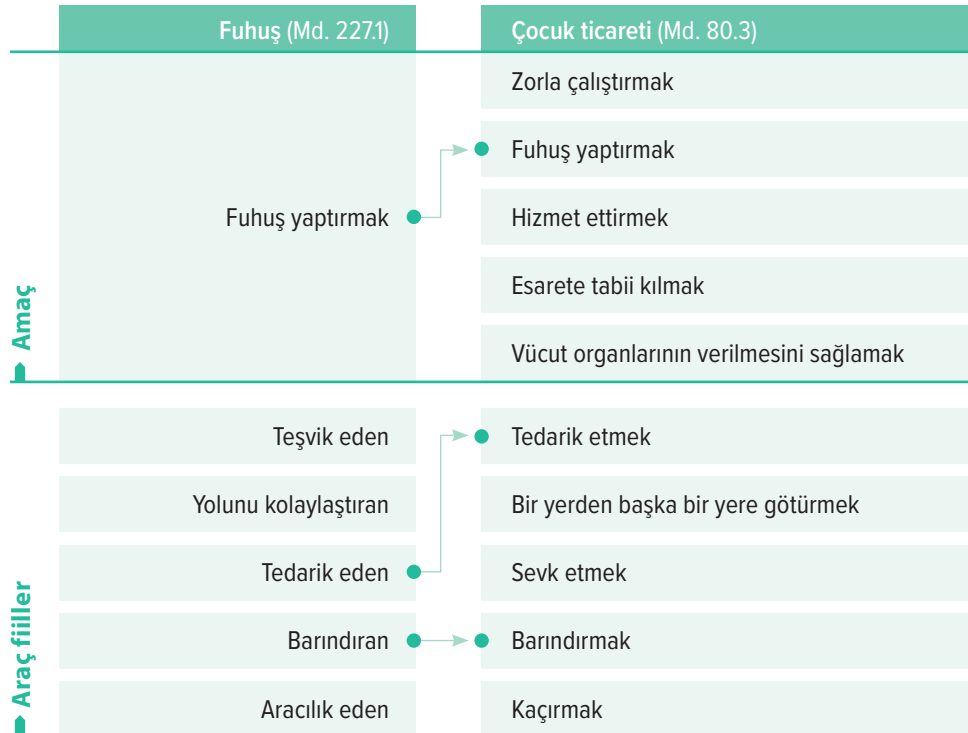
- Çocuğun, hangi yolla olursa olsun, cinsel istismar, organ nakli veya zorla çalıştırma amacıyla teklifi, teslimi ya da kabulü;
- Uluslararası yasal düzenlemelere uygun olmayan biçimde çocuğun evlat edinilmesine aracılık etme;
- Çocuğun fuhuş için teklifi, elde edilmesi, tedariki, temini;
- Çocuk pornografisinin üretimi, dağıtımı, yayılması, ithali, ihracı, sunumu ve zilyetliği.

Protokol’e göre bu eylemlere teşebbüsün de iştirakin de cezalandırılması gerekir ve eylemin bir kişi veya birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesi önemli değildir.

Ulusal mevzuatta **fuhuş**, TCK ile hem insan ticareti suçunun amaçlarından biri (Md. 80) olarak hem de ayrıca bir suç olarak düzenlenmiştir (Md. 227) (Şekil 1).

Bu düzenlemelere bakıldığında, bir çocuğa fuhuş yaptırmayı “teşvik eden”, “yolunu kolaylaştıran” ya da “aracılık eden” kişi TCK 227. maddesinden yargılanacak gibi görünmektedir. Ancak, fuhuş yaptırmayı teşvik, yolunu kolaylaştırma ya da aracılık, çocuğu alıp bir yerden başka bir yere götürme veya sevk etme suretiyle gerçekleştirilmiş ise insan ticaretinden yargılama yapılması gerekecektir.³

Şekil 1 ▶
TCK’da
çocuk ticareti
ve fuhuş

³ Türk Ceza Kanunu 227. maddesi ile düzenlenen fuhuş suçunun basit hâli için öngörülen ceza 4 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası iken, 80.maddede düzenlenen insan ticareti suçu için öngörülen hapis cezası 8 yıldan 12 yıla kadardır.

Her iki düzenlemede de (TCK 80 ve 227) yer alan “tedarik etmek” ve “barındırmak” eylemleri söz konusu olduğunda ise, hangi suç türünün (çocuk ticareti veya fuhuş) gerçekleşmiş olduğuna karar vermek daha da zordur. Doktrinde bu durumda failin cezası daha ağır olan eylemden cezalandırılmasını öngören *fikri içtima* kurallarının uygulanacağı kabul edilmektedir (Renk ve Demir 2011). Öte yandan her iki hukuki nitelenmenin de avantaj ve dezavantajları vardır: Fuhuş düzenlemesi (TCK 227) hazırlık hareketlerini sonuç gerçekleşmese de aynı biçimde cezalandırdığı için failerin cezalandırılması bakımından daha etkili iken, eylemin insan ticareti suçu kabul edilmesi hâlinde mağdura sağlanacak koruma olanakları artmaktadır.

Çocuk ticareti suçu ile karıştırılma ihtimali olan ikinci suç türü ise TCK Md. 117’de düzenlenen **iş ve çalışma hürriyetinin ihlali** suçudur. Çocuklar söz konusu olduğunda madde 117.1’de düzenlenen “hürriyeti ihlal” suçundan çok, 117.2 ve 117.3’te düzenlenen “sömürü suretiyle” iş ve çalışma hürriyetinin ihlali ile bu amaçla “tedarik, sevk veya nakletme” suçları üzerinde durmak gerekir.

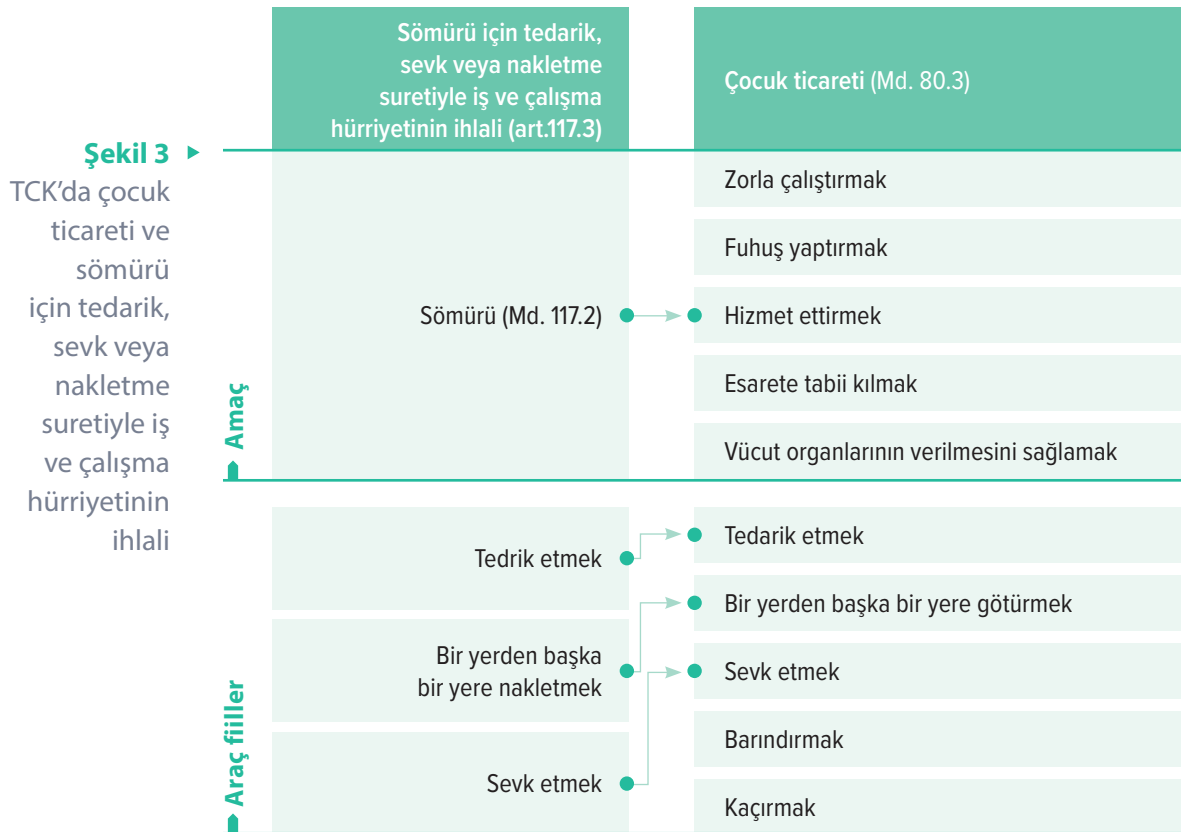
	Sömürü suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (Md. 117.2)	Çocuk ticareti (Md. 80.3)
Amaç	Bir kişinin çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağıllığını sömürmek	<ul style="list-style-type: none"> Zorla çalıştırmak Fuhuş yaptırmak Hizmet ettirmek Esarete tabii kılmak Vücut organlarının verilmesini sağlamak
Araç fiiller	<ul style="list-style-type: none"> Ücretsiz çalıştırmak Sağlanan hizmet ile orantısız düşük ücretle çalıştırmak İnsan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarına tabi kılmak 	<ul style="list-style-type: none"> Tedarik etmek Bir yerden başka bir yere götürmek Sevk etmek Barındırmak Kaçırmak

◀ **Şekil 2**
TCK’da çocuk ticareti ve sömürü suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali

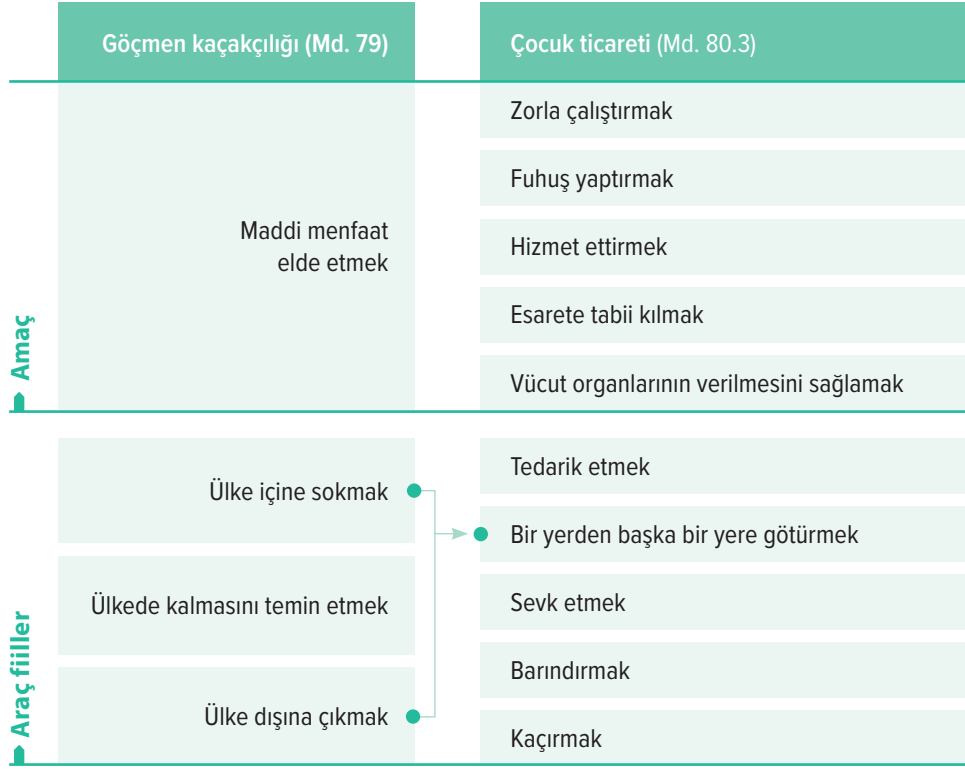
Sömürü suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu “bir kimsenin çaresizliği, kimsesizliği ve bağımlı olma hâlinde yararlanarak, ücretsiz veya düşük ücretle ya da insan onuruna uygun olmayan koşulda çalıştırmak ya da insan onuruna uygun olmayan konaklama koşullarında yaşamaya tabi kılmak” olarak düzenlenmiştir (TCK Md. 117.2). Literatürde bunun zorla çalıştırma, yani irade hilafına çalıştırma olmadığı, iradenin sakatlanmak suretiyle de olsa var olduğu bir çalışma biçimi olduğu kabul edilmektedir (Bayındır 2019).

Bu kapsamda, sömürü suretiyle iş ve çalışma hürriyetinin ihlali, çocuk ticareti suçunun amaçlarından biri olan “zorla çalıştırma”dan daha çok “hizmet ettirme” ile karıştırılabilir (Şekil 2). Ancak, çocuk söz konusu olduğunda insan ticareti suçu bakımından rızanın bir önemi yoktur. Yasaya aykırı işlerde, yasal olarak çalışması yasaklanmış yaşta, yasal olarak izin verileden fazla süre ile veya ağır koşulda ya da ücretsiz veya düşük ücretle çalıştırma hâlleri söz konusu olduğunda eylemin “zorla” gerçekleştirilmesi şartı aranmaz. Nitekim *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* de eylemleri örneklerken “çocuk işçiliği”ni bir insan ticareti biçimi olarak saymaktadır.

TCK 117. maddesi kapsamında ele alınması gereken bir diğer eylem, “sömürü amacıyla tedarik etmek, bir yerden bir yere sevk etmek ya da nakletmek”tir (Bayraktar 2014). Bir önceki fıkrada (Md. 117.2) yazılı sömürü suçunun işlenmesi amacıyla bir çocuğun bir yerden başka bir yere götürülmesi veya gönderilmesi ya da temin edilmesi bu madde kapsamında yeni bir suç tipi oluşturur ve çocuk ticareti suçunun hem amaç hem de araç fiilleri ile örtüşür (Şekil 3).

İnsan ticareti ile karıştırılan bir diğer suç türü de **göçmen kaçakçılığıdır**. Göçürmelerde, özellikle T.C. vatandaşı olmayan çocuklar bakımından göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti suçlarının ayrımında zorluk yaşandığı dile getirilmiştir. Göçmen kaçakçılığı amacıyla ülke içine sokmak ve çıkarmak, çocuklar bakımından insan ticareti amacıyla bir yerden başka bir yere götürmek ile araç fiiller bakımından örtüşmektedir (Şekil 4).

◀ **Şekil 4**
TCK'da çocuk ticareti ve göçmen kaçakçılığı

Uygulamada göçmen kaçakçılığı yapan kişinin elde ettiği menfaatin bir kerelik olması, insan tacirinin ise belli bir süre devam eden bir menfaat ilişkisi içinde olması ayırt edici kriter olarak dile getirilmektedir. Ancak bu doğru bir gösterge değildir (Tablo 2). Bir kişiden, sınırı geçirmek veya ülkede kalmasını sağlamak için menfaat elde etmek ile bu kişinin herhangi bir amaçla bir başkası tarafından kullanılmasını sağlayarak menfaat elde etmek iki ayrı suçtur. Örneğin ülke dışından çocuk getirip fuhuş yaptırmak üzere bir başka kişiye teslim eden ve bunun karşılığında da para alan kimse, bir kez menfaat temin etmiş ve bunu da çocuğu fuhuşta kullanacak kişiden temin etmiştir, ancak bu eylem sadece göçmen kaçakçılığı olarak değerlendirilemez.

Unsur	İnsan Ticareti (TCK Md. 80)	Göçmen Kaçakçılığı (TCK Md. 79)
Kime karşı	Kişilere	Devlet
Rıza	Olup olmamasına bakılmaz	Var
Korunan menfaat	İnsan hakları	Devlet egemenliği
Kaçakçı/göçmen tacir/mağdur ilişkisi	Çıkar temin edildikten sonra bitebileceği gibi sömürüden elde edilen yarar devam ettikçe sürebilir	Sınır geçişi tamamlanıp ücret ödenince sona erer
Yasa dışı sınır geçişleri	Mutlak unsur değil	Mutlak unsur

◀ **Tablo 2**
İnsan ticareti suçu ile göçmen kaçakçılığı suçu arasındaki farklar

Bu suç türleri arasında karışıklık yaşanmasının önemli sebeplerinden biri ispat yüküdür. Sınırı geçerken yakalanan kişi hakkında göçmen kaçakçılığı suçu ile soruşturma başlatmak, delillendirme yükümlülüğü bakımından son derece kolay iken, bu kişinin insan ticareti yapma amacı taşıdığını ispat edecek delil bulmak uğraşmayı gerektirir. Özellikle mağdur çocuk olduğunda bu daha da güçleşir. Çocuğun açıkça kaçırılması vb. hâller dışında, yanında bulunduğu yetişkinin amacının bilinmesi, çocuğun hangi eylemlere maruz kaldığının ayırt edilmesi ve bunun bir bildirim konusu hâline getirilmesi çok zordur.

II.1.4 | Çocuk Ticareti Mağdurlarının Tespit Edilmesi ve Bildirilmesine İlişkin Düzenlemeler

Çocuklara yönelik istismar niteliğindeki eylemlerin tespit edilmesi ve bildirilmesi, önleyici çalışmaların önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle, çocukla çalışan ve çocuğa hizmet veren kişiler dâhil herkesin bu riskleri tespit etmek ve bildirmek konusunda teşvik edilmeleri istenir.

Çocuklara yönelik istismar niteliğindeki eylemlerin tespit edilmesi ve bildirilmesi, önleyici çalışmaların önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle, çocukla çalışan ve çocuğa hizmet veren kişiler dâhil herkesin bu riskleri tespit etmek ve bildirmek konusunda teşvik edilmeleri istenir. Bunun için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, çocuk istismarı hâlleri meslek sırrı olmaktan çıkarılmalı ve bildirim yapılacak merciler bilinir ve kolay erişilebilir olmalıdır.

Aynı zamanda bizzat çocukların erişebilecekleri yardım hizmetlerinin bulunması da çok önemlidir. Bu amaçla *Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi* (Lanzarote Sözleşmesi, Md. 13), gizlilik ve şahısların kimliklerinin açıklanmaması ilkesine sadık kalarak, arayanlara bilgi vermek üzere, telefon veya internet yardım hatları gibi bilgilendirme hizmetlerinin kurulmasını önerir.

Çocuk ticareti mağdurlarının tespit edilmesi ve bildirilmesine ilişkin yasal düzenlemeler, çocuk mağdurun sınırdaki veya ülke içinde tespit edilmesine göre iki başlık altında incelenebilir.

İnsan ticaretinin **sınır aşırı** yapıldığı durumlar için sınırdaki durumun tespiti, çocuğun zarar görmesini engellemek bakımından çok büyük bir önem ifade eder. *Palermo Protokolü'nde* (Md. 11,12,13) çocuklar ve kadınlar açısından alınması gereken sınır önlemleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Sınır kontrollerini güçlendirmek;
- Ticari nakliyeciler tarafından işletilen ulaşım araçlarının bu suçun işlenmesinde kullanılmasını engelleyecek önlemleri almak;
- Nakliye şirketleri ve ulaşım araç sahiplerine, işletmecilerine ve nakliyecilere yolcuların ülkeye giriş için gerekli seyahat belgelerine sahip olup olmadıklarını araştırma zorunluluğu getirmek ve bu kurala uyulmamasını yaptırıma bağlamak;
- İnsan ticareti suçuna karışan kişilerin ülkeye girişlerinin engellenmesine, vizelerinin iptaline olanak veren düzenlemeleri yapmak;
- Sınır kontrol makamları arasında doğrudan iletişim kanalları kurmak ve sürdürmek suretiyle iş birliğini sağlamak;

- Seyahat veya kimlik belgelerinin kolayca kötüye kullanılmayacak ve güçlük çekmeden tahrif edilemeyecek veya kanuna aykırı şekilde değiştirilemeyecek, kopya edilemeyecek veya düzenlenemeyecek kalitede olmalarını temin etmek;
- Seyahat veya kimlik belgelerinin doğruluğunu ve güvenliğini temin etmek ve bunların kanuna aykırı şekilde yapımını, düzenlenmesini ve kullanımını önlemek;
- Seyahat veya kimlik belgelerinin insan ticareti için kullanıldığından şüphe duyulması hâlinde bunların yasallığını ve geçerliliğini, kendi iç hukukuna uygun olarak makul bir süre içinde doğrulamak.

Aynı önlemler *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*'nde de (Md. 7,8,9) çocuk ve kadın sınırlaması olmaksızın tekrar edilmektedir.

İç hukukta, sınır önlemleri kapsamında alınması gereken tedbirler bakımından çocuklara özgü bir düzenleme bulunmamakta; bu alan genel hükümler ile düzenlenmektedir.

Türk Ceza Kanunu 80. maddesi "sevk ve nakil" etmeyi suçun unsurlarından sayarak, nakliye şirketleri ve ulaşım araç sahiplerinin eylemlerini kapsamış olmaktadır. Aynı zamanda *Karayolları Taşıma Kanunu* (Md. 5) ve *Karayolları Taşıma Yönetmeliği* (Md. 6 ve 12) uyarınca karayollarında taşımacılık yapılması için gerekli olan yetki belgesini alabilmek için kaçakçılık ve kaçak insan taşımacılığından hükümlü olmamak gerekmektedir (Yenidünya ve Arslan 2009).

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (Md. 72) uyarınca, insan ticaretine karıştığı tespit edilenler, cezaları zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanmasına geri bırakılmasına karar verilmiş, paraya çevrilmiş ve affa uğramış olsa dahi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı kazanamayacaktır. Bu da insan ticareti suçunun tespitinin sadece mağdur açısından değil, aynı zamanda fail açısından da önemli olduğunu, cezalandırma dışında bir hukuki sonuç doğurduğunu gösterir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, yabancıların ülkeye giriş ve çıkışları sırasında uygulanacak esasları düzenlemektedir. Buna göre, yurt dışına çıkarken veya yurda girerken herkes kimliğini pasaport veya pasaport yerine geçen bir belge⁴ ile ispat etmek zorundadır (Md. 6).

Sınır kontrollerinde çocukların da kimliklerinin uygun bir belge ile ispatı ve yasal olarak onaylanmış bir refakatçinin bulunması koşullarının aranması gerekir. *Pasaport Kanunu*'na göre (Md. 15), reşit olmayan kız ve erkek çocuklarına ayrı pasaport tanzim edilebilmekte (bu pasaportun tanzimi sırasında ebeveyn yurt dışına çıkış onayı vermektedir) veya ebeveynin pasaportunun refakat hanesine kayıtları yapılabilmektedir.

Çocukların ülke dışına kaçırılmalarını önlemek bakımından birlikte seyahat ettiği kişinin kimliğinin tespiti de önemlidir. *Türk Medeni Kanunu*'na (Md. 336) göre, çocukların yurt dışına seyahat etmeleri hâlinde velinin noter tasdikli onayı; ortak velayet altındaki çocuklar için her iki ebeveynin de onayı aranır.

İç hukukta, sınır önlemleri kapsamında alınması gereken tedbirler bakımından çocuklara özgü bir düzenleme bulunmamakta; bu alan genel hükümler ile düzenlenmektedir.

4 Pasaport Kanunu'na (Md. 2) göre, geçerli kimlik belgelerinin neler olabileceği konusunda İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı birlikte karar alırlar.

Çocuk ticareti mağdurlarının **ülke içinde** tespit edilmesi durumunda durumun nereye bildirilmesi gerektiği *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 16) tarafından düzenlenmektedir. Buna göre ihbar, kolluk, YİMER⁵ ve Cumhuriyet savcılığına yapılabilecektir.

Çocuk Koruma Kanunu (Md. 3), bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocukları, *korunma ihtiyacı olan çocuklar* olarak tanımlamaktadır. Bir çocuğun suç mağduru olduğundan veya herhangi bir sebeple tehlike altında olduğundan şüphelenen adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları durumu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bildirmekle yükümlüdürler (Md. 6).

Sosyal Hizmetler Kanunu'na (Md. 21) göre, "korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü ve yaşlılar ile sosyal hizmetlere muhtaç diğer kişileri" tespit ve inceleme görevi ASHB'ye aittir. Mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları bu kişileri ASHB'ye bildirmekle yükümlüdürler.

Ayrıca *Türk Ceza Kanunu* (TCK Md. 227), işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte neticelerinin sınırlandırılması hâlen mümkün olan bir suçu bildirmemeyi de suç olarak düzenlemektedir. Mağdurun 15 yaşını bitirmemiş olduğu hâller, bu suç bakımından cezanın ağırlaştırılma sebebidir (Md. 278). Kamu görevlileri ile sağlık görevlilerinin suçu bildirmemesi de farklı maddelerde (Md. 279, 280) ayrıca suç olarak düzenlenmiştir.

Bir çocuğun hangi suçun mağduru olduğunu tespit etmeden önce, bir suçun mağduru olduğu veya korunma ihtiyacı içerisinde olduğu tespit edilir. İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti sürecinin yetişkin mağdurlardan ayrılan en önemli yanlarından biri budur.

Bir çocuğun hangi suçun mağduru olduğunu tespit etmeden önce, bir suçun mağduru olduğu veya korunma ihtiyacı içerisinde olduğu tespit edilir. İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti sürecinin yetişkin mağdurlardan ayrılan en önemli yanlarından biri budur. Bir yetişkin, özellikle de çocuklarla çalışan bir kişinin, çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal veya duygusal gelişimi ile kişisel güvenliğinin tehlikede olduğunu fark ettiği durumda, bunun sebebini ayırt edemese de, bunun bir ihmal, istismar veya başkaca suçun sonucu olup olmadığının araştırılması ve çocuğun korunmasının sağlanması için durumu ilgili kurumlara bildirmesi gerekir. Tespit etme ve bildirme sorumluluğu toplumun geneline yayılmış bir sorumluluktur. İnsan ticareti mağduru olmaya özgü değildir, ancak onu da kapsar.

5 YİMER 157: Yabancılar İletişim Merkezi (yimer.gov.tr)

II.1.5

Çocuk Ticareti Mağdurlarının Tanımlanmasına İlişkin Düzenlemeler

Uluslararası sözleşmelerin tanımlama sürecine ilişkin düzenlemeleri, bu süreçte mağdur çocuğa sağlanması gereken haklar ve sunulması gereken hizmetlere ilişkindir. *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*, çocuk mağdurlarla ilgili tespit çalışmalarının aşağıdaki esaslara uygun biçimde yürütülmesini öngörmektedir:

- Mağdur çocukların tespiti ve mağdur çocuklara yardım alanında eğitilmiş ve vasıflı kişilerin görevlendirilmesi sağlanmalı (Md. 10.1);
- Çocuk mağdurların tespiti özel durumlarının dikkate alındığı bir yöntemle yapılmalı (Md. 10.1);
- Mağdurların tespiti ve gerektiği takdirde ikamet izni verilmesini sağlamak üzere insan ticareti ile mücadeleyle görevli kurumlar ve ilgili destek kuruluşları arasında iş birliği sağlanmalı (Md. 10.1);
- Mağdurun yaşının belli olmaması ve çocuk olduğuna inanılması için sebeplerin varlığı hâlinde, kişinin çocuk olduğu varsayılmalı ve yaşı doğrulanıncaya kadar özel koruma tedbirleri sağlanmalı (Md. 10.3);
- Çocuğun kimliğinin veya tanınmasına neden olabilecek verilerin, aile üyelerinin bulunmasının veya çocuğun sağlığının korunmasının güvence altına alınmasının gerektirdiği istisnai durumlar dışında, basın veya diğer yollarla ifşa edilmemesi sağlanmalıdır (Md. 11.2).

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Md. 13) ayrıca, mağdurların iyileşmesi, tacirlerin etkisinden kurtulması ve yetkili birimlerle kurulacak iş birliği konusunda bilinçli bir karar verebilmesi için bir iyileşme ve düşünme süresi (en az 30 günlük) tanınmasını öngörür. Bu süre zarfında o kişiye yönelik herhangi bir sınır dışı etme kararı uygulanamayacaktır.

Palermo Protokolü (Md. 6) uyarınca da, insan ticareti mağdurlarına yargısal ve idari işlemler hakkında bilgi ve ceza yargılamasının uygun aşamalarında görüş ve endişelerini, sanıkların savunma haklarına engel olmayacak şekilde, ileri sürebilmesi için yardım olanağı sağlanmalıdır.

Bu alandaki bütün düzenlemelerin önceliklerinden biri, bir kez mağdur olmuş bir kişinin bir kez daha aynı suça maruz kalmasını önlemektir. Düşünme ve iyileşme için süre vermek ve bu sırada destek hizmetleri sunmak bu amaca ulaşmak için en önemli usuldür. Mağdurun çocuk olduğu durumlarda, süre ve bu sürede sunulacak destek hizmetleri bakımından bu amaca bir de çocuğun bulunduğu ülkede kalma hakkı⁶ ve yararının gözetilmesi ilkesi eklenir.

Ulusal mevzuata göre, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* uyarınca, mağdur tanımlama yetkisi GİB'ye aittir. Aynı zamanda

6 Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına Ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Md. 7)

insan ticareti suçu ile ilgili yargılama yapan adli makamlar da bir kimsenin bu suçun mağduru olduğunu tespit edebilirler. GİB ve adli makamlar birbirinden bağımsız işleyebilir ve GİB'nin tanımlama yapmak için adli işlemlerin sonuçlanmasını beklemesi gerekmez (Md. 18).

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, mağdurların tespitine ilişkin şu esasları benimsemiştir: Personel eğitimi (Md. 12), mağdurların özel durumlarının gözetilmesi (Md. 3), ilgili kurumlar arasında iş birliği sağlanması (Md. 15) ve kişisel verilerin gizliliği (Md. 14). Bu konularda çocuğa özgü bir düzenleme bulunmamakta ancak genel hükümler çocukları da kapsamaktadır. Ayrıca koruyucu bir önlem olarak refakatsiz çocukların başvurularının hızlandırılmış olarak değerlendirilmesi de yasaklanmıştır.⁷

İnsan ticareti mağdurlarının ikamet izni konusunda, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* (Md. 46), çocuğun yüksek yararı gerektirdiğinde, ikamet izni için gerekli şartlar aranmadan valilikçe insani ikamet izni verilebileceğini söyler. Benzer şekilde *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 20) de, mağdur olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmesi ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacağına karar verebilmesi amacıyla Valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilmesini ve bu izin verilirken ikamet izni şartlarının aranmamasını öngörür. Aynı zamanda mağdurlar bu süre içerisinde güvenliklerini sağlayacak tedbirlerden yararlanabilecek, sığınma evinde kalabilecek, kişisel verilerinin gizliliği sağlanacak ve mağdur destek hizmetlerinden yararlanabilecektir (Md. 20). İnsan ticareti mağduru yetişkinlere ve çocuklarına ikamet izni harçsız olarak verilebilecektir (Md. 20.5).⁸ İkamet izni yanında tanımlama süreci boyunca insan ticareti mağdurlarının sınır dışı edilmemesi de Yönetmelik ile düzenlenmiştir (Md. 18.7). Yönetmelikte mağdur çocuklar bakımından özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bütün işlemler bakımından çocuğun yararının gözetilmesi prensibi benimsenmiştir (Md. 24).

II.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yasal Çerçeve

Bir çocuğun insan ticareti mağduru olma “şüphesi” altında olması birçok risk faktörü ile karşı karşıya olduğunu ifade eder.

Bir çocuğun insan ticareti mağduru olma “şüphesi” altında olması birçok risk faktörü ile karşı karşıya olduğunu ifade eder; muhtemelen ya yeterli bir yetişkin gözetiminden yoksundur veya bu yetişkin tarafından istismar edilmektedir. Dolayısıyla, henüz insan ticareti mağduru olarak “tanımlanmamış” olsa bile, çocuğun içinde bulunduğu risk durumunun araştırılması ve uygun bir müdahaleye başvurularak çocuğun korunmasının sağlanması gerekir.

⁷ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 79.4)

⁸ Harçlar Kanunu (Md. 88.1) de de benzer bir düzenleme bulunmaktadır.

Öte yandan birçok durumda çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olmasına sebebiyet veren eylemler suç oluşturduğu için bir adli süreç işletilmeye başlatılacak ve çocuğun adalete erişim hakkının güvence altına alınması gerekecektir. Bu durumda çocuğun ilgili destek hizmetlerine yönlendirilmesi korunma hakkının önemli bir parçasıdır.

Bir çocuğun insan ticaretine konu olması, birtakım yoksunlukların neticesinde ortaya çıkmaktadır. Eğer uygun destek hizmetlerinden yararlandırılmaz ise, çocuğun yeniden aynı riskli ortama geri dönmesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle, insan ticareti ile mücadelenin en önemli araçlarından biri, tanımlamadan bağımsız olarak, mağdur çocukları destek hizmetlerinden yararlandırmak ve bu suretle benzer risklerle karşılaşmaktan korumaktır.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, yönlendirme sorumluluğunu tespit sürecinin iki ana aktörüne vermektedir: Kolluk ve GiB.

II.2.1 | Adalete Erişimin Sağlanmasına İlişkin Düzenlemeler

Palermo Protokolü'nde (Md. 6), insan ticareti mağduru çocuklara adli süreçlerle ilgili sağlanması gereken destekler şöyle belirlenmiştir:

- Özel hayatlarını ve kimliklerini koruma
- Yasal danışmanlık ve idari ve yargısal işlemler hakkında bilgilendirme
- Yargılama aşamalarında mağdurun görüş ve endişelerini ileri sürmesine ve bunların göz önünde tutulmasına yardım
- Bu hizmetler sunulurken çocukların özel ihtiyaçlarının dikkate alınmasını sağlama
- Fiziksel güvenliği sağlama
- Tazminat alma olanağı sağlama

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, mağdurlara sunulması gereken destek hizmetlerine aşağıdakileri ekler:

- Çeviri ve tercüman hizmetinden yararlanma (Md. 12)
- Anlayabilecekleri bir dilde bilgilendirme ve danışma hizmeti (Md. 12)
- Cezai işlemlerin muhtelif aşamalarında hak ve menfaatlerinin temsili ve dikkate alınması için yardım (Md. 12)
- Suçun faillerinden ve Devletten tazminat (Md. 15)
- Özel koruma tedbirleri (Md. 28.3,30)

Uluslararası düzenlemeler ile uyumlu şekilde, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* de mağdurların adalete erişimlerini desteklemek amacıyla sağlanması gereken yardımlar hususunda aşağıdaki düzenlemeleri içermektedir:

- Kimliğin ve özel hayatın korunması (Md. 20.4)
- Adli yardımdan yararlanma (Md. 17.3)
- Soruşturma ve kovuşturma aşamalarında yanında uzman bulundurma⁹ ve psikolojik destek ihtiyacının dikkate alınması (Md. 17.13, 18.2, 18.13, 24.2)
- Çocuğun özel ihtiyaçlarının dikkate alınması (Md. 24.2)
- Güvenliğinin sağlanması (Md. 11)
- Anlayabileceği bir dilin kullanılması (Md. 18.10)

II.2.2 | Barınma, Eğitim ve Tedavi Hizmetlerine İlişkin Düzenlemeler

Anne-baba veya yasal temsilcinin çocuğun yararını koruyacağı öngörüsünün uygulamada çocuk mağdurların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olma riski vardır.

Yanında anne-babası veya yasal olarak uygun bir refakatçisi olan çocuğun bakım ve gözetiminin sorumluluğunun bu kişide olması sebebiyle, risk durumu fark edilmeyebilir. Anne-baba veya yasal temsilcinin çocuğun yararını koruyacağı öngörüsünün uygulamada çocuk mağdurların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olma riski vardır. Örneğin, anne-babası ile birlikte bulunduğu ilden bir başka ile mevsimlik tarım işçisi olarak gelen çocuğun insan ticaretine konu edilme riski daha zor fark edilmektedir. Bu nedenle yanında bir refakatçisi olsa dahi, hakkında insan ticareti mağduru olma ihtimali olan her çocuğun anne-babasından veya refakatçisinden bağımsız olarak ihtiyaçlarının değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamak için bu bölümde, refakatli veya refakatsiz insan ticareti mağduru olma şüphesi altındaki her çocuğa sağlanması gereken destek hizmetlerinin yasal dayanakları ele alınmaktadır.

II.2.2.1 | Çocuğun İhtiyacının Değerlendirilmesine İlişkin Düzenlemeler

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların insan ticareti dâhil olmak üzere her tür ihmal ve istismardan korunmaları için devletlerden her tür tedbirin alınmasını talep eder (ÇHS Md. 11,32,34,36,39). Çocuğun “ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almak” da devletin yükümlülüklerindedir (ÇHS Md. 19).

ÇHS ile benzer bir yaklaşımı benimseyen T.C. Anayasası (Md. 41) da çocukları ihmal ve istismardan korumayı devletin sorumluluğu olarak görmektedir. Devlet içerisinde bu sorumluluğu yerine getirme görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na (ASHB) verilmiştir.¹⁰ Çocukların korunma ihtiyaçlarının tespiti ve korunmaları için gerekli hizmetlerin sunulması yükümlülüğü ASHB’ye aittir.¹¹ Aynı

9 Ceza Muhakemesi Kanunu (Md. 236)

10 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

11 Sosyal Hizmetler Kanunu (Md. 21)

zamanda çocuk hâkimleri de mahkemeler nezdindeki sosyal çalışma görevlileri aracılığı ile çocukların korunma ihtiyacını tespit edebileceklerdir.¹²

II.2.2.2 | Çocuklar Hakkında Uygulanacak Koruyucu Tedbirlere İlişkin Düzenlemeler

ÇHS'ye (Md. 39) göre devletler, "her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri" almakla yükümlüdür.

Palermo Protokolü (Md. 6) de taraf devletlerden insan ticareti mağdurlarına fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerini sağlayıcı önlemler alınmasını ve çocukların uygun barınma ve eğitim olanakları dâhil özel ihtiyaçlarının dikkate alınmasını talep eder.

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne göre ise devletler çocuğun yüksek menfaatinin gözetilecek bir yasal vasi, kuruluş veya makam tarafından temsil edilmesini sağlarlar (Md. 10.4) ve mağdurların fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda iyileşmeleri sürecinde desteklenmeleri için gerekli mevzuat düzenlemelerini ve diğer tedbirleri alırlar (Md. 12). Mağdur çocuklara sunulacak hizmetler, genel olarak mağdurlara sağlanan desteklerin yanında aşağıdakileri içermelidir:

- Eğitime ve mesleki eğitime erişim (Md. 12.1.f, 12.4)
- Barınma ve gerekli sağlık hizmetleri (Md. 12.7)
- İkamet izninin çocuğun yararı gözetilerek verilmesi ve uzatılması (Md. 14.2)
- Çocuğun yüksek menfaatinin gerektirdiği özel koruma tedbirlerinin sağlanması (Md. 28.3)

Ulusal mevzuata bakıldığında ise, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'nun (Md. 67) işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan özel ihtiyaç sahibi bireylerin, bu türden fiillerin neden olduğu hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkanından yararlandırılmasını düzenlediği görülmektedir. Aynı zamanda *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (med.18.2,18.3,24) de, insan ticareti mağduru çocuklara psiko-sosyal destek, psikiyatrik tedavi dâhil tıbbi bakım, barınma ve eğitimine devam etme olanağının sağlanması gerektiğini düzenler. Ancak asıl olarak mağdur çocuğun beden, ruh sağlığının korunması ve tedavisi için sunulacak tedbirler ve bu tedbirlerin belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar *Çocuk Koruma Kanunu* ile düzenlenmektedir. Bakım ve barınmayı sağlayacak tedbirler bakımından sunulacak hizmetlere ilişkin kuruluş türleri ve özellikleri ise *Sosyal Hizmetler Kanunu* ile düzenlenmektedir.

¹² Çocuk Koruma Kanunu (Md. 7.2)

II.2.3 | Geri Dönüş ve Uluslararası Korumaya İlişkin Düzenlemeler

II.2.3.1 | Aileden Ayrılma ve Aileye Dönüş ile İlgili Düzenlemeler

İnsan ticaretine konu olmak ağır biçimde çocuğun menfaatini tehlikeye düşüren bir durum olduğu için, çocuğun anne-babaya karşı korunma ihtiyacının mutlaka değerlendirilmesi gerekir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (ÇHS Md. 9) göre devletler, çocuğun anne-babasından, onların rızası dışında ve çocuğun yüksek yararı gerektirmediği sürece, ayrılmamasını güvence altına alırlar. İnsan ticaretine konu olmak ağır biçimde çocuğun menfaatini tehlikeye düşüren bir durum olduğu için, çocuğun anne-babaya karşı korunma ihtiyacının mutlaka değerlendirilmesi gerekir.

ÇHS, çocukların korunmasında kademeli bir yaklaşımı benimsemektedir. Asıl olan çocuğun anne-babasının yanında korunmasıdır ve devletlerin anne-babanın çocuğa karşı bakım ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirmesi için onları desteklemesi gerekir (ÇHS Md. 18). ÇHS ile benzer bir yaklaşım ile, ulusal mevzuatta da bu kademeli müdahale esası benimsenmiş, Türk Medeni Kanunu'nda ailenin desteklenmesi suretiyle çocuğun ailesi yanında korunabileceğine kanaat getirilmesi hâlinde hâkimin çocuğun ailesi içinde korunması için gereken tedbirleri alması gerektiği öngörülmüştür (Md. 346). Ancak çocuğun bedensel veya zihinsel gelişiminin tehlikede olduğuna veya çocuğun manen terk edilmiş olduğuna karar verilirse, çocuk anne-babasından alınarak bir kuruma veya koruyucu aile yanına verilebilecektir (Md. 347). Eğer anne-baba velayet yükümlülüklerini yerine getirmiyor ve ağır biçimde savsaklıyorsa velayet de kaldırılabilir (Md. 348).

ÇHS (Md. 10) uyarınca, anne-babasından ayrı düşmüş bir çocuk için aile birleşmesi temel haktır: "... çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınmalıdır". Kurum bakımına alınmış olan çocuk için de anne-babası ile kişisel ilişki kurma hakkı ve anne-babasının yanına en kısa sürede dönme hakkı devam eder. Bu nedenle, çocuk T.C. vatandaşı olsun ya da olmasın kurum bakımına alınmış ise ve anne-baba çocuk için tehlike oluşturmuyor ise, bir başka deyişle anne-babanın çocuğa yeterli koruma ve bakımı sağlayamaması kendisi dışındaki sebeplerden (yoksulluk gibi) kaynaklanıyorsa aileye destek hizmetleri sunularak çocuğun en kısa sürede anne-babasının yanına dönmesi sağlanmalıdır (Grassinger 2009).

Çocukların aileleri ile yeniden bir araya gelebilmeleri için anne-babası ve ailesinin diğer üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla taraf devletlerin ve Birleşmiş Milletler teşkilatlarının iş birliği yapmaları esası benimsenmiştir (ÇHS Md. 22). Bunun yanında çocuğun kimliği ve aile bağları ile ilgili aşağıdakiler dâhil bir dizi hakkın daha korunması gerekecektir (ÇHS Md. 7,8,9):

- Doğumdan hemen sonra derhâl nüfus kütüğüne kaydedilme ve doğumdan itibaren bir isim ve vatandaşlık kazanma hakkı;
- Anne-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı;

- Yasa dışı müdahaleler olmadan çocuğun tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil kimliğini koruma hakkı;
- Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması hâlinde, kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumanın sağlanması;
- Çocuk anne babasından tutuklama, hapis, sürgün, sınır dışı edilme veya ölüm gibi bir sebep ile ayrılmışsa, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; anne-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilginin verilmesi.

II.2.3.2 | Ülkesine / Geldiği Ülkeye Geri Dönüş ile İlgili Düzenlemeler

Palermo Protokolü (Md. 7) gereğince, insan ticareti mağduru çocukların bulunduğu ülkede geçici veya kalıcı biçimde kalmalarına izin verilmelidir. *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*'nin iyileşme ve düşünme için süre tanınması (Md. 13) ve ikamet izninin uzatılabilmesi (Md. 14) düzenlemeleri çocuklar için de geçerlidir.

Geri gönderme yapılacak ise bu işlem çocuğun güvenliği, çocuğun insan ticareti mağduru olmasına yol açan olaylarla ilgili yasal işlemlerin durumu göz önüne alınarak ve mümkünse gönüllü olarak yapılmalıdır.¹³ Çocuk mağdurlar, risk ve güvenlik değerlendirmesi yapıldıktan sonra geri dönmenin yararlarına uygun olmadığına dair belirtilerin bulunduğu hâllerde, geri gönderilmemelidir.¹⁴ Bu düzenleme ile benzer bir yaklaşımla *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 24) de, çocuğun ülkesine geri gönderilip gönderilmeyeceğine karar vermeden önce yarar ve risk değerlendirmesi yapılmasını öngörmektedir.

II.2.3.3 | Uluslararası Koruma ile İlgili Düzenlemeler

T.C. vatandaşı olmayan insan ticareti mağduru çocuklar için mağdur olduklarının tespitini takiben yapılması gereken işlemlerden biri de uluslararası korumadan yararlanmalarını sağlayacak hukuki süreci başlatmaktır. *Palermo Protokolü* (Md. 7) devletlere, insan ticareti mağduru çocuklar için geçici veya daimi olarak ikamet izni veren yasal veya diğer uygun önlemlerin alınmasını önermektedir.

¹³ Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Md. 8)

¹⁴ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Md. 16)

Ayrıca, *Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*'ne (Md. 40.4) göre "İşbu Sözleşmedeki hiçbir husus, başta, uygulanabilir olduğu hâllerde Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile burada bulunan *geri gönderme* ilkesi olmak üzere, uluslararası insani hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dâhil uluslararası hukuktan doğan hak, yükümlülük ve sorumluluklarını etkilemeyecektir."¹⁵

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, refakatsiz çocukları (kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuklar) ve işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış çocukları özel ihtiyaç sahibi kişi olarak tanımlar (Md. 3.1) ve özel ihtiyaç sahiplerinin uluslararası koruma hakkını kullanmaları bakımından önceliğe sahip olmaları gerektiğini öngörür (Md. 67).

¹⁵ Bkz. GRETA tarafından hazırlanan insan ticareti mağdurlarının ve mağdur olma riski altında olanların uluslararası koruma hakkına ilişkin rehber, erişim adresi rm.coe.int/guidance-note-on-the-entitlement-of-victims-of-trafficking-and-persons/16809ebf44

KURUMSAL ÇERÇEVE

III.1 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitinde Sorumluluğu Olan Kurumlar

Ulusal mevzuatta çocukların risk altında olduklarının tespit edilmesi konusundaki düzenlemeler, birden fazla kurum ve kişiye sorumluluk vermektedir. Şekil 5'te, risk altındaki çocukların nerede (sınırdaki veya ülke içinde) ve kim tarafından tespit edilebileceğine göre sorumlu kurumlar gösterilmektedir. Buna göre, **sınırlarda** insan ticareti mağduru çocukların tespit edilmesi İçişleri Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. İçişleri Bakanlığı içerisinde konu ile ilgili birden fazla birim bulunmaktadır:

- Emniyet Genel Müdürlüğü, Havameydanları Şube Müdürlüğü
- Emniyet Genel Müdürlüğü, Göçmen Kaçakçılığı ile Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığı
- Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü
- Sahil Güvenlik Komutanlığı
- Jandarma Genel Komutanlığı

Bu birimlerde çalışan kolluk görevlilerinin, çocukların insan ticaretine konu olduklarını, bu amaçla sevk veya nakledildiklerini ya da insan ticaretine konu edilme riski bulunduğunu tespit etme sorumlulukları bulunmaktadır.

Şekil 5

TCK'da insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi

Ülke içerisinde bulunan çocuklar bakımından ise, çocuklara hizmet veren aşağıdaki kurumlar başta olmak üzere herkesin insan ticareti mağduru çocukları tespit etme sorumluluğu bulunmaktadır:

- Milli Eğitim Bakanlığı (öğretmenler ve idareciler)
- Sağlık Bakanlığı (doktorlar ve diğer sağlık personeli)
- Adalet Bakanlığı (hâkim ve savcılar, kalem çalışanları, psiko-sosyal servis çalışanları)
- İçişleri Bakanlığı (mülki amirler ve kolluk)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (sosyal hizmet çalışanları)
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
- Sivil toplum kuruluşları

Çocukların insan ticaretine konu oldukları sektörler dikkate alındığında bu sektörlerde denetim yapmakla sorumlu kurumlar da tespit etme alanında sorumlular arasında sayılmalıdır:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
- İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Şube Müdürlüğü
- Belediye Zabıta Müdürlüğü

İnsan ticareti mağduru bir çocuğun tespiti sonrasında bildirimleri alma ve müdahale konusunda *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* aşağıdaki kurumları görevlendirmiştir:

- Kolluk
- Cumhuriyet savcılığı
- Göç İdaresi Başkanlığı
- Göç İdaresi İl Müdürlükleri
- YİMER

Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü de bildirim yapılabilecek, dolayısıyla bu aşamada sorumluluğu olan kurumlar arasındadır.

Genel hükümler çerçevesinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine de bildirim yapılabilecek, dolayısıyla bu aşamada sorumluluğu olan kurumlar arasındadır. Ayrıca uygulamada CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) ve diğer bildirim hatlarının hepsinin kullanılabilirdiği ve dolayısıyla hepsinin bu kapsamda sorumlu kurumlar arasında sayılması gerektiği de sıklıkla dile getirilmektedir.

Bu kurumların bildirim makamları olarak belirlenmelerinin gerekçeleri ve bildirimi aldıklarında üstlenmeleri beklenen sorumluluklar birbirinden farklıdır. Kolluk ağırlıkla suçun soruşturulması, ASHB mağdurların korunması, GİB ise insan ticareti mağdurlarının tespiti ve onların özel durumlarından kaynaklanan sorunları çözücü hizmetleri sunmakla görevlidir. Bu nedenle sadece birinin haberdar olması yetmez ve insan ticareti mağduru bir kişi hakkında bildirim alan kurumun diğer kurumları harekete geçirme sorumluluğu vardır (çok kurumlu yaklaşım).

İnsan ticareti mağdurlarını tanımlama yetkisi GİB'ye verilmiştir.¹⁶ Tanımlama işlemi sırasında, GİB tarafından görevlendirilen göç uzmanı bir görüşme ve değerlendirme yapmakta ve bu değerlendirmeye dayanarak il müdürlüğü karar vermektedir. Bu işlemin yapıldığı sırada, çocuğun bir yerde ikametinin ve güvenliğinin sağlanmış olması, eğitim, tedavi vb. ihtiyaçlarının karşılanıyor olması, kendisine karşı işlenmiş olan suçla ilgili yürütülen soruşturma işlemleri için hukuki destek alıyor olması, ikamet izni verilmesi ve bu süreçte yapılacaklar ile ilgili bilgi alabiliyor olması gerekmektedir. Bunlar tanımlama işinin bir parçası olmamak üzere, sağlıklı bir değerlendirme yapılmasının olmazsa olmaz koşullarıdır. Bu nedenle tanımlama işinin sorumluluğu bir tek kurumda olmakla birlikte tanımlama sürecinde sorumluluğu olan birden çok kişi ve kurum vardır.

İnsan ticareti mağdurlarını tanımlama yetkisi GİB'ye verilmiştir.

III.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesinde Sorumluluğu Olan Kurumlar

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'e göre, mağdur destek hizmetlerine yönlendirme faaliyetinin ana sorumlusu GİB'dir. Ancak çocuk koruma sistemi kurallarına göre, mağdur destek hizmeti kapsamındaki hizmetlere yönlendirmeyi kolluk da yapabilecektir. Dolayısıyla mağdur tespit sürecinin iki ana sorumlu kurumu (GİB ve kolluk), yönlendirme sürecinin de kilit aktörleridir.

Bunun yanında, mağdurun yönlendirileceği destek hizmetlerinin sunulması aşağıdakiler dâhil birden çok kurumun (Tablo 4) sorumluluğundadır:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Cumhuriyet savcılıkları ve mahkemeler
- Barolar
- Sağlık Bakanlığı
- Belediyeler
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)
- Türk Kızılayı
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
- Sivil toplum kuruluşları

¹⁶ Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018, 30479)

İnsan ticareti mağduru çocuklara sunulacak **kurum bakımı** konusunda hizmet vermekten sorumlu üç kurum bulunmaktadır. *Sosyal Hizmetler Kanunu*'na (Md. 3) göre, korunma ihtiyacı olan çocuklar ve yetişkinler için bakım ve barınma hizmeti verecek kuruluşların kurulması ve çalıştırılması ASHB'nin sorumluluğundadır. *Belediyeler Kanunu*'na (Md. 14.a) göre, yatılı barınma hizmeti veren kuruluşlar belediyeler tarafından da kurulabilir. T.C. vatandaşı olmayanlar için hizmet vermekte olan sığınma evlerinin kurulması ve çalıştırılması sorumluluğu ise GİB'ye aittir.¹⁷ GİB bu hizmetleri kendisi verebileceği gibi, diğer kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılayı Derneği ve kamu yararına çalışan derneklerden göç konusunda uzmanlığı olanlara da işlettirebilecektir.

Hâlihazırda, insan ticareti mağdurları için GİB tarafından Kırıkkale, Ankara ve Aydın'da kurulmuş, toplam 82 kapasiteli üç sığınma evi bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3 ►
GİB tarafından kurulmuş sığınma evleri

İl	Kuruluş tarihi	Kapasite	Kim için
Kırıkkale	2016	12	Erkekler
Ankara	2018	30	Kadınlar
Aydın	2019	40	Aileler

GRETA'nın Türkiye raporunda (2019) yetkililer tarafından, GİB tarafından işletilen sığınma evleri dışında, şiddet mağduru kadınlara yönelik ASHB'ye ait 110, aile içi şiddet mağduru kadınlara yönelik yerel yönetimlere ait 31 olmak üzere, T.C. vatandaşı insan ticareti mağdurlarına barınma ve destek hizmeti sunabilecek toplam 141 farklı kurum olduğunun bildirildiği belirtilmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planında (2016-2020)¹⁸ da ASHB, insan ticareti mağduru kız çocuklarının da yararlanabileceği cinsel şiddet mağdurları için özel hizmet geliştirme hedefi belirlemiştir.

¹⁷ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 25) ve Kabul ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik (Md. 8)

¹⁸ www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf

Bakım ve barınma hizmetlerinin yanı sıra, insan ticareti mağdurları, mülteciler ve diğer ihtiyaç sahibi gruplar gibi, ASHB, belediyeler, BMMYK, Türk Kızılayı ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları gibi kamu kurumları, uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan **ayni ve nakdi yardım** hizmetlerinden yararlanabilmektedir.

Çocuğun cinsel istismar mağduru olması durumunda, Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleri nezdinde hizmet veren Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)¹⁹ ve üniversite tıp fakültesi hastaneleri nezdinde hizmet veren Çocuk Koruma Merkezleri tarafından **beden ve ruh sağlığı muayenesi** ve rapor verme hizmetleri sunulmaktadır. Sağlık Bakanlığı, 2019-2023 Stratejik Planı'nda²⁰ bu merkezlerin sayısını 2023 yılına kadar 31'den 65'e çıkarmayı hedeflemektedir. Çocuk izlem merkezlerinin hukuki altyapısının tamamlanması ve sayılarının arttırılması 11. Kalkınma Planı'nın (2019-2023)²¹ da hedefleri arasında yer almaktadır. Plan aynı zamanda, risk altındaki çocuklara yönelik psikolojik destek programlarının yaygınlaştırılması; bakım hizmetlerinin ihtisaslaştırılmaya devam edilmesi; ve alanda çalışan personelin niteliği ve niceliğinin arttırılmasını hedeflemektedir.

Çocuk hakkında verilecek **koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının** yerine getirilmesinde ise Çocuk Koruma Kanunu'nda (Md. 45) düzenlendiği üzere, ASHB, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sağlık Bakanlığı ve belediyelerin rol ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Çocuğun korunması için alınması gereken tedbirler ve tespit edilen suç ile ilgili **soruşturma ve kovuşturma** aşamalarında çocuk hâkimlikleri Cumhuriyet savcılıkları da devreye girecektir.

19 Çocuk İzlem Merkezleri Hakkında Genelge uyarınca, khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR-42930/cocuk-izlem-merkezleri-hakkinda-genelge.html

20 stratejikplan.saglik.gov.tr/files/TC-Saglik-Bakanligi-2019-2023-Stratejik-Plan.pdf

21 www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/06/Eleventh_Development_Plan-2019-2023.pdf

Tablo 4 ▶ Türkiye’de çocuk ticareti ile mücadelede sorumluluğu olan kurumlar

Sorumluluk	Sorumlu Kurum	Görevli Kişi / Kuruluş
Riski tespit etme / Bildirme	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	ASHB saha çalışanları
	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İş müfettişleri
	Sağlık Bakanlığı	Hekimler ve diğer sağlık çalışanları
	Adalet Bakanlığı	Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı personeli
	Hâkimler ve Savcılar Kurulu	Hâkimler Cumhuriyet savcıları
	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmenler ve diğer eğitim hizmetleri personeli
	İçişleri Bakanlığı	Polis memurları Jandarma Sahil güvenlik personeli
	Belediyeler	Zabıta
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve STK’lar		
Bildirimleri alma	Göç İdaresi Başkanlığı	İl müdürlüğü personeli
	İçişleri Bakanlığı	Polis memurları Jandarma Sahil güvenlik personeli
	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	İl müdürlüğü personeli
	Cumhurbaşkanlığı	CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi)
	Adli makamlar	Cumhuriyet savcıları
Tanımlama	Göç İdaresi Başkanlığı	İl göç uzmanları
	Adli makamlar	Hâkimler
Yönlendirme	Emniyet Genel Müdürlüğü	Polis memurları
	Göç İdaresi Başkanlığı	İl göç uzmanları
Destek hizmetleri	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimleri, çocuk evleri, çocuk evleri siteleri, çocuk destek merkezleri
	Sağlık Bakanlığı	Çocuk izlem merkezleri, çocuk koruma merkezleri, hastaneler
	Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitim ve mesleki eğitim kuruluşları
	Barolar	Adli yardım
	Adalet Bakanlığı	Mağdur koruma hizmetleri
	Göç İdaresi Başkanlığı	İl müdürlüğü personeli
	İçişleri Bakanlığı	Mülki amirler

Mağdurun ikincil mağduriyetini önlemek üzere **hukuki destek** vermeye yönelik hizmetlerin yürütülmesi sorumluluğu da Adalet Bakanlığı Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı'nındır. Adalet Bakanlığı (2019-2023) Stratejik Planı'nda²² "mağdur odaklı bir yaklaşım" benimsenmesi ve insan ticareti konusunda uluslararası iş birliği geliştirilmesi hedeflemektedir. 11. Kalkınma Planı²³ hedefleri arasında da adli süreçlerde çocuğa özgü koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi, çocuk dostu mülakat usullerinin desteklenmesi ve adliyelerde bulunan adli görüşme odalarının sayısının artırılması yer almaktadır.

Barolar da insan ticareti mağdurlarına hukuki destek vermekten sorumlu kurumlar arasında yer alırlar. İnsan Ticareti İle Mücadele Komisyonu'nun 19 Kasım 2019 tarihli toplantısında bu alanda çalışan avukatların uzmanlaşması yönünde alınan karar Türkiye Barolar Birliği tarafından da benimsenmiş ve bu karar Şubat 2020 tarihinde Barolara duyurulmuştur.²⁴

Mağdur destek hizmetleri kapsamında **ikamet izni** ile **uluslararası veya geçici koruma** hizmetlerinin sunulması ise GİB ve mülki amirlerin sorumluluk alanındadır. 11. Kalkınma Planı²⁵ dış göç yönetiminde amacı "insan haklarına uyumlu, insan onuruna yakışır, güvenli, düzenli, veriye dayalı ve kontrol edilebilir" bir yönetim olarak tarif etmektedir. Planda bu kapsamda, göç yönetiminin kurumsal kapasitesinin artırılması, kanıta dayalı politika oluşturulması ve veriye dayalı hizmet sunumunun sağlanması hedefleri benimsenmektedir.

III.3 Sorumlu Kurumlar Arasında İş Birliği ve Koordinasyon

III.3.1 Operasyonel Düzeyde İş Birliği ve Koordinasyon

Alanda çocuğa doğrudan hizmet veren meslek elemanlarının arasında operasyonel düzeyde iş birliği ve koordinasyonu sağlama görevi göç idaresi il müdürlüklerine verilmiştir.²⁶ İl müdürlüklerinin koordinasyona ilişkin görevleri çocukların korunmasına özgü bir yükümlülük de içermekte ve insan ticareti mağdurunun çocuk olduğu durumlarda müdürlüklerin Çocuk Koruma Kanunu'nun yetkili ve görevli kıldığı makam veya merciler ile iletişime geçmelerini gerektirmektedir.

Bu düzeyde koordinasyonu sağlamak için, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 19) uygun görülen illerde GİB tarafından atanacak bir vaka yöneticisinin bütün süreci takip edeceği bir vaka yönetimi esası benimsenmiştir (Şekil 6). Vaka yönetiminin usul ve esaslarının da GİB tarafından belirlenmesi gerekmektedir.

22 sgb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1102020112645STRATEJİK%20PLAN%202019-2023.pdf

23 www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf

24 www.barobirlik.org.tr/Haberler/duyuru-202016-81153

25 www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf

26 Göç İdaresi Başkanlığı Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2013, 28821), mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19022&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Bu aşamanın en kritik konularından biri; soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilme-
mesi²⁷ ve çocuğun yüksek yararının korunması amaçlarının²⁸ birlikte gerçekleş-
mesini sağlayacak bir model geliştirilmesidir. Bu nedenle de bu aşama için bilgi
paylaşımı, kişisel verilerin korunması, mağdur çocuğun yararının tespiti ve koru-
yucu müdahalenin süreçlerini içerecek ayrıntılı bir düzenlemeye ihtiyaç bulun-
maktadır. Bu düzenlemenin, süreçte sorumluluğu olan her meslek elemanının
izleyeceği yöntemi ve birden fazla kişinin birlikte çalışması gereken zamanlar
için iş birliği esaslarını netleştirilmesi gerekmektedir.

Örneğin, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönet-
melik* (Md. 17.5-6) uyarınca, kollukta ifade alınması sırasında il göç idaresi mü-
dürlüğünce görevlendirilmiş bir personel hazır bulunabilecek ve kendisi de
mağdur ile uygun bir ortamda görüşme yapabilecektir. Aynı zamanda bu gö-
rüşmede avukat ve psikolog ve sosyal çalışma görevlisi de bulunabilecektir. Bu
kişilerin her birinin mağdur çocuk ile kolluktan önce görüşmesi gerekir ve bir tek
bu işlem için bile aşağıda örnekleri yer alan birçok sorunun yanıtının önceden
bilinmesi gerekir:

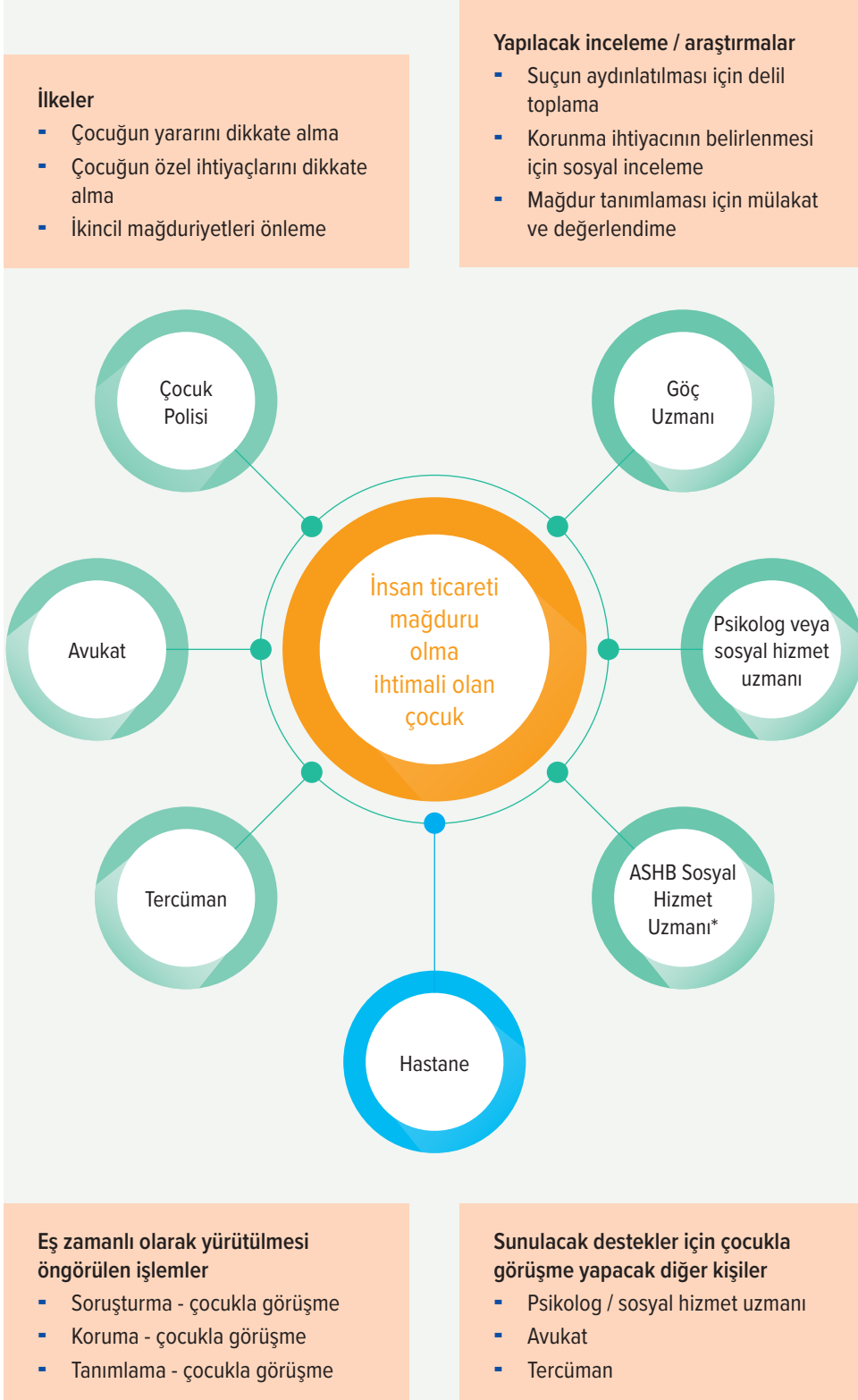
- Görüşme sırası ne olacak?
- Görüşmeler nerede yapılacak?
- Uygun görüşme ortamını sağlama sorumluluğu kime aittir?
- Çocukla yapılacak görüşmelerin çocuğa ve beyan deliline zarar vermemesi için
izlenmesi gereken yol nedir?
- Çocukla ilgili alınacak kararlarda dikkat alınması gereken riskler nelerdir?
- Alınacak tedbirlerde dikkat edilmesi gereken, bir diğer alanda yapılacak işlemi et-
kileyecek hâller nelerdir?
- Bu sürecin koordinasyonu kimin yetki ve sorumluluğundadır?

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik tara-
findan öngörülen vaka yönetiminin usul ve esaslarını içerecek bir düzenleme
bütün bu soruları cevaplamak bakımından çok büyük bir önem ifade etmektedir.

Vaka yönetimi, risk fark edildiği anda başlamalı ve risk bertaraf edilene ve çocu-
ğa güvenli bir bakım olanağı sağlanana kadar devam etmelidir. Bu Türk çocuklar
açısından anne-babası ile birlikte yaşamaya veya bakım tedbiri ile bir başka aile
yanına veya kuruluşa yerleştirilmek anlamına gelir. Yurt dışından gelmiş bir ço-
cuk açısından ise Türkiye’de kalacaksa, buna ek olarak ikamet izni, geçici koruma
veya uluslararası koruma veya vatandaşlık elde etmeyi de kapsar. Ailesi yurt dı-
şında olan çocuk içinse ailesinin bulunması ve güvenli dönüş sağlanarak ailesi ile
birleşmesine kadar bütün süreci kapsamalıdır. Dolayısıyla vaka yönetimi, birkaç
günlük bir süreç olabileceği gibi uzun süreye de yayılabilecektir. Bütün bu süre-
cin düzenlenmesi, hem çocuğa etkili bir koruma sağlanması hem de bu süre içe-
risinde yapılması gereken işlemlerin uyum içinde ve birbirini destekler nitelikte
yürütülmesi için elzemdir.

27 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17.8)

28 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 24)

Şekil 6

Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik operasyonel düzeyde iş birliği ve koordinasyon

* Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından "çocuk hakkında sosyal inceleme yapmak üzere görevlendirilecek kişilerin sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışman, çocuk gelişimci, öğretmen olabildikleri ve "sosyal çalışma görevlisi" olarak tanımlandıkları bildirilmiştir."

III.3.2 | Planlama Düzeyinde İş Birliği ve Koordinasyon

Operasyonel düzeyde çocuk ticareti mağdurlarına sunulacak yönlendirme ve destek hizmetlerinin etkili planlanabilmesi, hem destek hizmetleri için ihtiyacı belirleme, hem de etkin kaynak planlaması için ilgili kurumlar arasında il düzeyinde koordinasyon sağlanmasını gerektirir. *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 9) bu koordinasyon ihtiyacını karşılamak üzere illerde komisyon kurulmasını öngörmektedir.

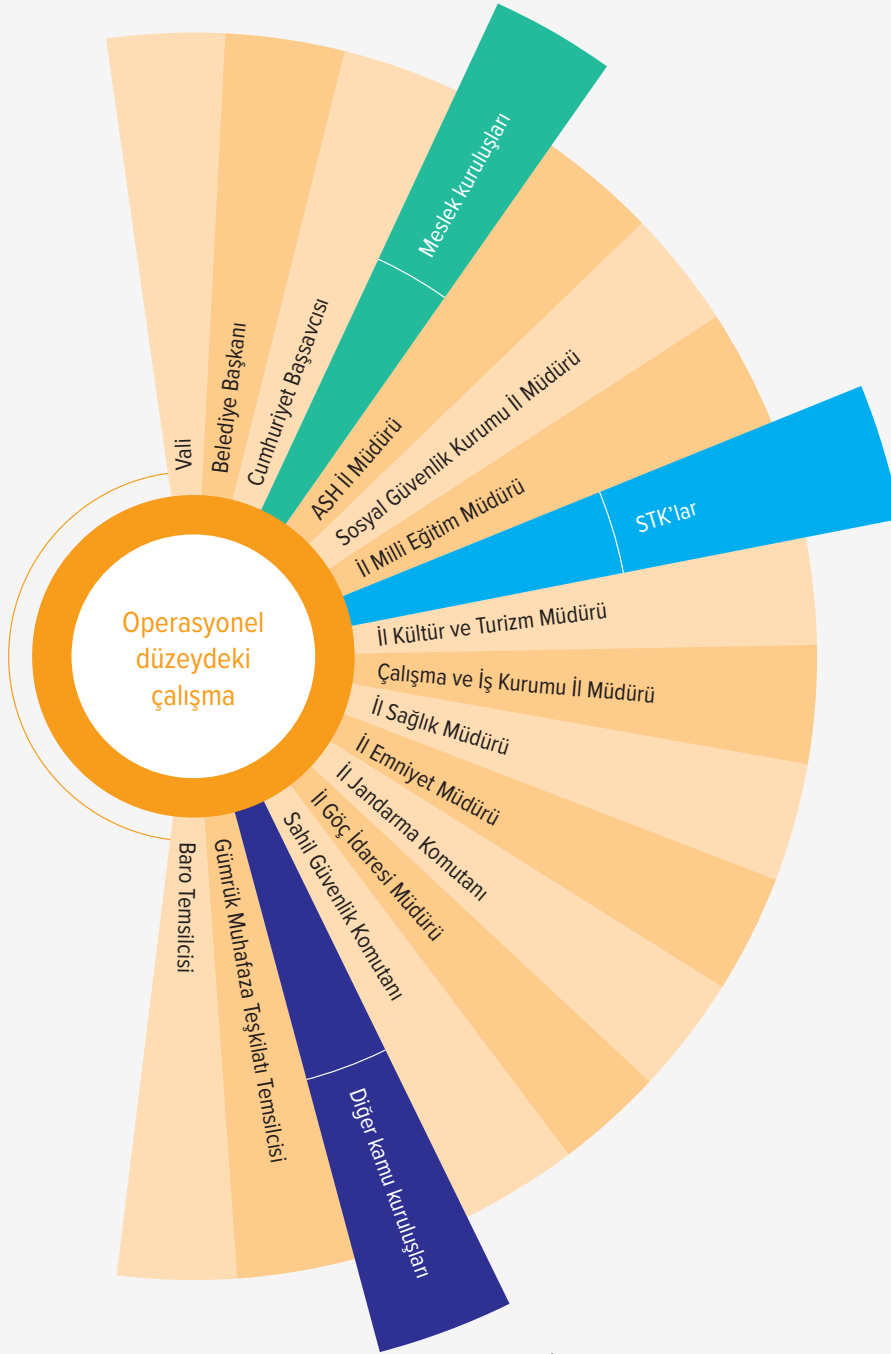
İl komisyonları vali veya vali yardımcısı başkanlığında tüm ilgili kamu kurumlarının temsilcilerinden oluşur (Şekil 7). Komisyon toplantılarına ilgili meslek kuruluşları ve STK temsilcileri de davet edilebilmektedir. Komisyonların sekreteryası il göç idaresi müdürlükleri tarafından yürütülmekte ve il komisyonlarının görev ve çalışmasına ilişkin usul ve esasların GİB tarafından belirlenmesi beklenmektedir. İl koordinasyonları içerisinde çocuk mağdurlara odaklı özel bir çalışma grubu bulunması gibi çocuğa özgülenmiş bir modelden henüz söz edilmemektedir.

Koordinasyon, çocuk koruma konusunda birçok alanda gündeme gelmektedir. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik Madde 20'ye göre; kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eşgüdüm sağlamak amacıyla illerde "Çocuk Koruma İl Koordinasyon Kurulu" toplanır. Doğrudan çocuklara yönelik hizmetlerin koordinasyonu için öngörülmüş kurullara ek olarak çocukla ilgili hizmetleri de ilgilendiren birçok başka kurul da bulunmaktadır. Bir avantaj olması beklenen bu durumun iki önemli riski bulunmaktadır: kurullara yetkisiz kişilerin katılması ve toplantı çokluğu nedeniyle periyotların seyrekleşmesi. İnsan ticareti ile mücadele konusunda hazırlanacak il koordinasyon kurulu çalışma usul ve esaslarının bu ihtiyaçlara cevap verir nitelikte olması gerekmektedir.

III.3.3 | Politika Düzeyinde İş Birliği ve Koordinasyon

İş birliği ve koordinasyonun üçüncü düzeyi ise planlayıcıların yer aldığı merkezi düzeyde görev yapanlar arasında olmalıdır. Bu amaca yönelik olarak, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 5) uyarınca, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı başkanlığında ilgili kamu kurumlarının üst düzey temsilcilerinden oluşan İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu oluşturulmuştur (Şekil 8). Komisyon toplantılarına diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, akademisyenler, uzmanlar ve STK da çağırılabilmekte, uluslararası kuruluş temsilcileri de gözlemci olarak katılabilmektedir.

Komisyonun, çocukların insan ticaretine konu olmalarının önlenmesi ve bu suçla mücadele etmek için alınması gereken önlemlerin belirlenmesine yönelik politika ve stratejileri geliştirmek ile eylem programlarına görüş vermek gibi sorumlulukları bulunmaktadır. GRETA Türkiye Raporu'nda (2019) çocuklar konusunda çalışma üzere bir alt komisyon kurulduğu ve bugüne kadar bir kez Eylül 2018'te toplandığı belirtilmiştir.

Sorumluluklar:

- İşlemleri takip etmek
- Aşağıdakileri kordine etmek:
 - Operasyonel düzeydeki ekibin çalışmaları
 - Mağdur destek hizmetlerinin sunulması
 - Veri toplama
 - İlin ihtiyaçları konusunda merkezi düzeyi bilgilendirme
 - Kararlar hakkında alan çalışanlarını bilgilendirme
 - Personel eğitimi

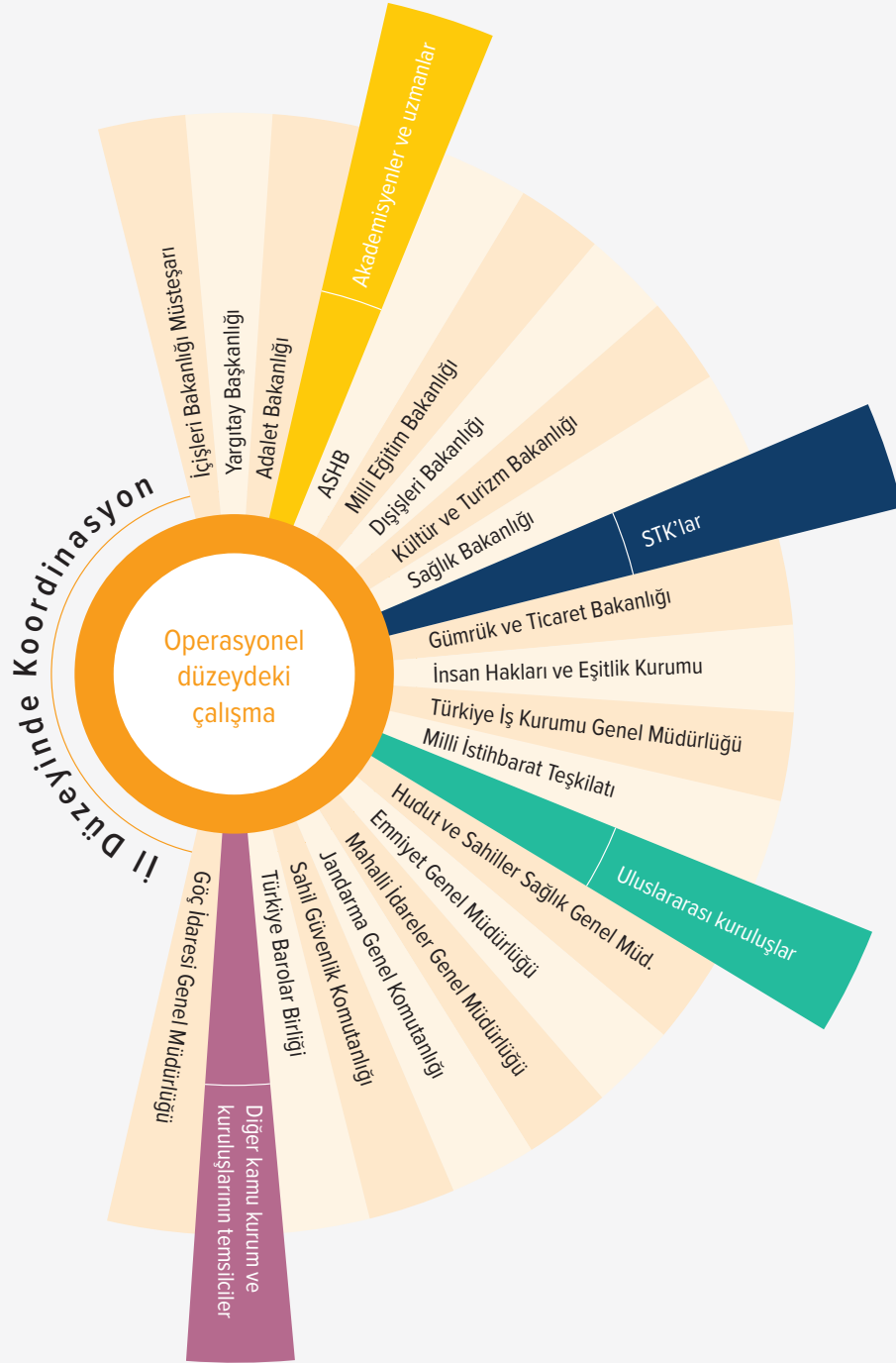
İhtiyaçlar:

- Nitelik ve nicelik bakımından yeterli personel
- Bütçe
- Veri toplama altyapısı
- Sekreteryaya
- Merkezi düzeyin desteği

Şekil 7

Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik planlama düzeyinde iş birliği ve koordinasyon

Şekil 8 ►
Çocuk ticareti mağduru çocukların korunmasına yönelik politika düzeyinde iş birliği ve koordinasyon

Sorumluluklar:

- Planlama yapmak
- Bütçe tahsis etmek
- Personel tahsis etmek
- Uygulama standartlarını belirlemek
- Mevzuatı oluşturmak
- Uygulamaları izlemek

İhtiyaçlar:

- Kanıta dayalı bilgi
- Alan çalışanlarının görüşü
- Geri bildirim mekanizması
- Siyasi irade
- Toplum desteği

HİZMETLER VE PROSEDÜRLER

IV

IV.1 | İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

Bu bölümde insan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin hizmetler ve prosedürler, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* uyarınca, iki başlık altında incelenmiştir:

- Çocuk ticareti mağdurlarını tespit etme ve bildirme sürecine ilişkin hizmetler ve prosedürler (Md. 16)
- Çocuk ticareti mağdurlarını tanımlama sürecine ilişkin hizmetler ve prosedürler (Md. 17)

IV.1.1 | İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespit Edilmesi ve Bildirilmesi Sürecine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

Tespit etme ve bildirme yükümlülüğü konusundaki farkındalık çocukların korunmaları bakımından önemli bir güvencedir. Öğretmenler, hekimler ve sosyal hizmet uzmanları başta olmak üzere çocukla çalışan tüm uzmanların görevleri sırasında çocukların maruz kaldığı riskleri fark etme olanakları vardır. Öğretmenler, örneğin, eğitime devamı takip ederek, çocukların çalıştırılmak veya evlendirilmek üzere okuldan alınmaları gibi durumları; hekimler, düzenli sağlık takipleri sırasında fiziksel veya cinsel istismara konu edilme gibi hâlleri; veya STK çalışanları temel ihtiyaçları karşılanamayan çocukları fark edebilirler. Bu örnekler herkesi kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Tespit etme ve bildirme yükümlülüğü konusundaki farkındalık çocukların korunmaları bakımından önemli bir güvencedir.

Sorumluluğun bu kadar yaygın olduğu durumda tespit ve bildirme sürecinin bazı özelliklerini dikkate alarak bu süreci planlamak gerekir:

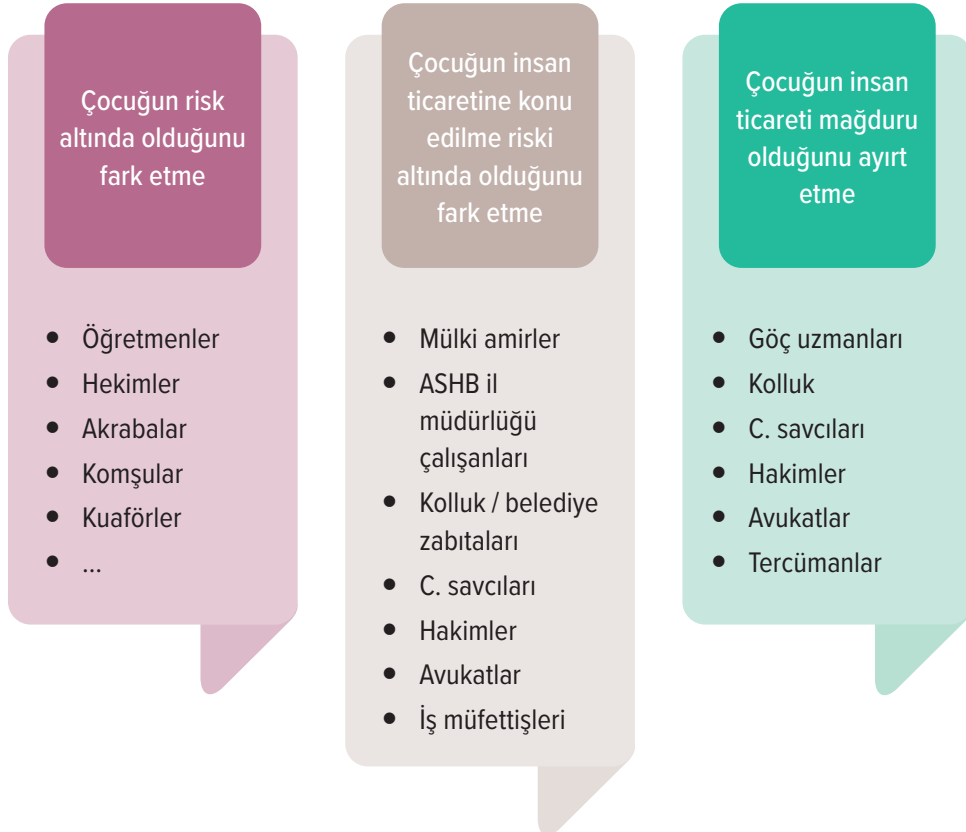
- Tespit etme sorumluluğu olan herkesten tam ve doğru bir tespit yapmaları beklenebilir. Tespit etme sorumluluğu olan kişiler de kendilerinin suçun bütün unsurları hakkında tam bir bilgiye sahip olma sorumluluğu altında hissetmemelidirler.
- Herkesten beklenebilecek olan bir çocuğun insan ticareti mağduru olup olmadığını tespit etmeleri değil; genel olarak risk altında olduğunu ve özel olarak insan ticareti mağduru olduğuna ilişkin emareleri fark edebilmeleridir.

- Herkes, bir çocuğun insan ticareti suçu mağduru olduğunu fark ettiğinde bu durumu nereye bildireceğini bilmeyebilir ve bu durumda genel bildirim makamları (örn. ALO 155, 156, 183, vd.) kullanılabilir.

Öte yandan bir de görevleri gereği bir çocuğa karşı suç işlendiğini veya bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğunu öğrenme olasılığı olan meslek mensupları vardır (Şekil 9). Kolluk, Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yürüttükleri soruşturma ve kovuşturmalar sırasında bir çocuğun insan ticareti mağduru olduğunu fark edebilirler. Örneğin, suç işlediği iddiası ile gelen bir çocuğun aslında bir insan tacirinin kontrolü altında mağdur olduğunu tespit edebilirler. Çocukların cinsel sömürüye konu olacak biçimde çalıştırıldıkları alanların denetimini yapan kolluk görevlileri, buralarda insan ticareti mağduru çocuklar olduğunu tespit edebilirler. Belediye zabıtalrı da benzer durumları veya zorla dilendirilme gibi durumları fark edebilirler. İş müfettişleri çalıştırılan çocukları, yol denetimi yapan Jandarma mevsimlik tarım işçiliğine götürülen bir çocuğu fark edebilir. Bu kişilerin bir önceki gruba göre daha fazla bilgi sahibi olmaları beklenir. Soruşturma makamları hariç bu gruptakilerden de eylemin insan ticareti olup olmadığından emin olmaları beklenmez. Ancak insan ticareti olma ihtimalini tanımaları ve bu konuda gerekli incelemenin yapılması için durumu nereye bildirmeleri gerektiğini bilmelidirler.

Son olarak bir çocuğun insan ticareti mağduru olduğuna dair tespit ve tanımlama sürecinde görevi olanların ise ayırt etme konusunda en çok bilgiye sahip olması gerekir. Bu aşamada görev yapan kişiler, hem insan ticaretini tanımlama hem de insan ticareti mağduru çocukla çalışma becerilerine sahip olmalıdır.

Şekil 9 ▶
İnsan ticareti mağduru çocukların tespit edilmesi ve bildirilmesi konusunda yükümlülükler

Risk altındaki bir çocukla ilgili fark edilebilecek iki durum vardır: çocuğa karşı bir suç işlenmiş olduğu ve çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğu. Bu aynı zamanda iki ayrı **bildirim makamı** ve prosedürü anlamına gelir. *Çocuk Koruma Kanunu* (Md. 6) ve *Sosyal Hizmetler Kanunu*'na (Md. 21) göre, bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğunu fark eden herkes bu durumu ASHB'ye bildirmekle sorumludur. Bu bildirim il müdürlüğüne yapılabileceği gibi, ASHB tarafından kurulan ALO 183 ihbar hattına da yapılabilir.

Suçun ihbarı ise kolluğa veya Cumhuriyet savcılıklarına yapılmalıdır. *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 16) bildirimlerin, kolluk ve Cumhuriyet savcılıkları yanında GİB ve YİMER'e de yapılabileceğini öngörmektedir (Tablo 5).

Yapılan görüşmelerde, ALO 183 ve YİMER'in²⁹ birden fazla dil seçeneği bulunması sebebiyle yabancılar ile ilgili bildirimler için kullanılmaya daha elverişli olduğu, suçun bildirimi için ilgili bütün hatların kullanılabilmesi, CİMER'in en etkili ihbar adresi olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Bakanlıkların ilgili birimlerinin bu başvuruları tasnif ettiği ve raporladığı da belirtilmiştir. Ancak bu veriler kamuya açık olarak paylaşılmadığı için etkin ve yaygın kullanım hakkında bir değerlendirme yapmak mümkün olamamaktadır.

 CİMER	 Polis	 Jandarma
 YİMER	 Sahil Güvenlik	 Sosyal Destek Hattı

◀ **Tablo 5**
İhbar hatları

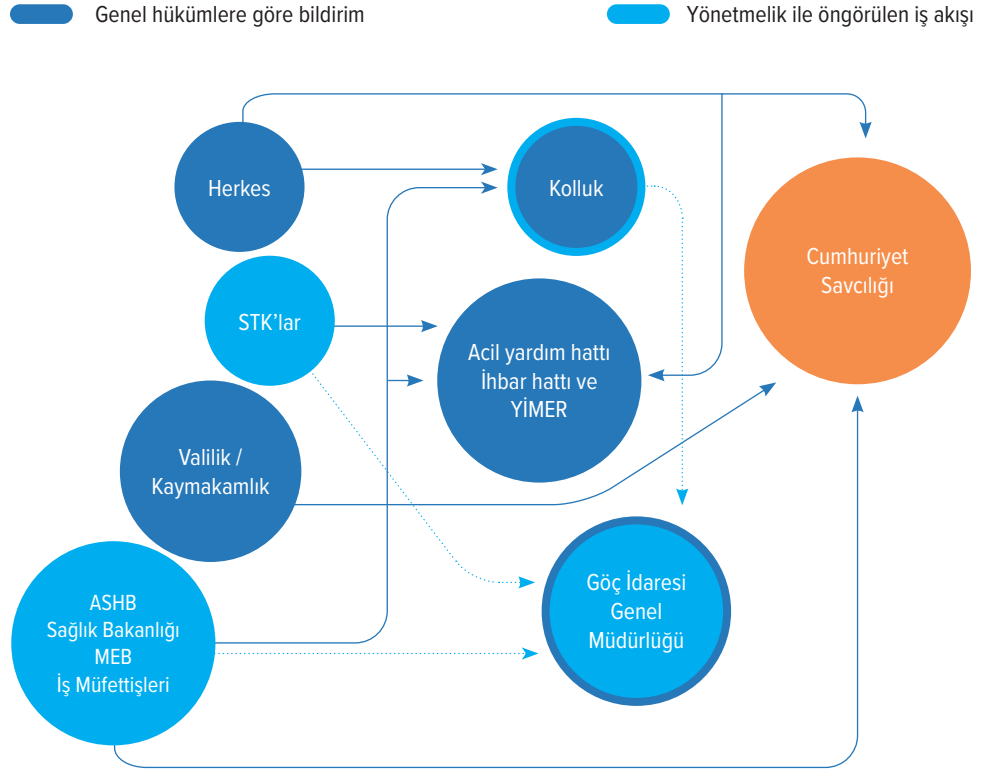
Bildirim prosedürü ve yöntemi kimin hangi durumda bildirim yaptığına göre değişmektedir. Şekil 9'da en dış halkada bulunan kişiler bildirim sözlü ihbar biçiminde veya yazılı olarak yapabilirler. İkinci halkada olanların, yani bildirim görevleri kapsamında yapanların, bildirim yazılı olarak yapmaları gerekir. Bu gruptaki kişiler arasında yer alan avukatlar, müvekkilleri olan çocukları temsilen şikayet yoluna da başvurabilirler.

Kolluk içerisinde de tespit etme ile tespit işlemlerine başlama arasında birden fazla birim sürece dâhil olabilmektedir. Örneğin, sahil güvenlik ekipleri olası bir mağdur ile karşılaştıklarında durumu karada görev yapan kolluk birimlerine devretmektedirler. Böyle bir durumda, insan ticareti ile ilgili işlemleri Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı takip etmektedir. Mağdurun çocuk olduğu tespit edildiğinde ise çocuklarla ilgili

29 YİMER'in hâlihazırda 7 dilde (Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça, Rusça, Almanca ve Peştuca), 7 gün 24 saat kesintisiz hizmet sunduğu belirtilmiştir.

işlemlerin kolluğun çocuk birimi tarafından yapılması gerekir. Her il ve ilçede Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Şube Müdürlükleri bulunmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı'nın taşra teşkilatında ise ayrı bir birim bulunmamakta, çocuklarla ilgili işlemler çocuk işlem astsubayları tarafından yürütülmektedir.

Şekil 10 ▶
Yönetmelik
ile öngörülen
bildirim süreci

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile öngörülen bildirim mekanizmasında (Şekil 10) insan ticareti mağduru bir çocukla ilgili bildirim alan kolluk ve GİB durumu bir diğerine bildirmeye yükümlü kılınmış ve bu iki kurumun bu andan sonra birlikte çalışması esasına dayalı bir sistem öngörülmüştür. ASHB çalışanlarının da insan ticareti mağduru olma şüphesi bulunan durumlarda GİB'ye, kolluğa ve Cumhuriyet savcılığına bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bildirimler, yazılı veya sözlü, telefon veya elektronik posta ile yapılabilecektir (Md. 16).

IV.1.2 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tanımlama Sürecine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

İnsan ticareti mağdurlarını tanımlama GİB'nin yetkisindedir ve GİB, soruşturma ve kovuşturmanın tamamlanmasını beklemeden tanımlamayı yapmaya yetkilidir.³⁰ Tanımlama yetkisi tek kurumda ise de tanımlama sürecinde birçok kurumun görev ve sorumluluğu bulunmaktadır (Tablo 6).

³⁰ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 18)

İşlem	Sunulması gereken hizmetler	Hizmeti sunacak kurum	Sorumlu kurum
Kollukta yürütülen işlemler ve mülakat/ değerlendirme	Adli yardım	Baro	Emniyet Genel Müdürlüğü
	Psikolog / sosyal hizmet uzmanı eşliği	GİB	
	Ses ve görüntü kaydı	Emniyet Gen. Müd.	
	İnsan ticareti olasılığını değerlendirmek üzere bir uzmanın görüşmede hazır bulunması	GİB	
İyileşme ve düşünme süresi tanıma	Tıbbi bakım	Sağlık Bakanlığı	GİB
	İkamet izni	Mülki amir	
	Barınma	ASHB GİB	
	Eğitime devam edebilme	Milli Eğitim Bakanlığı	
Tanımlama	Rapor	GİB	
	Onay		
	Kayıt		

◀ **Tablo 6**
Yönetmelik ile öngörülen tanımlama süreci

IV.1.2.1 | Kollukta Yürütülen İşlemler

Kolluk el koyduğu olaylarda bir çocuğun insan ticareti suçu mağduru olduğundan şüphelendiğinde aşağıdakileri yapacaktır (Şekil 11):

- İl göç idaresi müdürlüğü ile irtibata geçmek,³¹
- İl göç idaresi müdürlüğünden mağdurun ifadesinin alınması sırasında hazır bulunma ve detaylı inceleme yapmak üzere bir göç uzmanı gönderilmesini talep etmek,^{32,33}
- Barodan çocuğa bir avukat tayin edilmesini talep etmek,³⁴
- Çocuğun yanında bir psikolog ya da sosyal çalışmacı bulunmasını ve psikolojik destek almasını sağlamak,³⁵
- Çocuğun beyanını almak,
- Çocuğun genel adli muayenesini yaptırmak,

31 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17.1)

32 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17.5, 17.6)

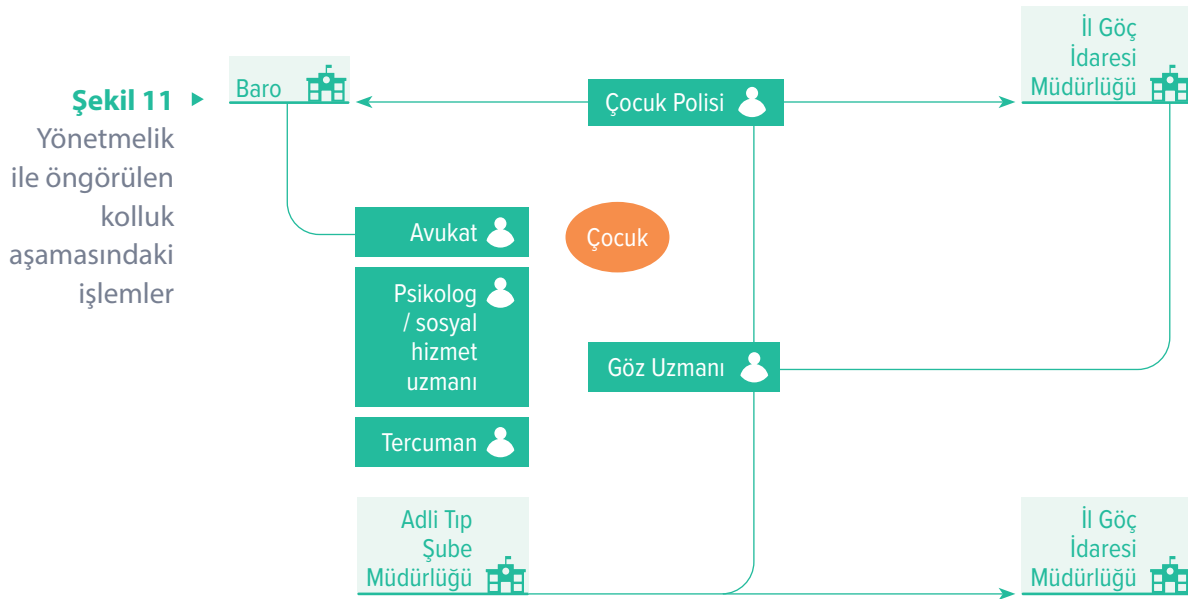
33 Göç Uzmanlığı Yönetmeliği (2013) ve İl Göç Uzmanlığı Yönetmeliği (2014), www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130711-5.htm ve mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18571&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

34 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17.3) ve Ceza Muhakemesi Kanunu (Md. 234.2)

35 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 24)

- g) Cinsel istismar söz konusu ise Cumhuriyet savcılığında alacağı talimat ile çocuğun beden muayenesini yaptırmak,
- h) Mağdur olduğundan şüphe duyulan çocuğu adli muayene raporu ve diğer belgeler ile birlikte GİB'ye sevk etmek.³⁶

Bu prosedürün amacı, çocuğun psikolojik ve hukuki destek alarak bu süreçte görüşlerini ve ihtiyaçlarını rahatlıkla dile getirmesini ve göç uzmanının sürece başından katılması suretiyle (tekrar ve gecikmelerden doğacak) ikincil mağduriyetten korunmasını sağlamaktır. Ancak, yapılan görüşmelerde, uygulamada göç uzmanının sürecin başında görevlendirilmediği, kollukta işlemlerin tamamlanmasından sonra çocuğun il göç idaresi müdürlüğüne sevk edildiği aşamada görevlendirildiği belirtilmiştir. Çocuk mağdurun GİB tarafından görevlendirilecek uzman olmadan dinlenmesine ilişkin önemli risklerden biri, bir süredir korku, baskı ve tehdit hissetmiş olma ihtimali yüksek çocuğun, güven ilişkisinin tesis edilemediği bir ortamda vereceği bilgilerin sağlıklı olmamasıdır (Sever vd. 2012).

IV.1.2.2 | Mülakat ve Değerlendirme

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, insan ticareti mağdur tanımlaması için kolluktan il göç idaresi müdürlüğüne bildirim geldikten sonra prosedürün şöyle işlemlerini öngörmektedir:

- a) İl göç idaresi müdürlüğü tarafından bir göç uzmanı görevlendirilmeli (Md. 3.1),
- b) Görüşmeler sırasında çocuğun yanında bir psikolog veya sosyal çalışmacı bulunması sağlanmalı (Md. 24),

³⁶ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17.4)

- c) Görevlendirilen uzman personel tarafından göstergeler dikkate alınarak ve Yönetmelik ekinde yer alan tutanağa göre detaylı bir inceleme yapılmalı ve rapor yazılmalıdır (Md. 17,18.11),
- d) İl göç idaresi müdürlüğü tarafından bir insan ticareti tanımlama belgesi hazırlanmalı, onaylanmalı ve kayıt yapılmalıdır.

Çocuklar da bu prosedüre tabidir. Buna ek olarak, çocuk mağdurla çalışacak kişilerin, çocuğun özel ihtiyacını dikkate alması ve çocuğun yararını gözetmesi bir ilke olarak benimsenmiştir. *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'e* göre, göç uzmanının aşağıdaki hâllerde çocukla mülakat yapması gerekir:

- Bir çocuğun insan ticareti mağduru olduğundan veya olabileceğinden kuvvetli şüphe duyulan hâllerde (Md. 18)
- Bir çocuğun zorla çalıştırılması/hizmet ettirilmesi, fuhşa konu olması, zorla evlendirilmesi, dilendirilmesi veya suçta kullanılması gibi insan ticareti suçu kapsamında değerlendirilebilecek hâllerle karşılaştığında (Md. 17).

Yönetmelik (Md. 18) ayrıca, sınır dışı edilme kararı verildiğinde de mülakat yapılmasını öngörmektedir. Çocuklar için sınır dışı etme kararı verilmemektedir, ancak çocuğun birlikte olduğu yetişkinin sınır dışı edilmesine karar verildiğinde, ne olacağı açık değildir. Yapılan görüşmelerde, anne-babanın çocuk açısından risk teşkil etmediği durumlarda çocuğun anne-babasından ayrılmaması esasına uygun hareket edileceği ve birlikte sınır dışı edilecekleri belirtilmiştir. Bu durumda, yetişkin hakkında sınır dışı kararı verildiğinde, beraberinde olan çocukların sınır dışı edilmeleri hâlinde durumlarının ne olacağının değerlendirmeye katılması gerekir.

Mülakatı yapan göç uzmanı (Md. 17.5);

- Mağdurun içinde bulunduğu psikolojik durumu göz önünde bulundurmalı,
- Gerekliğinde uygun bir ortam ayarlanmasını sağlamalı,
- Mülakatı göstergeleri dikkate alarak ve Yönetmelik ekinde yer alan forma göre yürütmelidir.

Mülakat ve sonrasında değerlendirmeyi yapacak uzmanın, mağdurun yaşı, cinsiyeti, uyruğu, ikameti gibi demografik özellikleri ile sömürü belirtileri, beden dili, kişinin yaşam koşulları, çevresi ile olan ilişkileri birlikte değerlendirmesi beklenmektedir (Md. 18).

Mülakat yapılırken çocuk kendi dilinde veya anlayabileceği bir dilde aşağıdaki konularda bilgilendirilmelidir:

- İnsan ticareti suçu ve bu suça maruz kalanların faydalanabileceği haklar (Md. 18) (Şekil 12)
- Sunulacak destek hizmetler (Md. 17)
- Mülakat esnasında, suç soruşturmasına ışık tutacak bilgiler (kolluk birimleri tarafından alınan ifadede yer almayan) elde edilmesi hâlinde bu bilgilerin kolluk veya Cumhuriyet savcılığına bildirileceği (Md. 17)

Çocuk mağdurla çalışacak kişilerin, çocuğun özel ihtiyacını dikkate alması ve çocuğun yararını gözetmesi bir ilke olarak benimsenmiştir.

Şekil 11 ►
ÇHS'ye Ek
Protokol
(Md.8),
Palermo
Protokolü
(Md.6) ve
Avrupa
Konseyi İnsan
Ticaretine
Karşı Eylem
Sözleşmesi
uyarınca
insan ticareti
mağduru
çocuklara
sağlanması
gereken haklar

Özel ihtiyaçlarının dikkate alınması (tanıklık haline özgü ihtiyaçlar dahil olmak üzere)	İdari işlemler hakkında bilgilendirme
Mağdur hakları, adalet sürecindeki rolleri, duruşmaların kapsamı, zamanlaması, gelişimi ve davaların durumu hakkında bilgilendirme	Görüş, ihtiyaç ve endişesini duruşmada dile getirme olanağına sahip olma
Davaların düzenlenmesinde ve mahkeme kararlarının infazında gereksiz ertelemelerden kaçınılması	Uygun destek hizmetlerinden yararlanma
	Mahremiyetin ve kimlik bilgilerinin korunması
	Ailesinin ve lehe tanıkların korunması

Mülakat ve değerlendirme işlemlerine dair uygulamalarda ise çocuğun GİB'ye sevkinden sonra ilk olarak yerleştirileceği yerin belirlenmesi için ASHB'nin bilgilendirildiği, göç uzmanının çocukla, ya kaldığı kuruma giderek ya da çocuğu il göç idaresi müdürlüğüne çağırarak görüşme yaptığı ve bu aşamada il göç idaresi veya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde görevli bir psikolog, psikolojik danışman veya sosyal çalışmacının çocuğa psikolojik destek sağladığı belirtilmiştir.

Yapılan görüşmelerde de dile getirildiği gibi, tanımlama sürecinin en önemli zorluklarından biri mağdurdan bilgi almaktır. Literatürde daha çok fuhuş mağduru kadınların bu konudaki tutumlarına ilişkin veri bulunmaktadır. Fuhuş, zorla çalıştırılma veya diğer sömürü türlerinden mağdur olmuş çocukların davranış biçimlerine ilişkin bilgiler sınırlı da olsa mevcut bilgiler çocukların daha rahat konuşabilmesi ve açılmasına yönelik olarak psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının çabalarının işe yaradığını göstermektedir (Sever vd. 2012). Bu değerlendirme, çocuğun dinlenmesi işleminin, çocuğa hem psikolojik destek hem de güvenli bir ortamda koruma sağlanmasından sonra yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

IV.1.2.3 | İyileşme ve Düşünme Süresi

Mülakatın hemen yapılması ve bir kerede bitirilmesi gerekmez. Psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyan çocuk ile mülakatın gerekirse, iyileşme süreci sonrasında bırakılması da mümkün olabilecektir.³⁷

Aynı zamanda da bütün mağdurlara olduğu gibi çocuk mağdurların da iyileşmeleri ve düşünmeleri için bir süre tanınma ve bu süre içerisinde barınma, korunma, eğitim ve tedavi gibi haklarını kullanabilmeleri gerekir. Bu hizmetlerin ilgili bakanlıklarca verilmesi ve koordinasyonun GİB tarafından sağlanması gerekmektedir.

³⁷ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 18)

tedir. Böyle bir iyileşme ve düşünme sürecinde de çocukların özel ihtiyaçlarının dikkate alınması, üstün menfaatlerinin gözetilmesi ve devam eden idari ve adli işlemler için adli yardımdan yararlandırılması gerekir. Bu nedenle bu süreçte en acil yapılması gereken, çocuğun içinde bulunduğu risk durumunun değerlendirilmesi ve gerekli ve acil koruma önlemlerinin alınmasıdır.

Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan çocuklar için aynı zamanda ikamet izni, geçici koruma ve uluslararası koruma hizmetleri gibi ek hizmetlerin sunulması gerekir.

Anne ve babası ile birlikte seyahat eden çocuğun barınması ile ilgili işlemler anne-babasının hukuki statüsüne göre yürütülecektir:

- Eğer anne veya babasının Türkiye’de bir ikametgahı var ise, Türkiye içinden yapılacak izin başvurusu hükümleri uygulanacaktır (oturma izni bulunulan il valiliğinden talep edilecektir).³⁸
- Anne-babanın Türkiye’de bir ikametgahı yoksa, anne-babanın statüsüne uygun geçici yerleşim işlemlerine tabi olacaktır.

Yapılan görüşmelerde, çocuğa ikamet izni verildiğinde bir geçici koruma kimlik belgesi de tanzim edildiği, dolayısıyla o andan sonra bütün hizmetlerden yararlanmasının mümkün hâle geldiği bildirilmektedir.

IV.1.2.4 | Tanımlama ve Kayıt

Görevlendirilen göç uzmanının raporuna istinaden il göç idaresi müdürlüğü tarafından insan ticareti tanımlama belgesi³⁹ düzenlenir ve onaylanır. İnsan ticareti mağduru çocuk ve yetişkinlerin kayıtları benzer şekilde yapılır.

Yapılan görüşmelerde, kayıtların tek merkezden yapılmıyor olması nedeniyle illerin kayıt için kişiyi bir başka ile yönlendirmesi ve bunun da kayıtsızlığı arttırabileceği dile getirilmiştir. Bu da çocuklar için, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanamama ve mağdur olma riskinin artması anlamına gelmektedir.

IV.2 | İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

Bir çocuğun insan ticareti suçu mağduru olmasını engellemek ve mağdur olan çocuğun korunmasını sağlamak için, tanımlama ve adli işlemlerle eşzamanlı olarak mağdurun bir dizi koruyucu, destekleyici ve tedavi edici hizmetlerden yararlandırılması gerekir.⁴⁰ Bu hizmetler, hem insan ticareti suçu ile mücadele için, hem de mağdur çocuğun korunma hakkı gereği sunulması gereken hizmetlerdir.

38 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 22)

39 İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, Ek-2

40 Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Md. 6)

İnsan ticareti mağduru çocuğa ve ailesine sunulacak barınma, korunma, tedavi hizmetleri aynı zamanda devletlerin, insan ticaretine "talebi azaltıcı tedbirler"⁴¹ alma ve özellikle kadın ve çocuk mağdurların tekrar aynı suçların mağduru olmalarını önleme yükümlülüğünün de bir gereğidir.⁴²

Çocuklara sunulacak mağdur destek hizmetlerinin, çocuğun insan ticareti mağduru olarak tanımlanmasından bağımsız olması gerekir. Yasa dışı yollarla ülkeye girmiş olan veya kalacak yeri veya yeterli anne baba gözetimine sahip olmayan veya bir başka risk ile karşı karşıya olan bir çocuğun, henüz insan ticareti mağduru değilse bile, gerekli yönlendirme ve destek hizmetleri sunulmadığı takdirde insan ticareti mağduru olma riski yüksektir.

Dolayısıyla, çocukla çalışanların korunma ihtiyacı olan çocuğu, tanımlama sürecinden bağımsız olarak, gerekli destek hizmetlerine yönlendirme sorumluluğu vardır. Korunma ihtiyacı olan çocuğun hem İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (insan ticareti mağduru olduğuna dair tanımlama yapıldığında), hem de Sosyal Hizmetler Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu (henüz insan ticareti mağduru olarak tanımlanmadığı durumlarda) uyarınca ASHB'ye bildirilmesi gerekir (Tablo 7).

Tablo 7 ►
Yönetmelik ile
insan ticareti
mağduru
çocuklara
sunulması
öngörülen
destek
hizmetleri

Destek türü	Sunulacak hizmet	Sorumlu kurum
Adalet erişim konusunda sağlanması gereken destekler	Adli yardım	Barolar
	İkincil mağduriyeti önleyici destekler	Adalet Bakanlığı, Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
	Fiziksel güvenliğin sağlanması	Emniyet Genel Müdürlüğü
Çocuğun barınması, eğitimi ve tedavisi için sağlanması gereken destekler	Bakım / koruma altına alma	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
	Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınması	Çocuk hâkimleri
	Aile içi şiddetten koruyucu ve önleyici tedbirlere dair kararların alınması	Kolluk / mülki amirler / Cumhuriyet savcıları / mahkemeler
	Tıbbi tedavi	Sağlık Bakanlığı
	Eğitim	Milli Eğitim Bakanlığı
Koruma kararları, güvenli geri dönüş ve uluslararası koruma konusunda sağlanması gereken hizmetler	Ailesinden ayrılma ve aileye dönme konusunda çocuğun yararının değerlendirilmesi	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
	Ülkesine geri dönme konusunda risk değerlendirmesi	Göç İdaresi Başkanlığı
	Döneceği ülkede gerekli desteklerin sağlanmasının koordinasyonu	
	Uluslararası / geçici koruma işlemleri	

41 Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (Md. 6)

42 Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Md. 9.1)

IV.2.1

Adalete Erişimin Sağlanmasına İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

Mağdurlara anlayabilecekleri bir dilde, özellikle yasal haklarına ilişkin danışmanlık ve bilgi sağlayan **adli yardım** hizmetleri, mağdurlara yönelik yardım ve koruma faaliyetlerinin en önemlilerinden biridir.⁴³ Çocuk söz konusu olduğunda, “anlayabileceği dilde” olması bakımından hem konuştuğu dilin hem de gelişme ve anlama düzeyinin dikkate alınması gerekecektir. Dolayısıyla çocuklar söz konusu olduğunda uzmanlaşmış bir tercüman kullanılması veya danışmanlık hizmetlerinin çocuklarla iletişim becerilerine sahip kişiler tarafından verilmesinin sağlanması gerekir.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 17) insan ticareti mağdurlarına adli yardım için baro tarafından avukat tayin edilmesini düzenlemektedir. Ceza Muhakemesi Kanunu (Md. 234.2) uyarınca da, bir suçun mağduru olmuş tüm çocuklara (suçun ne olduğundan bağımsız olarak) adli yardım sunulması zorunludur. Bu amaçla il barolarının bünyesinde adli yardım servisleri bulunmakta, aynı zamanda yoğun göç alan illerde UNCHR⁴⁴ ve Türkiye Barolar Birliği iş birliğinde “hukuk klinikleri” kurulmaktadır. Bu hizmetler insan ticaretine özgü olmamakla birlikte, insan ticareti mağdurlarına da hizmet verebilir niteliktedir.

Adli süreçlerde **ikincil mağduriyetlerin önlenmesi**⁴⁵ de insan ticareti ile mücadelede çok önemli bir role sahiptir. Bu kapsamda, Adalet Bakanlığı tarafından adliyelerde mağdurlara adli destek ve yönlendirme hizmetleri sunmak üzere “adli destek ve mağdur hizmetleri” müdürlükleri oluşturulmuştur.⁴⁶ Ayrıca, çocuğun ifadesinin alınması ve mülakatlar sırasında yanında bir uzman (psikiyatrist, psikolog, çocuk gelişimci veya sosyal çalışmacı) ya da ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulunabilir.⁴⁷

Aynı zamanda soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde ikincil mağduriyet yaratıcı tekrarları önlemek için ifadenin ses ve görüntü kaydının alınması gerekir.⁴⁸ Mağdurların fail ile yüz yüze gelmesini önlemek ve çocuk dostu görüşme ortamının sağlanabilmesi için 70 ilde⁴⁹ adli görüşme odaları kurulmuştur.⁵⁰ Adliyelerde mağdur destek hizmetlerini de yürütmekle görevli sosyal çalışma görevlileri Adalet Bakanlığı tarafından istihdam edilmektedir. Bu kadrolarda çalışan personel, genel olarak çocukla görüşme teknikleri, adli görüşme gibi konularda eğitim

Çocuk söz konusu olduğunda, “anlayabileceği dilde” olması bakımından hem konuştuğu dilin hem de gelişme ve anlama düzeyinin dikkate alınması gerekecektir.

43 Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Md. 6)

44 help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/legal-aid/

45 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin çocuk dostu adalete ilişkin rehberi uyarınca (Bakanlar Konseyi tarafından 17 Kasım 2010 tarihinde kabul edilmiştir), erişim adresi www.ailevecalisma.gov.tr/media/6756/%C3%A7ocuk-dostu-adalet.pdf

46 63 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Md. 5,6,7,9)

47 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 75.3), Ceza Muhakemesi Kanunu (Md. 236.3), İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 24)

48 Ceza Muhakemesi Kanunu (Md. 236.2, 52)

49 magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir

50 Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği, magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020110737AGO-Y%C3%96NET-MEL%C4%B0G%C4%B0.pdf

almaktadır, ancak insan ticareti mağduru çocuklar ve ihtiyaçları özelinde bir uzmanlaşma veya eğitimden söz edilmemektedir.

IV.2.2 | Barınma, Eğitim ve Tedavi Süreçlerine İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

ÇHS'nin temel ilkelerinden biri olan çocuğun yararına öncelik verilmesi ilkesi (Md.3) gereği, öncelik çocuğun bakım ve gözetiminin sağlanması olmalıdır.

ÇHS'nin temel ilkelerinden biri olan çocuğun yararına öncelik verilmesi ilkesi (Md. 3) gereği, öncelik çocuğun bakım ve gözetiminin sağlanması olmalıdır. *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik* (Md. 24) ile mağdur olarak tanımlanan çocuğun korunması ile ilgili işlemlerin Çocuk Koruma Kanunu'na göre yürütüleceği öngörülür. *Çocuk Koruma Kanunu* (Md. 6) ve *Sosyal Hizmetler Kanunu* (Md. 21) da, bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğunu fark eden idarenin derhâl gerekli tedbiri almasını öngörmektedir. Bu hizmetlerden yararlandırılmaları için tanımlama sürecinin tamamlanmış olması da çocuğun insan ticareti mağduru olduğunun tespit edilmiş olması da gerekmez.

Bir çocuk insan ticaretine konu olma şüphesi ile kolluğa geldiği veya getirildiği durumlarda, **Çocuk Koruma Kanunu** (Md. 6,7,9) uyarınca izlenmesi gereken prosedür şöyledir:

- a** Kolluk, korunma ihtiyacı olan çocuğu ASHB'ye bildirir;
- b** ASHB kendisine bildirilen olaylarla ilgili gerekli araştırmayı derhâl yapar;
- c** Gerekli hâllerde ASHB çocuğu kurum bakımına alır ve acil korunma kararı alınması için beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat eder;
- d** Hâkim üç gün içinde talep hakkında karar verir ve en fazla 30 günlük süre ile sınırlı olmak üzere acil korunma kararı verir;
- e** ASHB çocuk hakkında sosyal inceleme yapar ve inceleme sonucunda çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder (çocuk, anne veya babası, Cumhuriyet savcısı da çocuk hâkimine müracaat ederek koruyucu ve destekleyici tedbir uygulanmasını talep edebilir);
- f** Hâkim gerekli gördüğü tedbir karar ile birlikte çocuğun velayeti ve çocukla kişisel ilişkinin düzenlenmesine dair karar da verebilir.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik de benzer bir mekanizma öngörmekte, ancak Şekil 13'te de görülebileceği üzere sürece tanımlama prosedürlerini eklemektedir. *Yönetmelik* (Md. 24), insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış çocukların ASHB'ye teslim edilmesini öngörmektedir. Bu durumda tanımlama yapılmaya kadar çocuğun nerede kalacağı ve ne tür hizmetlerden yararlanabileceğini belirlemek konusunda *Yönetmelik* ile düzenlenen genel sevk ve yönlendirme mekanizmaları yol gösterici olabilir:

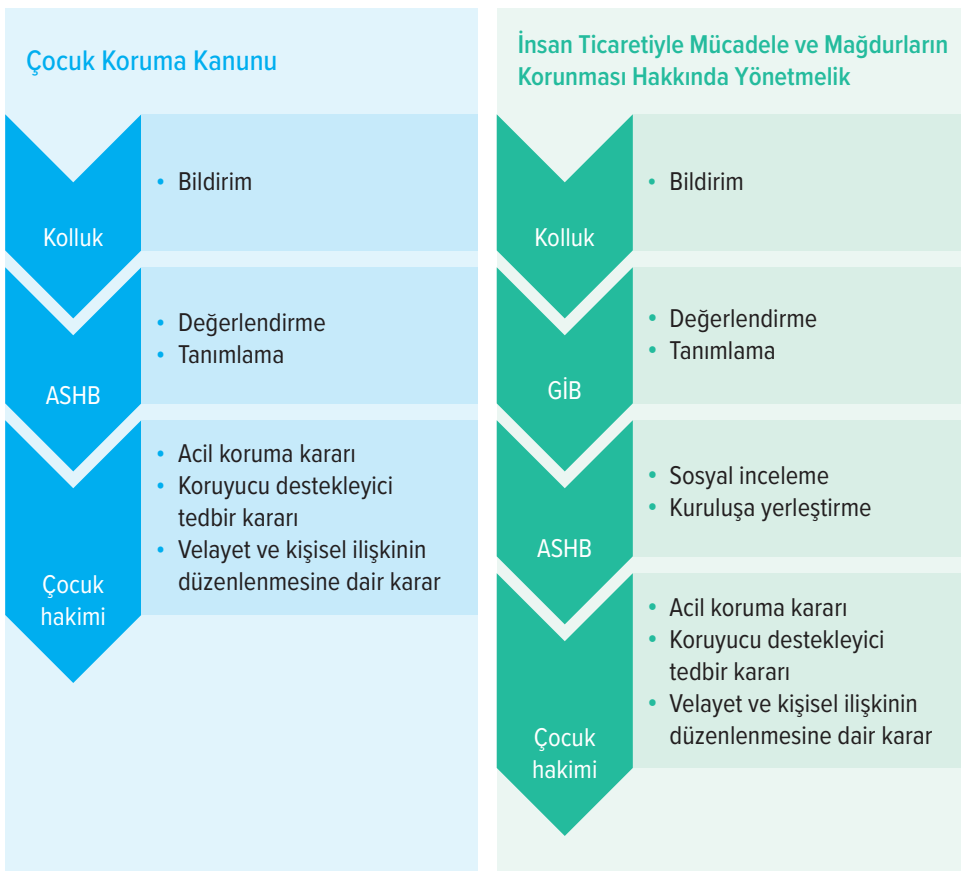
- Sığınma evine sevk (Md. 17.12)

- Mağdurun ruhen veya bedenen engelli olduğu durumlarda gerekli destek ve yardım hizmetlerine yönlendirme (Md. 17.13)
- Mağdurun, ruhsal yönden tedaviye veya gözetime ihtiyacı olduğu doktor raporuyla anlaşıldığı takdirde ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı bulunan hastanelere sevk (Md. 17.13)

Bu düzenlemeler uyarınca, çocuk mağdurların tanımlama yapılmadan önce de kurum bakımına sevk edilmesi gerekmektedir. GİB bünyesinde çocukların kalabilecekleri yerler olmadığı için bu çocukların Çocuk Koruma Kanunu'nda da öngörüldüğü üzere ASHB'ye yönlendirilmesi gerekir. Yapılan görüşmelerde uygulamada çocukların korunma ihtiyacı olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler İl müdürlüklerine sevk edildikleri belirtilmiştir.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik hem Çocuk Koruma Kanunu hem de Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre tedbir alınabileceğini öngörmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu'na göre insan ticareti mağduru çocuklar için alınabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirler arasında Tablo 8'de de görülebileceği üzere, danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım ve barınma tedbirleri yer almaktadır.

◀ **Şekil 13**
Çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbirlere dair prosedürler

Tablo 8 ▶ Çocuk Koruma Kanunu'na göre insan ticareti mağduru çocuklar hakkında verilebilecek koruyucu ve destekleyici tedbirler

Tedbir türü	Tanımı	Sorumlu Kurum(lar)
Danışmanlık	Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik tedbir (ÇKK Md. 5.1.a).	MEB ASHB Yerel yönetimler
Eğitim	Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbir (ÇKK Md. 5.1.b).	MEB
Sağlık	Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbir (ÇKK Md. 5.1.d).	Sağlık Bakanlığı
Bakım	Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbir (ÇKK Md. 5.1.c).	ASHB
Barınma	Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbir (ÇKK Md. 5.1.e).	MEB ASHB Yerel yönetimler

Uygulamada, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan veya refakatsiz olarak Türkiye'de bulunan ve korunma ihtiyacı içinde olduğu değerlendirilen insan ticareti mağduru çocuklar ASHB tarafından kurum bakımına alınmaktadır. ASHB'nin farklı yaş grubundaki çocuklar için farklı kurumları bulunmaktadır. Ayrıca, suç mağduru veya suça sürüklenmesi nedeniyle kurum bakımına alınmış çocuklardan psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyanlara geçici süre ile bakım hizmeti veren "çocuk destek merkezleri"⁵¹ bulunmaktadır. İnsan ticareti mağduru olduğu tespit edilen ve refakatsiz 12 yaş ve üzeri çocuklara yönelik koruma ve bakım hizmetleri genellikle ihtisaslaştırılmış ve geçici model olan Çocuk Destek Merkezleri aracılığı ile verilmektedir. İnsan ticareti mağduru çocuk korunma ihtiyacı özelinde uygun hizmet modellerinden yararlandırılır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (Md. 66) göre, 16 yaşını doldurmuş refakatsiz çocuklar kabul ve barınma merkezlerine de yerleştirilebilmektedir. Mevzuatta belirtilen koşulları taşıdığı tespit edilen insan ticareti mağduru çocuklar için Aile ve Sosyal Hizmetler İl müdürlüklerine bağlı kuruluşların kapasitelerinin yeterli olduğu ve mağdur çocukların bu kuruluşlara ivedilikle alınmalarının sağlandığı bildirilmiştir.

Ailesi ile birlikte olan çocuklar ise GİB'nin sorumluluğundaki sığınma evleri, kabul merkezi veya geri gönderme merkezine gönderilmektedir. Şiddet mağduru olan kadınlar ile birlikte olan çocuklar bakımından, ASHB'nin kadın konukevleri de kurum bakımı için yararlanılabilecek kuruluşlardır. Kız çocukları 18 yaşına ka-

51 Sosyal Hizmetler Kanunu (Md. 3)

dar, erkek çocukları 12 yaşına kadar anneleri ile birlikte bu kuruluşlarda kalabilmekte; 12 yaşını dolduran erkek çocukları ise durumlarına uygun çocuk bakım kuruluşlarına yerleştirilmektedir. Yapılan görüşmelerde, kurumun ve çocuğun durumunun uygun olması hâlinde 12 yaşından büyük erkek çocukların da anneleri ile kalmasına izin verildiği, aksi takdirde de annesi ile ilişkisini sürdüreceği bir bakım biçimi düzenlenmeye özen gösterildiği ifade edilmiştir. Kadın ve/veya çocuklara yönelik güvenlik riskinin yüksek olduğu durumlarda ise yaşına bakılmaksızın bütün çocukları ile birlikte kadınlara (adresi gizli tutulacak) evlerde konaklama imkanı sağlanabilmektedir.⁵²

Çocuk Koruma Kanunu (Md. 5) anne-baba ile çocuğun birlikte kurum bakımına alınmasının mümkün olduğunu düzenlemekte ise de aile içi şiddet mağduru kadınlar için hizmet veren sığınma evleri dışında yetişkinlerin çocukları ile kalabilecekleri kuruluşlar bulunmamaktadır.

IV.2.3 | Koruma, Güvenli Geri Dönüş ve Uluslararası Koruma Kararlarına İlişkin Hizmetler ve Prosedürler

IV.2.3.1 | Kurum Bakımı/Aile Yanında Bakım İşlemlerine İlişkin Prosedürler

Çocuğun kurum bakımına alınması tek başına yeterli koruma sağlamaz. Risk durumuna göre aynı zamanda anne-babası veya diğer kanuni temsilcileri ve akrabaları ile ilişkisinin de düzenlenmesi gerekir (Şekil 14).

Bu aşamada çocuğa sunulması gereken ilk hizmet korunma ihtiyacının ve karşı karşıya olduğu riskin değerlendirilmesini sağlayacak sosyal incelemedir. Sosyal inceleme, ASHB tarafından atanacak bir uzman tarafından yapılır.⁵³ Ardından çocuk hâkimi çocuğun velayeti hakkında karar verir⁵⁴ ve gerektiğinde anne-babanın velayetini kaldırabilir⁵⁵.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olsun ya da olmasın kuruluş bakımına alınmış her çocuğun durumu düzenli olarak gözden geçirilmeli ve yararına olduğu tespit edildiğinde çocuğun ailesinin yanına dönmesi sağlanmalıdır.⁵⁶ Kuruluş bakımındaki çocuğun ailesine dönebilmesi için ailenin çocuğa bakabilecek hâle gelmesini sağlayacak destek hizmetlerinin (aynı veya nakdi yardım, eğitim, danışmanlık gibi hizmetler) sunulmasından ASHB sorumludur.

⁵² Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (Md. 8)

⁵³ Sosyal Hizmetler Kanunu (Md. 21)

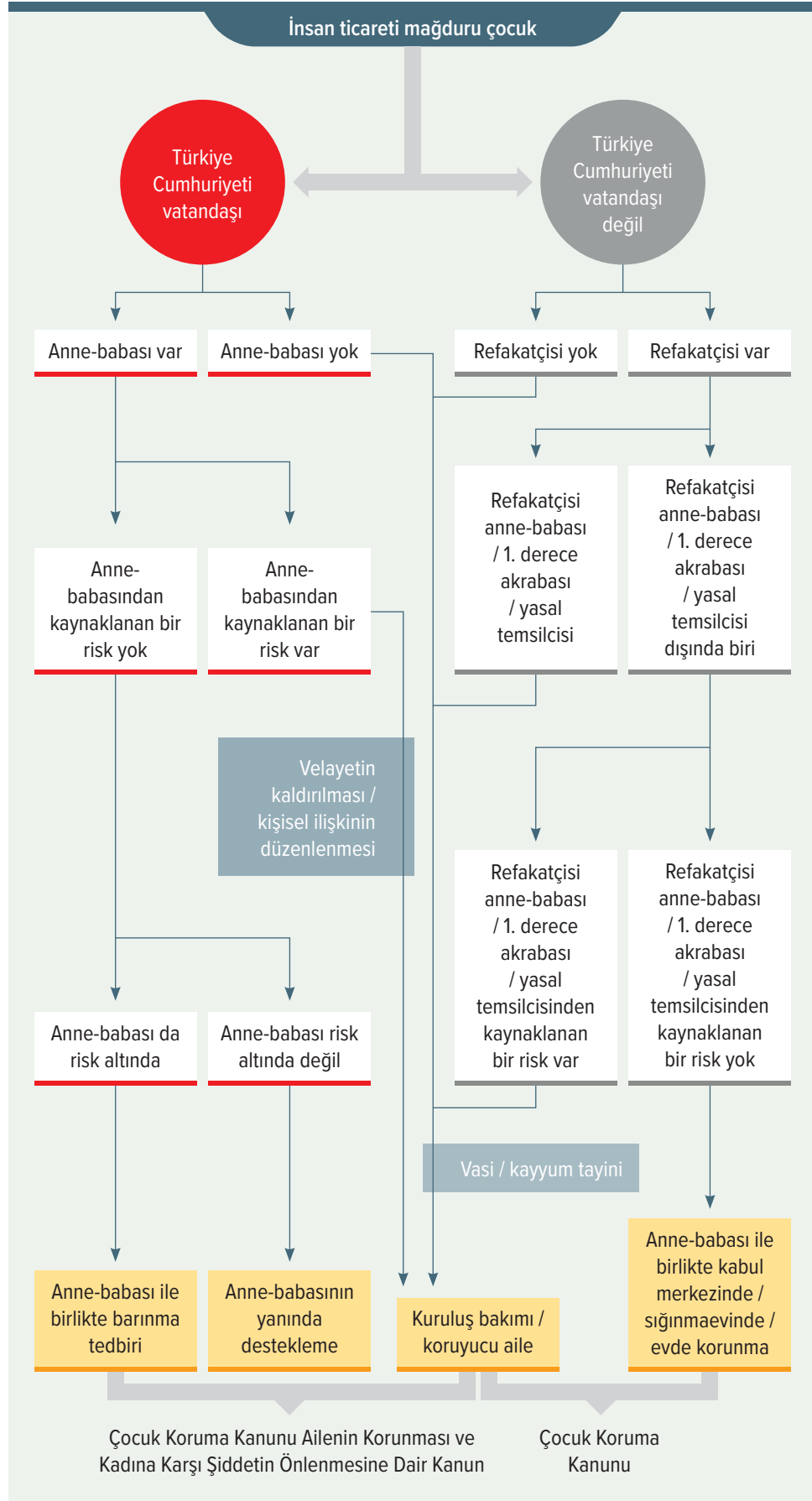
⁵⁴ Çocuk Mahkemelerinin Kanunu (Md. 7)

⁵⁵ Çocuk Koruma Kanunu (Md. 7)

⁵⁶ Aileye dönüş kararı, ASHB'nin yapacağı sosyal inceleme sonucu oluşturacağı talep üzerine çocuk hâkimi tarafından verilir (ÇKK Md. 7 ve Türk Medeni Kanunu Md. 343-348)

Şekil 14 ▶

Kurum bakımı/aile yanında bakım prosedürlerine ilişki karar şeması

Refakatsiz çocuk hakkında öncelikle vasi veya kayyum⁵⁷ atanması gerekecek ve bu işlem genel hükümlere göre hâkim tarafından yapılacaktır. Çocuğun korunması ile ilgili tedbir talebini inceleyen çocuk hâkimi de bu kararı verebilecektir (ÇKK Md. 7). Türk hukuk sisteminde kamu vesayeti makamı sulh mahkemesidir. Sulh mahkemesi nezdinde bu görevi yerine getirecek kimse bulunmadığı için çocuk bir kuruma yerleştirilmiş ise kurumun bir temsilcisi kayyum veya vasi olarak atanır. Kuruma yerleştirilmemiş ise genellikle bulunulan il barosundan bir avukatın görevlendirilmesi talep edilmektedir.

Ülke içinde aile yanına döndürme ile ilgili değerlendirme ASHB tarafından tayin edilecek sosyal hizmet uzmanları aracılığı ile yapılırken, ülke dışına geri döndürme değerlendirmesi GİB tarafından atanan göç uzmanlarınca yapılmaktadır. Uygulamada bu iki değerlendirme birbirinden tamamen ayrı biçimde yürütülmektedir. Oysa çocuk hakkında alınacak karar açısından her iki değerlendirmede elde edilen bilgi çok büyük bir önem ifade edecektir. Dolayısıyla, müdahalenin eşgüdümlü yürütülmesi ve çocuğun yararına en uygun çözümün bulunabilmesini sağlamak üzere, kişisel verilerin korunması ve özel hayata saygı kurallarına uygun bir bilgi paylaşımı yönteminin düzenlenmesi gerekmektedir (UN 2011, UNICEF 2006).

IV.2.3.2 | Güvenli Geri Dönüş İşlemlerine İlişkin Prosedürler

Palermo Protokolü Devletlerin insan ticareti mağdurlarının buldukları ülkede kalmaları (Md. 7) veya ülkelerine geri dönmeleri (Md. 8) konusunda gerekli uygun önlemleri almalarını talep etmektedir. Eğer çocuğun yararına ise, güvenli biçimde geri dönüşü, tekrar insan ticaretine konu olmasının engellenmesi için eğitici, sosyal ve kültürel önlemler alınarak ve ülkeler arası iş birliği ile sağlanmalıdır (Md. 9).

Yapılan görüşmelerde, çocukların geri dönüş sürecine tabi tutulmadıkları, bu nedenle geri gönderme merkezlerine gönderilmedikleri belirtilmiştir. Ancak mevzuata göre öngörülen aşağıdaki "gönüllü ve güvenli geri dönüş" esasına uygun şekilde çocuklar da geri gönderilebilecektir:

- Risk ve güvenlik değerlendirmesi yapılmalı;⁵⁸
- Refakatsiz çocuklar ve çocuklu aileler diğer yetişkinlerden ayrı yerlerde barındırılmalı;⁵⁹
- Çocukların eğitim olanaklarından yararlanmaları için MEB tarafından gerekli tedbirler alınmalıdır.⁶⁰

⁵⁷ Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukuki işlemlerde onu temsil etmekle yükümlüdür; kayyum ise belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek için atanır (Türk Medeni Kanunu, Md. 403).

⁵⁸ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik (Md. 24)

⁵⁹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 59.ç)

⁶⁰ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Md. 59.d)

Çocuğun ailesi ile birleşmesinin sağlanması uzun bir zaman alabilir ve uluslararası iş birliğini de gerektirir. Bu işlemler sırasında Kızılay'ın ailenin bulunmasından çocuğun teslimine kadar bütün süreçte önemli bir rol aldığı dile getirilmiştir. Bu aşamada IOM gibi uluslararası kuruluşlar da insan ticareti mağdurlarının gönüllü ve güvenli geri dönüşlerine destek olmaktadır.

IV.2.3.3 | Uluslararası Koruma İşlemlerine İlişkin Prosedürleri

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan insan ticareti mağduru çocuklar için mağdur olduklarının tespitini takiben yapılması gereken işlemlerden biri de uluslararası korumadan yararlanmalarını sağlayacak hukuki süreci başlatmaktır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, refakatsiz çocuklar ve istismar veya şiddet mağduru çocuklar gibi özel ihtiyaç sahiplerinin (Md. 3.İ) uluslararası koruma hakkını kullanmaları bakımından önceliğe sahip olmaları gerektiğini öngörmektedir (Md. 67). Ancak, koruyucu önlem olarak refakatsiz çocukların başvurularının hızlandırılmış olarak değerlendirilmesi yasaklanmıştır (Md. 79.4).

ANALİZ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve onun iki isteğe bağlı protokolü ile Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi de dâhil olmak üzere uluslararası belgelerde belirtilen ilkeler ışığında insan ticareti mağduru çocukları korumaya yönelik Türkiye'deki mevcut sistem analiz edilmeye çalışılmıştır.

ÇHS'de yer alan ve insan ticareti mağduru ve mağdur olma riski altındaki çocuklara yönelik politika ve müdahalelerin dayandırılması gereken temel ilkeler Tablo 9'da görülebilir.⁶¹

Prensip	Tanım / Açıklama
Çocuğun yararının korunması (ÇHS Md. 3)	Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşünce olmalıdır.
Ayrımcılığa uğramama hakkı (ÇHS Md. 2)	Ülke vatandaşı olan veya olmayan tüm çocuklar, kendilerinin, anne-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin aynı korumaya ve haklara sahiptir.
Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi (ÇHS Md. 12)	Görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuklar kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını kullanabilmelidir. Çocuğa, kendisini etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilme fırsatı sağlanmalıdır.
Mahremiyet/gizlilik hakkı (ÇSH Md. 16)	Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
İfade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı (ÇHS Md. 13,17)	Çocukların ifade özgürlüğü ve anlayabilecekleri bir dilde bilgi arama ve edinme hakları vardır.
Korunma hakkı (ÇHS Md. 20)	Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahiptir.
Sağlığına yeniden kavuşması için Devletten destek görme hakkı (ÇHS Md. 39)	Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.
Anne-babasından ayrılmaktan korunma hakkı (ÇHS Md. 9)	Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; anne-babasından, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar.

◀ Tablo 9

Çocuk ticareti ile mücadele politikaları için temel prensipler

61 UNICEF 2006, Wolfensohn 2004, OSCE 2018, Dottridge 2006, Gallagher 2010, Save the Children 2007, ICRC vd. 2004

ÇHS uygulama denetim listeleri (UNICEF 2007) ayrıca, yasal ve kurumsal çerçeve ile çocukları insan ticareti riskinden korumaya yönelik politika ve hizmetler değerlendirilirken aşağıdaki kriterlerin de dikkate alınmasını önermektedir:

- Yasal çerçeveye dair;
 - Devlet'in yetki alanı içinde kaçırılan çocukların mümkün olduğunca kısa sürede bulunup yerlerine iadesini sağlayacak yasal ve idari önlemler alınmış mı?
 - Devlet, ilgili uluslararası belgeleri imzalamış ya da onaylamış mı?
 - Çocukların hangi suretle olursa olsun ve bu işte ana-babaların payı da olsa satılmaları ya da kaçırılmaları yasa dışı ilan edilmiş mi? (zorla/borç karşılığı çalıştırma, çocuğun dilendirilmesi, ülkelerarası çocuk evlat edinme işlemlerinden haksız kazanç sağlanması, yaşayan bir çocuğun organlarının satışı, çocuğu zorla askere alma dâhil)
- Kurumsal çerçeveye dair;
 - İlgili bütün Devlet kurum ve kuruluşları, özellikle de güvenlik güçleri ve sosyal yardım kurumları, çocukların sınır ötesi kaçırılma ve ticaret olaylarını belirleyip araştırmada gerekli iş birliğini yapıyorlar mı?
 - İlgili hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum kesimleri ile iş birliği yapılıyor mu?
 - Bütün yasaların, politikaların ve uygulamaların, yetki alanındaki bütün çocukları kapsayacak biçimde, insan ticaretinin önlenmesi amacı ile uyum taşıyıp taşımadığını belirlemek üzere kapsamlı bir araştırma yapılmış mı?
 - Hedeflerin ve başarı göstergelerinin belirlenmesini içeren bir strateji benimsenmiş mi?
 - Bütçe analizi ve gerekli kaynakların tahsisi yapılmış mı?
 - İzleme ve değerlendirme mekanizması var mı?
 - Tüm ilgili çalışanlara, özellikle kolluk personeli, sosyal hizmet uzmanları, evlat edinme işlerinde ve sağlık kuruluşlarında çalışanlar ve öğretmenlere, gerekli eğitimler veriliyor mu?
- Hizmetler ve prosedürlere dair;
 - Ülkelerinden kaçırılan çocukların yasal yollardan ve güvenli biçimde ülkelerine dönebilmelerini sağlayacak önlemler alınmış mı?
 - Gerek kayıp çocuklara, gerekse çocuk kaçırma olaylarına karışmış kişilere ilişkin ülke ölçeğinde bir veri tabanı var mı?
 - Belirli bir Devletin yetki alanı dışında çocuk kaçırma olaylarına karışan kişilerin kovuşturulabilmesine yardımcı olacak önlemler alınmış mı?
 - Kaçırma, satış ya da ticaret mağduru olan çocuklara suçlu olarak değil, her tür destek ve yardım verilerek mağdur olarak bakılıyor ve bu doğrultuda davranılıyor mu?
 - Kaçırılma, satış vb. gibi uygulamalara karşı en etkili önlemlerin neler olabileceğinin belirlenmesinde çocukların görüşleri de alınıyor mu?

V.1 Türkiye'deki Çocuk Ticareti ile Mücadele Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yönleri, Fırsatları ve Tehditleri

Bölüm II'de açıklandığı üzere, Türkiye insan ticareti konusundaki uluslararası sözleşmelerin çoğuna taraf olmuştur. 2000'li yılların başlarından itibaren de iç hukukun uluslararası hukuk ile uyumlu hâle getirilmesi konusunda yasalaşma çalışmaları yapılmıştır. Ancak çocuklara karşı insan ticareti suçunun işlenmesi ile mücadele etmeyi amaçlayan uluslararası hukuktaki düzenlemeler de ulusal hukuktaki düzenlemeler de oldukça dağınıktır. Bu da özellikle uygulamacılar için çocukların özel ihtiyaçlarının dikkate alındığı bir *çalışma modeli* oluşturmayı güçleştirmektedir.

Mevzuat çalışmaları ile birlikte kurumsal açıdan da hizmetler açısından da pek çok gelişme gerçekleştirilmişse de, çocukların insan ticareti mağduru olmalarını önleme hedefine yönelik kapsamlı bir ulusal politika veya strateji belgesi bulunmamaktadır. GRETA Türkiye Raporu'nda (2019) da belirtildiği üzere, insan ticareti ile mücadele konusunda 2003 ve 2009 yıllarında kabul edilmiş iki ulusal eylem planı bulunmaktadır; ancak 2009 yılından bu yana yeni bir plan kabul edilmemiştir. GRETA raporunda da, yapılan görüşmelerde de yeni bir eylem planının hazırlanmakta olduğu ve yakın zamanda kabul edileceği belirtilmiştir.

Sorunun boyutları, sistemde öngörülen müdahaleler ve mağdurların özellikleri ve ihtiyaçları konusundaki mevcut veri ve bilgiler de oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle veriye dayalı bir sistem analizi yapılamamaktadır. Sınırlı sayılı araştırmada ve alan çalışanlarından alınan geri bildirimlerde de, sistemdeki aksaklıkları, mağdurların korkması veya doğru bilgi vermemesi sebebiyle görüşmelerde yaşanan zorluklar gibi, mağdur tutumları ile açıklama eğilimi bulunmaktadır (Sever vd. 2012). Oysa mağdurların korkması veya tehdit altında hissetmesi, yeterli destek ve koruma hizmeti alamadığının göstergesidir.

Aşağıda sunulan GZFT analizi (Tablo 10) bu yaklaşımı benimseyerek, sistemdeki zayıflıkların insan ticareti mağdurlarına dair özelliklere değil, sistemin yasal ve kurumsal özelliklerine bağlanması gerektiği anlayışı ile hazırlanmıştır.

Türkiye insan ticareti konusundaki uluslararası sözleşmelerin çoğuna taraf olmuştur. 2000'li yılların başlarından itibaren de iç hukukun uluslararası hukuk ile uyumlu hâle getirilmesi konusunda yasalaşma çalışmaları yapılmıştır.

Tablo 10 ▶
Türkiye'deki mevcut çocuk ticareti ile mücadele sistemine dair GZFT analizi

		Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
Yönlendirme ve destekleme	Yasal çerçeve	Tespit etme ve bildirme sorumluluğunun yaygın olarak ilgili kurum ve kişilerin hepsine verilmiş olması.	Bildirim ve tespit sürecine dair ulusal mevzuatın dağınık olması.	Operasyonel düzey, hizmet planlayıcılar ve politika yapımcılar düzeyinde iş birliği ve koordinasyon mekanizmasının öngörülmesi.	"Mülteci statüsüne" ilişkin mevzuattaki sınırlamanın ⁶² Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelere göç edenlerin tacirler ile iş birliği yapma riskini artırması.
	Kurumsal çerçeve	İnsan ticareti ile mücadeleye yönelik çalışmaların tümünün koordinasyonundan sorumlu, yetkin bir kurumun (GİB) mevcut olması.	Tespit sürecine dâhil olacak farklı paydaşlar arasında eşgüdümü sağlayacak bir ulusal yönlendirme mekanizmasının bulunmaması.	Veri toplama ve analizi ihtiyacının yaygın olarak tanımlanmış ve kabul edilmiş olması.	Tespit sürecinde çocuğa özgü birimler ve uzmanlaşmış personele sahip olunmaması.
	Hizmetler ve prosedürler	İnsan ticareti mağdurlarının tespitine yönelik göstergelerin bulunması ve GİB tarafından düzenli olarak güncellenmesi.	Çocuk mağdurlar için koruyucu sistemin tanımlama sürecinin başlangıcında devreye girmemesi.	Personel eğitimlerinin ilgili kurumların stratejik planlarına dâhil edilmiş olması.	Personel eğitim programlarının proje bazlı olması ve personelin sık yer değiştirmesi nedeniyle sürdürülebilirliğinin sağlanmaması.
Yönlendirme ve destekleme	Yasal çerçeve	İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik'in uluslararası sözleşmeler ile büyük ölçüde uyumlu olması.	İnsan ticareti mağduru çocuklara yönelik yönlendirme ve destekleme hizmetlerine dair ulusal mevzuatın dağınık olması.	Çocuğun yararına önceliğin verilmesi ve çocuğun özel ihtiyaçlarının dikkate alınmasının ulusal mevzuatta ilke olarak benimsenmiş olması.	İnsan ticareti mağduru çocuklarla ilgili yönlendirme ve destekleme hizmetlerinin sorumluluğunun GİB'ye verilmiş olması (bu insan ticaretinin sadece yabancılar ile ilgili bir sorun olduğu algısını pekiştirmektedir).
	Kurumsal çerçeve	Koordinasyondan sorumlu bir makam (GİB) belirlenmiş olması ve bunun çocuğa sunulacak hizmetleri de kapsamaması.	Koordinasyon makamının (GİB) hizmet sunan kurumlar üzerinde yetkisinin bulunmaması.	İlgili kurumların stratejik planlarında çocuk koruma hizmetlerini güçlendirme hedefinin bulunması.	Stratejik planın gerektirdiği bütçeye sahip olunmaması.
	Hizmetler ve prosedürler	Risk altındaki çocuklara uygulanacak tedbirler ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenlemenin bulunması.	Çocukların durumlarına ve ihtiyaçlarına özgü ihtisaslaşmış yeterli hizmetin olmaması.	Bu alanda çalışan birçok STK'nın bulunması.	Farklı kültürlerden gelen çocukların özellik ve ihtiyaçlarına uygun program geliştirebilecek yeterli uzman bulunmaması.

62 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (Md. 61-63) göre, Türkiye "mülteci statüsü" için coğrafi bir kısıtlama koymuş ve sadece Avrupa ülkelerinden gelen mültecileri bu statüye dâhil etmiştir.

V.2 | İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Tespitine İlişkin Analiz ve Öneriler

UNODC 2020 Küresel İnsan Ticareti Raporu'na göre (UNODC 2020a), dünya üzerinde tespit edilen insan ticareti mağdurlarının %34'ünü çocuklar oluşturmaktadır (tespit edilen mağdurların %19'u kız, %15'i erkek çocuktur). UNODC tarafından yayınlanan en son küresel tahminlere⁶³ göre:

- tespit edilen mağdur kız çocuklarının %72'si cinsel sömürü, %21'i zorla çalıştırma; erkek çocukların ise %66'sı zorla çalıştırma, %23'ü cinsel sömürü maksatlı insan ticaretine konu edilmiştir;
- cinsel sömürü amacı ile insan ticaretine konu edilen mağdurların %28'ini çocuklar (%25 kız çocuklar, %3 erkek çocuklar) oluşturmaktadır;
- zorla çalıştırma amacı ile insan ticaretine konu edilen mağdurların %36'sını çocuklar (%21 kız çocuklar, %15 erkek çocuklar) oluşturmaktadır;
- işgücü sömürüsü maksatlı insan ticareti mağduru çocukların %19'u ev işlerinde hizmet ettirme, %17'si dilendirme, %8'i suç faaliyetleri ve %6'sı tarım işçiliği amacı ile mağdur edilmektedir;
- çocuklar, ev işlerinde hizmet ettirildiği tespit edilen mağdurların %12'sini oluşturmaktadır; bu çocukların yarıya yakını (%5,4) 15-17 yaş grubunda olup, bu yaş grubundaki çocukların %89'u kız çocuklarıdır;
- çocuklar, tarım sektöründe tespit edilen mağdurların %7'sini oluşturmaktadır; bu çocukların çoğunluğu (%5) 15-17 yaş grubunda olup, bu yaş grubundaki çocukların %76'sı erkek çocuklardır.

Türkiye'de ise 2005 yılından Nisan 2021 tarihine kadar toplam 2.468 insan ticareti mağduru tespit edilmiştir.⁶⁴ 2015-2019 yılları arasında tespit edilen mağdurlar arasında 199 çocuk bulunmaktadır (Tablo 11). GRETA (2019), Türkiye'de insan ticareti mağdurlarının gerçek sayısının, resmi rakamlara yansiyandan çok daha yüksek olabileceğini belirtmiştir. İnsan ticareti suçunun gizli niteliği, özellikle çocuk mağdurların tespitini zorlaştırmaktadır.

63 UNODC 2020a; CTDC küresel veri seti, erişim adresi www.ctdatacollaborative.org

64 Göç İdaresi Başkanlığı istatistikleri, erişim adresi www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik

Tablo 11 ▶
Türkiye’de
insan ticareti
mağdurları⁶⁷

İstismar Şekli	2015	2016	2017	2018	2019	Toplam
Cinsel sömürü	88	143	186	95	144	656
İşgücü sömürüsü	19	30	52	39	55	195
Zorla dilendirme	1	8	65	-	4	78
Zorla evlendirme	-	-	-	-	11	11
Çocuk satışı	-	-	-	-	1	1
Toplam	108	81	303	134	215	941
-18 yaş (#)	26	29	98	15	31	199
-18 yaş (%)	24,1	16,0	32,3	11,2	14,4	21,1

Bölüm II.1.3’te de incelendiği üzere, çocuk ticareti ile, göçmen kaçakçılığı, zorla çalıştırma veya fuhuş gibi diğer suçları birbirlerinden ayırt etmek oldukça güç olabilir (USAID 2013). Çocuk ticareti mağdurlarının tespitinde ayrıca, hem tanım ile ilgili, hem de sürece, bazıları yeterli bilgiye sahip olmayan, birden çok kurumun dâhil olması ve aralarındaki koordinasyonun sağlanmasındaki güçlüklerden kaynaklanan zorluklar yaşanmaktadır (UNICEF 2011, Dottridge ve Jordan 2012).

Yapılan görüşmelerde de, Türkiye’deki tespit mekanizmasına dair benzer zorluklar dile getirilmiştir:

- 1 Çocuk ticareti suçu bazı diğer suç türleriyle kolaylıkla karıştırılabilmektedir.
- 2 İnsan ticareti suçunun uygulamada çoğunlukla sadece yabancılara karşı işlenen bir suç olduğu düşünülmektedir.
- 3 Çocuk mağdurlar, korku veya kaygı gibi sebeplerle doğru bilgi vermeyebilmektedir.

Yukarıdaki ilk iki zorluk yasal düzenlemelere ilişkindir. Bu zorluklar insan ticareti mağdurlarının tespitini güçleştirebilmekle birlikte, çocukların mağdur olduğu ve insan ticaretinin unsurlarını içeren her durumda insan ticareti şüphesinin değerlendirilmesi ile aşılabılır. Bu kapsamda, fikri içtima kuralları (fail cezası daha ağır olan eylemden cezalandırılacaktır) ve yaş tespiti yapılamadığı durumlarda bile (reşit olmama varsayımı ile) tüm çocukların özel koruma tedbirlerinden yararlanma hakkı dâhil olmak üzere ilgili destekleyici düzenlemeler ve ilkelerin de göz önüne alınması önemlidir. Bu nedenle, bu zorluklar ile ilgili olarak aşağıdaki iki faktörün de ayrıca incelenmesi gerekir:

65 2019 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu, erişim adresi <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/KITAPCK/2019-Ulke-Raporu.pdf>

- Uygulamacılar, farklı suç türlerinin çocuk mağdurlar bakımından soruşturulması ve kovuşturulmasının esasları hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilirler.⁶⁶
- Uzmanlar, göçmen kaçakçılığı ve fuhuş suçlarında ispat araçlarına ulaşmayı görece daha kolay, insan ticareti suçuna dair delile ulaşmayı ise daha zorlu buluyor olabilirler.

Bu nedenle, çocuk ticareti suçu ve diğer ilgili suçlara dair mevzuatta bazı iyileştirmeler yapılabilecek olsa da, insan ticareti mağduru çocukların tespit sürecini iyileştirmeye yönelik esas strateji, ilgili profesyonellerin bilgi ve motivasyonunu artırmak olmalıdır (hizmet içi eğitimlerle ilgili detaylı öneriler için lütfen bölüm V.5'e bakınız).

Yukarıda bahsi geçen üçüncü zorluk ise doğrudan, kurumsal sorumlulukların ve hizmetlerin planlanmasında önemli bir belirleyici olması gereken, mağdur özellikleri ile ilgilidir.

Uluslararası metinlerde de vurgulandığı üzere, insan ticareti mağduru çocukların doğru şekilde tespiti, korunmaları ve desteklenebilmeleri açısından çok büyük bir öneme sahiptir.⁶⁷ Bu sebeple de, tespit sürecinde çocuk mağdurlar için istismar riski artık sona erdirilmiş ve güvenli bir ortam sağlanmış olmalıdır. Çocuk mağdurların korku veya kaygılarının insan ticareti suçunu tespit etmeyi ve tanımlamayı zorlaştırdığını iddia ediyorsak, bu, insan ticareti ile mücadele sisteminin aslında çocuk mağdurları korku veya endişeden koruyamadığının bir göstergesidir (GZFT analizinin yer aldığı bir önceki bölümde de belirtildiği gibi). Bu aynı zamanda mevzuat ve uygulamadaki olası boşluklarla ilgili şu soruları da gündeme getirir:

Bu, mevzuattaki bir boşluktan mı kaynaklanmaktadır?

Mevzuatın uygulamasında mı bir sorun vardır?

Uluslararası metinlerde de vurgulandığı üzere, insan ticareti mağduru çocukların doğru şekilde tespiti, korunmaları ve desteklenebilmeleri açısından çok büyük bir öneme sahiptir.

Her iki soru da “**evet**” olarak cevaplanabilir.

Mevzuattaki boşluklar konusunda, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ile ilgili aşağıdaki tespitler yapılabilir:

- Bildirimleri almakla sorumlu kurumlar arasında bir koordinasyon mekanizması ön görülmemekte;
- Tespit aşamasında, çocukların korunmasından sorumlu kurum olan ASHB'ye sorumluluk verilmemekte;
- Çocukların görüşlerini ifade etmelerine olanak sağlamak üzere özel herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁶⁶ Mağdurların tespit edilmesinden sorumlu kişilerin yeterli kapasiteye ve eğitime sahip olmamaları, GRETA Türkiye Raporu'nda (2019) da bir zorluk olarak belirtilmiştir.

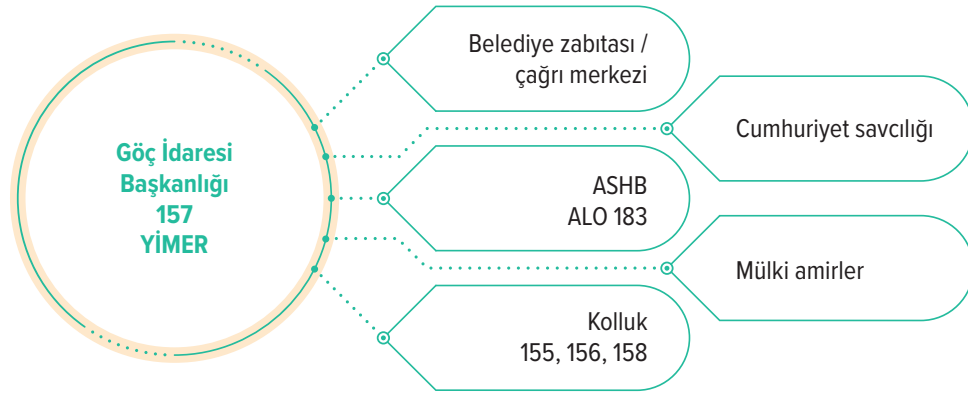
⁶⁷ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu (2005) (Md. 10.127), erişim adresi //rm.coe.int/16800d3812

Uygulamadaki boşluklar konusunda ise şunlar vurgulanabilir:

- Tespit sürecinde rol alan ve çok kurumlu bir vaka yönetimi esasıyla çalışması gereken kurumlar birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmektedirler.
- Çocuklar yeterli adli yardımdan yararlanamamakta, bazı vakalarda adli yardım taccirlerin avukatları tarafından sağlanmaktadır (MHM 2019, Elveriş 2004).
- Çocukların ifadelerinin alınması sırasında kullanılacak kendilerini güvende hissedebilecekleri mekanlar bulunmamaktadır.

Dolayısıyla, bu kapsamda yapılacak ilk öneri ulusal yönlendirme mekanizmasının (OSCE/ODIHR 2004) bir bileşeni olarak *bildirim alma mekanizmasının yeniden düzenlenerek entegre hâle getirilmesi* (Şekil 15) ve böylece bildirim yapacak kişilerin “doğru” yeri belirleme kaygısı içine girmeden rahatlıkla bildirimde bulunabilmesinin ve gerekli koruma hizmetlerinin sunulmasında zaman kaybının önüne geçilmesinin sağlanmasıdır.

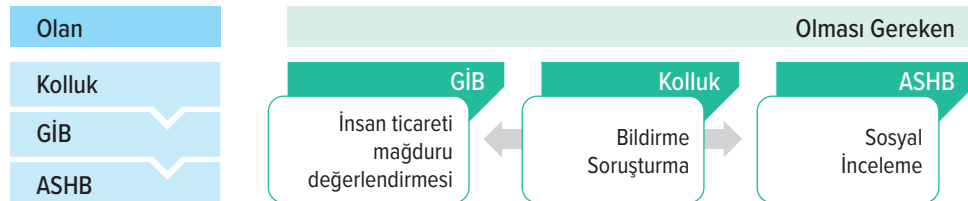
Şekil 15 ►
Bildirim mekanizmasının entegrasyonu

İkinci öneri, *çocuğun korunma ihtiyacının değerlendirilmesinin tespit sürecinin başlangıcına alınması ve değerlendirme çalışmaları arasında eşgüdümün sağlanmasıdır*.

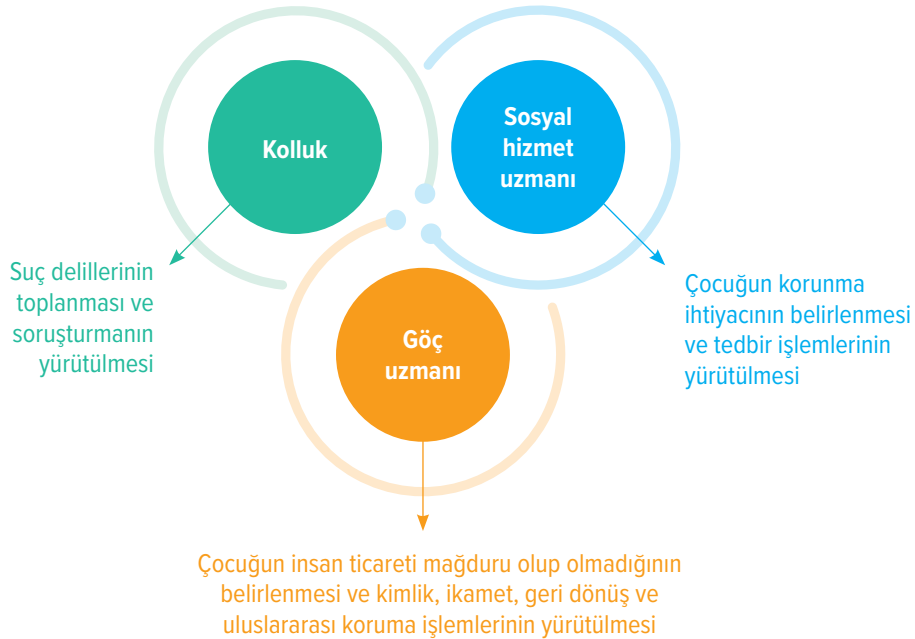
Çocuk koruma sisteminde Devlete müdahale yetkisini veren unsur, çocuğun içinde bulunduğu tehlikenin kaynağı veya büyüklüğü değil, tehlikenin/riskin çocuk üzerindeki etkisidir (Grassinger 2009). Bu nedenle, çocuk koruma sistemi öncelikle çocuğun korunma ihtiyacına odaklanmalı (UN 2011) ve gerekli tedbirleri en hızlı biçimde almayı hedeflemelidir. Dolayısıyla, çocuğun korunma ihtiyacının değerlendirilmesi ve gerekli korumanın sağlanması için ASHB'nin tespit sürecinin en başında devreye girmesi sağlanmalıdır (Şekil 16).

Şekil 16 ►
İnsan ticareti mağdurlarının tespit sürecinde işlem sırası

Bu aşamada kolluk, GİB ve ASHB arasındaki koordinasyon çok önemlidir (Wolfensohn 2004) (Şekil 17). *Yönetmelik* ile benimsenen vaka yönetimi uygulama düzeyinde koordinasyonun sağlanması için iyi bir olanak sunmaktadır. Vaka yönetimi modelinin işleyebilmesi için en azından aşağıdaki amaçlara ulaşmayı sağlayacak usul ve esasları içeren bir düzenleme yapılmalıdır:

- Herkesin bir diğ erinin rol ve sorumluluğunu bilmesinin sağlanması.
- Aşağıdaki ilkeler ile uyumun sağlanması:
 - Soruşturmanın gizliliğini bozmamak
 - Suç ile ilgili bir bilgi edinildiğinde Cumhuriyet savcılığına iletmek
- Çocuğun yararına öncelik vermek
 - Çocuğun tekrarlayan ifadeler vermesini ve gecikmeleri önleyecek bir dinleme sürecinin düzenlenmesi.
 - Elde edilen bilgilerin özel hayatın gizliliği kuralına uygun ve gerektiği ölçüde paylaşılmasının temin edilmesi.

◀ **Şekil 17**
İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti sürecinde eş zamanlı yürütülmesi gereken hizmetler

Ayrıca, çocuk ticareti mağdurlarına uzmanlaşmış bir adli yardım ve yanlarındaki yetiştikinden bağımsız temsil olanağı sunulması gerekmektedir (UNICEF 2006).

İnsan ticareti mağduru çocukla çalışacak herkes gibi, adli yardımda görevlendirilecek avukatın da bu alanda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olması gerekmektedir. Yapılan görüşmelerde, bu ihtiyacın karşılanması için dile getirilen önerilerden biri, avukat atanmasının ihtisaslaşmış avukatlardan oluşan bir listeden yapılmasıdır. Ancak bu her zaman, özellikle avukat atanmasını talep eden makamın "eylem"i "insan ticareti" olarak tanımlamadığı durumlarda, ihtiyacı karşılamaya uygun bir yöntem olmayabilir. Bu nedenle çocuklarla çalışan bütün avukatların insan ticareti konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Örneğin uyuşturucu satmak

iddiası ile hakkında soruşturma yapılan bir çocuğa atanacak avukatın, çocuğun insan ticareti mağduru olma ihtimalini ayırt edebilmesi gerekir.

Aynı zamanda mağdur çocuğun anne-babası ile arasında çıkar çatışması olabileceği de dikkate alınarak, çocuk için anne-babasından bağımsız bir avukat tayin edilmesi sağlanmalıdır. Hem çocuğun yararının korunması hem de tespit sürecinin etkili olmasını sağlamak için çocuğun anlayabileceği bir dilde çeviri hizmeti de sunulmalıdır.

Tespit sürecine dair son öneri, *tüm çocuk mağdurlara kendilerini ilgilendiren adli ve idari tüm işlemlerde dinlenilme fırsatı verilmesini sağlamak üzere gerekli alt yapı ve hizmetlerin oluşturulmasıdır* (UNICEF 2006).

Çocuk mağdurlara, kendilerini güvende hissedebilmeleri, doğru bilgi verebilmeleri ve ikincil mağduriyetlerin azaltılması için görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortam sağlanmalıdır.

Çocuk mağdurlara, kendilerini güvende hissedebilmeleri, doğru bilgi verebilmeleri ve ikincil mağduriyetlerin azaltılması için görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortam sağlanmalıdır. Bu nedenle, çocuklar için tasarlanmış görüşme odaları da dâhil olmak üzere çocuk dostu uygulamaların hayata geçirilmesi için asgari standartların ve gerekli altyapının oluşturulması gerekir.⁶⁸ Şiddet mağduru çocukların ikincil mağduriyetlerini önlemek üzere koruma ve adalet hizmetlerinin çok kurumlu ve koordineli bir yaklaşımla tek çatı altında sunumunu hedefleyen ve Avrupa Konseyi tarafından da çok disiplinli müdahaleler için bir iyi uygulama örneği olarak kabul edilmiş "Barnahus modeli"⁶⁹ bu konuda yol gösterici olacaktır.

Tablo 12, insan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin yukarıda açıklanan tüm önerileri bir arada sunmakta ve her önerinin hayata geçirilmesi için atılması gereken adımları göstermektedir.

68 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin çocuk dostu adaletle ilişkin rehberi uyarınca (Bakanlar Konseyi tarafından 17 Kasım 2010 tarihinde kabul edilmiştir), erişim adresi www.ailevecalisma.gov.tr/media/6756/%C3%A7ocuk-dostu-adalet.pdf

69 Daha fazla bilgi için bkz. www.barnahus.eu/en

Öneri #1	Öneri #2
Bildirim alma mekanizması yeniden düzenlenerek entegre hâle getirilmelidir.	Çocuğun korunma ihtiyacının değerlendirilmesi tespit sürecinin başlangıcına alınmalı ve değerlendirme çalışmaları arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.
Korunma ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili ihbar alan tüm kurumlar/ihbar hatları/yardım hatları arasında bir bağlantı kurulmalıdır.	<i>İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik</i> , ASHB'nin tespit sürecinin başında devreye girmesini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
Tüm ihbar hatları çok dilli olmalı ve aynı zamanda bilgilendirme ve danışma hizmeti vermelidir.	<i>Yönetmelik</i> ile öngörülen vaka yönetiminin usul ve esasları çocuk mağdurların özel ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenmelidir.
Herhangi bir makama yapılan ve "fuhuş, çocuk işçiliği, hizmet ettirme, evlendirilme" gibi konuları içeren bildirimlerin GİB'ye ve kolluğa intikal ettirilmesini sağlayacak bir düzenleme yapılmalıdır.	<i>Yönetmelik</i> ile öngörülen vaka yönetim modelinin işlenmesi için hem ASHB hem de GİB il müdürlüklerinde yeterli sayıda ve uzmanlıkta personel görevlendirilmelidir.
Bildirim alan tüm ihbar hatları veya diğer hizmetlerin çalışanlarına, hangi bildirim GİB'ye yönlendireceği konusunda net ve aynı talimat verilmiş olmalıdır.	Alanda görevli uygulayıcılar için, iş akışlarını da içerecek şekilde detaylı bir rehber hazırlanmalıdır.

Tespit sürecinde görev alan tüm kişilere düzenli hizmet içi eğitim verilmelidir (*eğitimlerle ilgili detaylı öneriler için lütfen bölüm V.5'e bakınız*).

Öneri #3	Öneri #4
Çocuk ticareti mağdurlarına uzmanlaşmış bir adli yardım ve yanlarındaki yetşkinden bağımsız temsil olanağı sunulmalıdır.	Tüm çocuk mağdurlara kendilerini ilgilendiren adli ve idari tüm işlemlerde dinlenme fırsatı verilmesini sağlamak üzere gerekli alt yapı ve hizmetler oluşturulmalıdır.
Mağdur ve suça sürüklenen çocuklara adli yardım veren avukatlara, çocuklara yönelik insan ticareti suçları, bunların soruşturma ve kovuşturma usulleri ve mağdur çocuklarla görüşme teknikleri konularında eğitim verilmelidir.	Çocukla görüşme yapılan tüm kurumlarda çocuklar için özel görüşme odaları bulunmalıdır.
İnsan ticareti mağduru çocuklar için yanında bulunan yetişkin ile menfaat çatışması olabileceği göz önünde bulundurularak barodan avukat talep edilmesi esası benimsenmelidir.	Çocuğa özgü hizmetlerin sahip olması gereken standartlar belirlenmiş olmalıdır.
Her ilde yeterli sayıda uzmanlaşmış (konuya özgü terminoloji konusunda eğitilmiş, çocuklar ile iletişim becerilerine sahip) tercüman olması sağlanmalıdır.	Çocuklara görüşlerini özgürce ifade edebilme olanağı tanınmalı (güvenli bir ortam, olası hizmetler ve seçenekler hakkında bilgi ve yeterli düşünme süresi sunularak) ve tespit sürecinin tüm aşamalarında görüşlerine gerekli önem verilmesi sağlanmalıdır.

◀ Tablo 12

İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ilişkin öneriler

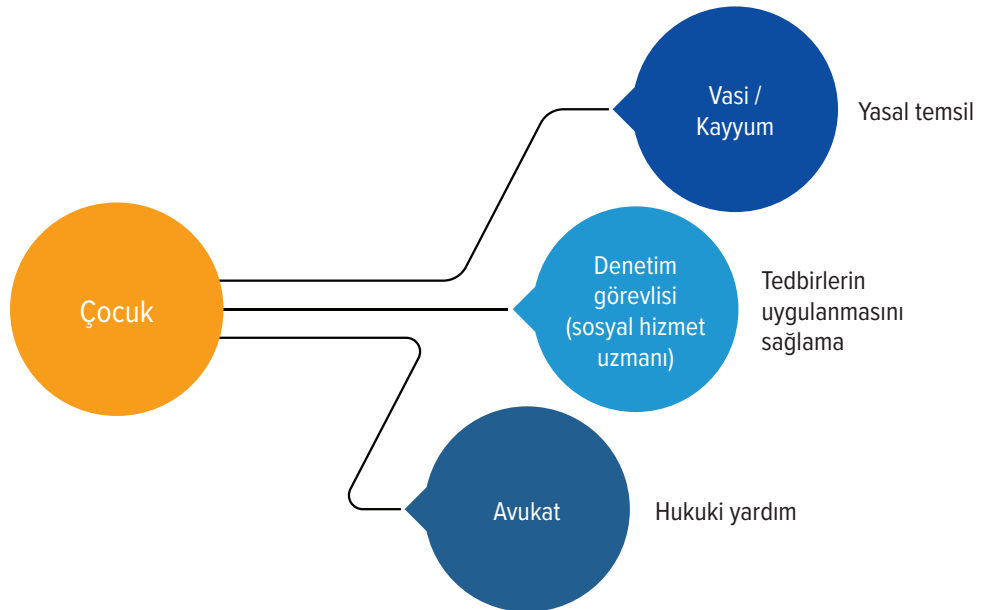
V.3 İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Yönlendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Analiz ve Öneriler

Önceki bölümlerde yer alan değerlendirmeler, mevcut çalışmalar, GRETA Türkiye Raporu (2019) ve yapılan görüşmelerde dile getirilen görüşler ışığında, Türkiye’de insan ticareti mağduru çocukların yönlendirilmesi ve desteklenmesine ilişkin beş temel sorun alanından söz etmek mümkündür:

- 1 Yönlendirme ve destek hizmetleri dağınık olarak sunulmakta ve çocukların bu hizmetlere erişiminde zorluk yaşanmaktadır. Çocuğun kurum bakımına alındığı durumlarda eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlerden yararlandırılması ile ilgili işlemler ASHB tarafından yerine getirilecek bile olsa, çocuğun bunun dışında kalan birçok ihtiyacı, erişmesi gereken birçok hizmet bulunmaktadır. Çocuğun ailesi yanında kaldığı hâllerde, ailedeki yetişkinlerin de kapasiteleri bu işlemlerin takibi ve koordinasyonu için yeterli olmayabilmektedir.
- 2 Çocukların özel ihtiyaçlarına uygun koruyucu ve destekleyici hizmetlere erişiminde zaman zaman sorunlar ortaya çıkabilmektedir.
- 3 Çocuklar hakları konusunda yeterli bilgi sahibi değildirler ve haklarını kullanmak için adalete erişim olanakları zayıftır.
- 4 Çocuklara haklarını ve menfaatlerini korumak üzere yasal vasi atanmamaktadır.
- 5 Geri dönüş veya uluslararası korumadan yararlanmaları çoğu zaman çocuktan çok anne-babasının durumuna bağlı gerçekleşmektedir.

Şekil 18 ►

Yönlendirme ve destekleme aşamasında insan ticareti mağduru çocuğa süreç boyunca eşlik etmesi gereken görevliler

Önemli bir öneri, *insan ticareti mağduru çocuklara tüm adli süreçlerde kapsamlı bir adli yardım sunulmasının ve ikincil mağduriyetleri önleyici çocuk-dostu usullerin uygulanmasının sağlanmasıdır.*

İnsan ticareti mağduru çocukla ilgili birden fazla alanda adli işlem yürütülmesi gerekmektedir:

- Kendisine karşı işlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması
- Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları (velayet, vesayet, kişisel ilişki kararları dâhil)
- Vasi/kayyum tayini
- Tazminat davası
- Yabancılar için yasal statüye ilişkin ihtilafların doğması hâlinde idare hukukuna ilişkin davalar.

Adli yardım atamaları her bir dava özelinde ayrı ayrı yapıldığı için bu süreçlerde çocukların sistematik ve bütüncül bir adli yardımdan yararlanması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, adli yardım hizmetleri çocuklara uzmanlaşmış ve bütüncül destek sunacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.

Adliyelerde adli görüşme odalarının ve mağdur destek hizmetleri birimlerinin oluşturulması, hizmet sunumunun çocuk dostu olmasının sağlanmasına yönelik önemli adımlardır. Ancak, uygulamada mağdur çocukların, tekrarlayan ifadeler, uzayan duruşmalar ve uygun olmayan koşullarda ifade vermek gibi sebeplerden kaynaklanan ikincil mağduriyetlerini önlemeye dair iyileştirmelerin hâlen yapılması gereklidir.

Barınma, eğitim ve beden/ruh sağlığı tedavi hizmetlerinin insan ticareti mağduru çocuğun özel ihtiyaçları dikkate alınarak sunulması da önem taşımaktadır. Yapılan görüşmelerde, çocukların kaldıkları kuruluşların çocuğun güvenliğini tehdit eden kişilerce erişilebilir olması ve çocukların yerleştirildikleri kuruluşlardan kaçma eğilimleri temel bir sorun olarak dile getirilmiştir. Bunun nedenlerini anlamak için elimizde yeterli veri bulunmamaktadır. Bu konuda dile getirilen görüşler dikkate alındığında, bakım hizmeti veren kuruluşların nitelik ve kapsam bakımından yeterliliğine ilişkin araştırma ve değerlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak, *her çocuk için kalıcı bir düzen oluşturulmalıdır*. Kalıcı düzen olasılıkları arasında aileden ayrılma, aile ile birleşme, güvenli geri dönüş ve uluslararası koruma yer alır. Nasıl bir düzen oluşturulacağı kararı çocuğun anne-babası veya refakatçisi ile ilişkisi değerlendirilerek verilmelidir.

Refakatsiz olan veya kurum bakımına alınan çocuklar için onların yararına uygun şekilde hareket etmekten sorumlu bir yasal temsilci atanması sağlanmalıdır.⁷⁰ Bununla birlikte, koruma altına alınan refakatsiz çocuklara gerekli hâllerde ASHB çalışanlarının vasi olarak atandığı bilinmektedir.

İnsan ticareti mağduru çocuklar için yönlendirme ve destekleme hizmetlerine dair bu bölümde ele alınan öneriler ve her öneriye dair yapılması gerekenler Tablo 13'te sunulmuştur. Bu önerilerin birbirlerini destekleyici şekilde eşgüdümlü

⁷⁰ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu (2005) (Md. 10.137), erişim adresi //rm.coe.int/16800d3812

olarak hayata geçirilmesi, yönlendirme ve destekleme hizmetlerinin güçlendirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

Tablo 13 ▶
İnsan ticareti mağduru çocukların yönlendirilmesi ve desteklenmesine ilişkin öneriler

Öneri #5	Öneri #6
Sunulacak farklı hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak üzere her çocuk için bir denetim görevlisi tayin edilmelidir.	İnsan ticareti mağduru çocuklara tüm adli süreçlerde kapsamlı bir adli yardım sunulması ve ikincil mağduriyetleri önleyici çocuk-dostu usullerin uygulanması sağlanmalıdır.
Tedbir kararları ile birlikte denetim kararları da talep edilmelidir.	Adli yardım sisteminde değişiklik yapılarak avukat görevlendirmesinin çocuğa bütüncül bir adli yardım sunacak biçimde yapılması sağlanmalıdır.
Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin denetimine dair kararlarının yerine getirilmesinden sorumlu bir birim olmalıdır.	İnsan ticareti mağduru çocukların adalet sistemi içerisinde ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi için izlenecek usullere dair kapsamlı bir rehber hazırlanmalıdır.
Denetim görevini yerine getirecek yeterli sayıda meslek elemanı istihdam edilmelidir.	Adliye binalarında ikincil mağduriyeti önlemek için öngörülen hizmetlerin sunulması için gerekli altyapı oluşturulmalıdır.

Yönlendirme ve destek hizmetlerinin sunulması süreçlerinde görev alan tüm kişilere düzenli hizmet içi eğitim verilmelidir (*eğitimlerle ilgili detaylı öneriler için lütfen bölüm V.5'e bakınız*).

Öneri #7	Öneri #8
Barınma, eğitim ve beden/ruh sağlığı tedavi hizmetleri insan ticareti mağduru çocuğun özel ihtiyaçları dikkate alınarak sunulmalıdır.	Her çocuk için kalıcı bir düzen oluşturulmalıdır.
Kurumsal bakım hizmetleri, çocukların ihtiyaç duydukları psiko-sosyal ve tedavi desteğini almalarını ve güvenliklerini sağlayacak şekilde nitelik ve nicelik olarak güçlendirilmelidir.	Refakatsiz ve kurum bakımına alınan tüm çocuklar için bir yasal temsilci atanmalıdır.
Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin insan ticareti mağduru çocukların özel ihtiyaçlarına uygun programlar içermesi sağlanmalı ve bu hizmetler yaygınlaştırılmalıdır.	Çocukların korunma ihtiyaçlarının etkili bir şekilde karşılanabilmesi için mevcut kamu vesayeti sistemi güçlendirilmelidir.
Sunulacak hizmetlerin asgari standartları belirlenmeli ve bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.	Risk ve yarar değerlendirmesinde izlenmesi gereken yola ilişkin yöntem ve ilkeler, bu süreçte çalışacak meslek elemanları arasında iş birliğini de sağlayacak biçimde belirlenmiş olmalıdır.
Denetim mekanizması bağımsız denetimi de içermelidir.	Aile yanında korunması gereken çocuklar için aile destek hizmetleri güçlendirilmelidir.
Yerel yönetimler ve STK'lar, hizmet sunumuna katkı sağlamaları ve iş birliğine katılımları yönünden desteklenmelidir.	

V.4 | Ortak Öneriler

Tanımlama, yönlendirme ve destekleme/koruma süreçlerine dair tespit edilen zorluklara ek olarak, her iki aşamayı da ilgilendiren iki zorluk daha dile getirilmektedir: veri toplama ve koordinasyon.

Yapılan görüşmelerde, veri toplama sistemi ile ilgili olarak, toplanan verilerin sınırlı olduğu, yaşa göre ayrıştırılmadığı ve yetkili makamlarca zamanında değerlendirilip raporlandırılmadığı belirtilmiştir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, *kapsamlı bir veri toplama sistemi kurulması ve kanıta dayalı politikalar oluşturmayı sağlayacak ayrıştırılmış veriler toplanması önerilmektedir.*

Sistemdeki ilgili kurumlar arası koordinasyona bakıldığında, yapılan görüşmelerde kurumların birbirinden bağımsız hareket etme eğiliminde olduğu ve sistemde diğerleri üzerinde yetkiye sahip tek bir koordinasyon makamı bulunmadığı vurgulanmıştır. Bölüm III.3'te ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, *İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik*, hem politika düzeyinde (merkezde), hem de planlama düzeyinde (illerde) koordinasyon kurullarının kurulmasını, operasyonel düzeyde de bir vaka yönetimi modeli uygulanmasını öngörmektedir.

Ancak her mevzuatın ayrı bir kurul öngörmesi, kurulların yetkili kişilerin katılımıyla toplanmaması ve güçlü bir sekreteryaya sahip olmaması sahadaki etkinliklerini sınırlamaktadır. Bu nedenle, hem politika-planlama hem de operasyonel düzeyde koordineli bir yaklaşımı güvence altına almak için ilgili tüm kurumlar arasında etkili bir koordinasyon mekanizmasının kurulması ve bir politika belgesinin hazırlanması önerilmektedir.

Öneri #9	Öneri #10
Kapsamlı bir veri toplama sistemi kurulmalı ve kanıta dayalı politikalar oluşturmayı sağlayacak ayrıştırılmış veriler toplanmalıdır.	Hem politika-planlama hem de operasyonel düzeyde koordineli bir yaklaşımı güvence altına almak için ilgili tüm kurumlar arasında etkili bir koordinasyon mekanizması kurulmalı ve bir politika belgesi hazırlanmalıdır.
Sistemin tüm aşamalarındaki bütün hizmetlerin işleyişini birlikte değerlendirme olanağı verecek biçimde ortak bir veri toplama sistemi kurulmalıdır.	Vaka yönetimi ile il ve merkez düzeyindeki koordinasyona ilişkin usul ve esaslar düzenlenmelidir.
Hizmetlerin değerlendirilmesi için alan araştırmaları yapılmalıdır.	Koordinasyona yönelik çalışmalarda çocukların özel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
Hizmetlerden yararlanan çocukların görüşlerini alacak bir mekanizma oluşturulmalıdır.	Çocukların insan ticareti mağduru olmalarını önleme hedefini gerçekleştirmek için ayrı bir strateji belgesi hazırlanmalıdır.
Veri analizi planlama süreçlerine esas teşkil edebilecek şekilde yapılmalıdır.	Hazırlanacak strateji belgesi kanıta dayalı olmalı ve düzenli olarak izlenmeli ve güncellenmelidir.

◀ **Tablo 14**
Ortak
öneriler

V.5 | Hizmet İçi Eğitimlere İlişkin Öneriler

Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne (Md. 10,29) göre, Devletlerin insan ticaretinin önlenmesi ve bu suçla mücadele ile görevli birimlerinde, başta çocuklar olmak üzere mağdurlara yardım ve mağdurların tespit alanlarında eğitilmiş ve vasıflı kişileri görevlendirmeleri gerekir. Eğitimler kolluk, göç idaresi ve sosyal hizmetler dâhil olmak üzere tüm ilgili tarafları kapsamlı ve insan ticaretini önleme yöntemleri, insan tacirleri ile ilgili kovuşturma işlemleri ve mağdurların korunması konularını içermelidir.⁷¹

İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti ve yönlendirilmesi konusundaki sorumluluk halkalarında dıştan içe doğru gidildikçe (Şekil 19) verilecek eğitimin kapsam ve yoğunluğunun da artması gerekecektir.

Şekil 19 ▶
İnsan ticareti mağduru çocukların tespiti ve yönlendirilmesi konusunda sorumluluğu olanların sahip olması gereken bilgi ve beceriler

- Çocuklara yönelik riskleri fark etme
- Çocuk ticaretinin türleri
- İnsan ticaretinin çocuklar üzerindeki etkileri
- Çocuk ticaretinin göstergeleri
- Bildirim mekanizması

- Öğretmenler
- Hekimler
- Akrabalar
- Komşular
- Kuaförler
- ...

- Çocuklara yönelik riskleri fark etme
- Çocuk ticaretinin türleri
- İnsan ticaretinin çocuklar üzerindeki etkileri
- Çocuk ticaretinin göstergeleri
- Gerekli / mevcut tedbirler
- Yönlendirme mekanizması

- Mülki amirler
- ASH il müdürlüğü çalışanları
- Kolluk / belediye zabıtalı
- C. savcılar
- Hakimler
- Avukatlar
- İş müfettişleri

- Çocuk ticareti mağdurlarını fark etme
- Çocuk ticareti mağdurlarını tanımlama
- Risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapma
- Çocukların özel ihtiyaçları
- Çocukların güvenliği ve korunmasını sağlama

- Göç uzmanları
- Kolluk
- C. savcılar
- Hakimler
- Avukatlar
- Tercümanlar

⁷¹ Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu (2005) (Md. 29.296-7), erişim adresi //rm.coe.int/16800d3812

Mavi kutucukta bulunan ve en yoğun kapsama ihtiyaç duyan meslek elemanlarına sunulacak hizmet içi eğitimler en azından aşağıdaki konuları kapsamaludur:

- İnsan ticareti mağduru çocukların tespitine ve yönlendirilmesine dair yasal çerçeve
- Mevcut ve gerekli hizmetler/prosedürler
- Farklı aktörlerin rol ve sorumlulukları
- Çocukla iletişim
- Beden dili
- Çocuğun bilgilendirilme hakkı (kapsamı ve yöntemi)
- Çocuğun dinlenilme hakkı (kapsamı ve yöntemi)
- Çocuğa yönelik riskleri tanıma
 - Çocukla ilgili özellikler (yaş, cinsiyet, uyruk, eğitim düzeyi gibi demografik özellikler)
 - Ortama dair özellikler (aile ortamı, yaşam koşulları, vb.)
 - Yapısal faktörler (gelir düzeyi, istihdam sektörü, vb.)
- Çocuğun yararının korunması (prensipler ve araçlar)
- Çocuğun özel ihtiyaçlarının tespit edilmesi (prensipler ve araçlar)
- Ekip çalışması

İnsan ticareti suçunun dinamikliği dikkate alınarak meslek elemanlarının eğitimleri süpervizyonlar, güncellenen eğitim materyalleri ve online bilgilendirme modülleri aracılığı ile desteklenerek sürdürülmelidir.

GİB'nin İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu'na (2018) göre, GİB personeli, polis, jandarma, sahil güvenlik görevlileri, iş müfettişleri ve ASHB personeline insan ticareti konusunda bir dizi eğitim verilmiştir. Bu eğitimlerde çocuk ticareti konusunun da ele alındığı belirtilmekle birlikte, Türkiye'de çocuk ticareti ile mücadele alanında çalışan tüm ilgili aktörler için (sağlık ve eğitim hizmetlerinde çalışanlar dâhil) bu konuya özel, standartlaştırılmış ve kanıta dayalı eğitimler düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Diğer yandan da, hem GİB tarafından hem de yapılan görüşmelerde, alanda çalışan personelin sık yer değiştirmesinin düzenlenen eğitimlerin etkililiğini önemli ölçüde azalttığı önemli bir zorluk olarak vurgulanmıştır. Eğitimlerin projeler kapsamında yürütülmesinin de, sürdürülebilirliğin sağlanması açısından bir başka zorluk yarattığı dile getirilmiştir.

İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, Türkiye'de insan ticareti ile mücadele alanınca çalışanların eğitimlerini koordine etme görevini GİB'ye vermiştir. Bu yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için GİB bünyesinde, yeterli sayı ve uzmanlıkta kadroya sahip bir eğitim birimi olması gerekir.

V.6 | Göstergelere İlişkin Öneriler

Çocuk ticareti, zorla çalıştırma, ev işlerinde hizmet ettirme, zorla dilendirme, suç faaliyetlerinde kullanma, çocuk yaşta evlilik, fuhuş/cinsel istismar, çocuk askerlik, yasa dışı evlat edinme veya organ temini gibi farklı tür ve amaçlar ile ortaya çıkabilmektedir.

Çocuk ticareti, zorla çalıştırma, ev işlerinde hizmet ettirme, zorla dilendirme, suç faaliyetlerinde kullanma, çocuk yaşta evlilik, fuhuş/cinsel istismar, çocuk askerlik, yasa dışı evlat edinme veya organ temini gibi farklı tür ve amaçlar ile ortaya çıkabilmektedir (Ek I). En yaygın çocuk ticareti türlerinden bazılarına biraz daha ayrıntılı bakmak, etkili bir gösterge listesi oluşturmaya yardımcı olacaktır:

Zorla çalıştırma çocukların insan ticaretine konu oldukları en yaygın eylem biçimidir. Tespit edilmesi en zor türlerden biridir de aynı zamanda. Örneğin bir çocuğa fuhuş yaptırıldığını gören herhangi bir kişinin bu durumun suç olduğunu ayırt etmesi kolayken, mevsimlik tarım işlerinde çalışan bir çocuğun ihbar edilmesi gereken bir suç mağduru olabileceğini fark etmek daha zordur. Bu nedenle de aile bahçesinde / tarlasında veya mevsimlik tarım işlerinde ailesi ile birlikte çalışan çocuklar veya ailesi ile birlikte veya ailesi olmadan tarımda çalışmak üzere göç eden çocuklar gibi farklı çocuk işçiliği tipolojilerine bakılmalıdır.⁷² Bu tipolojilerin her biri için çocuk ticaretine maruz kalma riski farklı olacaktır. Hatta her bir tipoloji altında, çocuğun çalışmasına neden olan koşullar farklı olabilir. Örneğin, okul harcamaları için para biriktirmek üzere anne-babası ile birlikte çalışan çocuk olduğu gibi, ailesi tarım aracısından aldığı borcu ödemek zorunda olduğu için zorla çalıştırılan (borç köleliğine maruz kalan) çocuk da olabilmektedir.

Çocuk söz konusu olduğunda insan ticareti suçu bakımından “rıza”nın bir önemi olmamakla birlikte, çocuk ticareti riskinin tespiti için şunların da değerlendirilmesi gerekir: Çocuk işgücünün yasak olduğu bir iş kolunda mı çalışıyor? Yasal olarak çalışmasına izin verilen yaşın altında mı? Uzun saatler, zor koşullarda ve düşük ücretle mi çalışıyor? Biri tarafından kimliğine el koyulmuş veya seyahat özgürlüğü kısıtlanmış mı? İnsan ticareti riskinin sektörler arasında da farklılık gösterebildiği ve özellikle mevsimlik tarım, inşaat, tekstil, otomotiv, ayakkabı, mobilya, turizm ve hizmet sektörleri gibi emek yoğun veya kayıt dışı veya uza-yan tedarik zincirlerine sahip üretim alanlarının çocuk sömürsüne daha yatkın alanlar olduğu göz önüne alınmalıdır.

Ev işlerinde hizmet ettirme geçtiğimiz yüzyılın yaygın geleneksel uygulamalarından biri olarak, çocuk ticaretinin tespit edilmesi zor türlerinden bir diğeridir. Ev işlerine yardımcı olmak için şehirlerde ailelerle birlikte yaşamaları için köylerden kızlar (genellikle yetim veya muhtaç çocuklar) getirilirdi. Bu, aynı zamanda muhtaç çocukların korunmasına yönelik bir araç olduğu için sömürü olarak görülmezdi. Bu örnek, çocukların bu tür risklere karşı savunmasız olduğu koşulların yanı sıra, belirli insan ticareti türlerine karşı toplumsal kabul sağlamanın zorluğunu da göstermektedir.

⁷² Çocuk işçiliğinin farklı tipolojilerinde ilişkin daha detaylı bilgi için bkz. Kalkınma Atölyesi (2018) ve (2020).

Dilendirme tespit edilmesi en kolay insan ticareti türüdür. Toplumun gözü önünde gerçekleşir ve Yargıtay tarafından da bir çocuk ticareti türü olarak kabul edilmiştir.⁷³ Ancak, yönlendirme mekanizmasındaki eksiklikler nedeniyle dilendirme amaçlı çocuk ticaretinin tespitinde de önemli bir zorluk yaşanmaktadır. Dilendirilen çocuğun bildirim ve müdahaleye kadar geçen sürede çocuğun yer değiştirmesi, hakkında kurum bakımı için gerekli sosyal incelemeyi yapmayı güçleştirmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan mobil ekipler, sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocukların tespiti ve korunması için gerekli faaliyetlerin yürütülmesinden sorumludur.

Çocuk yaşta evlilik, iki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik şeklinde tanımlanan zorla evliliğin bir tezahürü olarak kabul edilir.⁷⁴ İki taraftan en az birinin tam ve özgür irade oluşturabilecek yaşta olması nedeniyle çocuk yaşta evlilik zor kullanma olup olmamasına bakılmaksızın “zorla” evlilik olarak nitelendirilir.⁷⁵ Başlık parası ödenmesi ve bu suretle ailelerin maddi kazanç karşılığında kızlarının evlenmesini kabul ettikleri durumlar da bir insan ticareti türü olarak kabul edilmektedir.⁷⁶

Çocuk yaşta evliliğe ilişkin göstergeler geliştirilirken dikkate alınması gereken önemli konulardan biri, taraflardan birinin başka bir ülkenin vatandaşı olması durumunda asgari evlilik yaşıdır. Örneğin Suriye mevzuatına göre 15 yaşını doldurmuş erkek çocuklar ve 13 yaşını doldurmuş kızlar hâkimin onayı ile evlenebilmektedir (ASPB 2016). Türkiye'deki *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a* (Md. 13) göre, evlenme ehliyeti ve şartlarının belirlenmesinde taraflardan evlenme ehliyeti ve şartlarının belirlenmesinde taraflardan her birinin evlenme anındaki milli hukuk uygulanacaktır. Ancak aynı kanun (Md. 5), yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde bu hükmün uygulanamayacağını, Türk hukukunun uygulanacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, çocuk Suriyeli bile olsa evlenmenin, insan ticareti olma hâline ilişkin göstergelerde bir taraftan birinin Suriyeli olduğu evliliklerde de insan ticareti göstergeleri değişiklik yapılmadan kullanılabilir.

Son olarak, insan ticaretinin en bilinen formu **fuhuş ve diğer cinsel istismar türleri** amacıyla yapılanıdır. Sever vd. (2012) çocukların küçük yaştan itibaren masör, şarkıcı veya dansöz olarak çalıştırılabildiğini veya insan tacirleri tarafından fuhuşta kullanılabildiklerini ifade etmektedir.

73 Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 25.06.2008, 2008/4555, 2008/7998 (Aldan vd. 2009)

74 www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx

75 Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 16.02.2012, 2010/13508 E., 2012/4595

76 Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, erişim adresi humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM%20CHK%20Genel%20Yorum%20No18%20-%20Zararli%20Uygulamalar.pdf

Türkiye’de insan ticareti konusunda en yaygın kullanılan gösterge seti GİB tarafından kullanılmakta olmaktadır. ILO (ILO 2009, ILO 2015), UNODC⁷⁷, Avrupa Birliği (FRA 2009, FEI 2013), ABD Hükümeti (Polaris Projesi)⁷⁸ veya Bali Süreci⁷⁹ gibi farklı yabancı veya uluslararası kuruluşlar tarafından, örneğin sınır görevlileri (Dottridge 2006) veya diplomatik ve konsolosluk personeli (CBSS 2010) gibi farklı meslek gruplarına özgü ve göç bağlamında insan ticareti gibi farklı ortamlar için geliştirilmiş farklı gösterge setleri de mevcuttur.

Tüm bu mevcut göstergeler kapsamlı şekilde incelenerek ve yapılan görüşmelerde dile getirilen görüşler ve önceki bölümlerde yapılan analizler ışığında, bu çalışma için çocuk ticaretine özgü kapsamlı bir gösterge seti geliştirilmiş ve çocuk ticaretinin genel ve korunma ihtiyacının tespitine ilişkin göstergeler ile çocuk ticaretinin farklı türlerine ilişkin özel ve ortak göstergeleri kapsayacak şekilde Şekil 20 ve Şekil 21’de sunulmuştur.

77 www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf
www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_6-4.pdf

78 humantraffickinghotline.org/sites/default/files/What%20to%20Look%20for%20During%20a%20Medical%20Exam.pdf

79 un-act.org/wp-content/uploads/2016/01/Policy-Guide-on-Identifying-VIctims-of-Trafficking.pdf

Korunma ihtiyacı

- Anne-baba gözetimi altında olmaması (anne-baba hayatta değil / ortada değil)
- Yetersiz beslenme belirtileri göstermesi
- Bir aile hekimliğine kayıtlı olmaması
- Okula kayıtlı olmaması / devam etmemesi
- Oyun oynamaya zamanı / imkanı olmaması
- Görünen yara izleri olması (morluk, yanık, kesik, vb.)
- Sık ev kazalarına maruz kalma hikayesi olması
- Geçmiş / bugüne ait duygusal / fiziksel şiddet belirtileri olması
- Anne-babanın temel ihtiyaçları veya güvenli barınma olanağı sağlayacak yeterli geliri olmaması
- İstismar eden / sömüren bir anne-baba olmaması

Anne-baba / yetişkinler ile ilişki

- Akrabaları veya yasal temsilcisine ulaşamıyor olması
- Kendisine refakat eden yetişkinler ile iletişimin zayıf olması / hiç olmaması
- Çocuğa insan ticareti mağduru olan bir akrabasının refakat ediyor olması
- İnsan ticareti, göçmen ticareti, fuhuş, sömürü vb. suçlara karışmış olmalarından şüphelenilen bir veya bir grup yetişkinin çocuğa refakat ediyor olması
- Çocuğa, anne-babası veya yasal temsilcisi dışında birisinin avukat ayarlamaya çalışıyor olması
- Çocuğun para veya başka bir yarar karşılığında veya tehdit ile anne-babasından alınmış olması
- Çocuğun ailesinden kaçırılmış olması
- Birinin çocuk için veya çocuk adına konuştuğunu iddia etmesi
- Bir yetişkinin refakatsiz bir çocuk "bulduğunu" iddia etmesi

Seyahat halinde / sınırda

- Kimliğinde / pasaportunda yazılı yaşta görünmemesi
- İsmi veya kişisel bilgilerinin pasaportunda yazılı olandan farklı olduğunu söylemesi
- Yanında bir yetişkin olmadan seyahat etmesi
- Akrabaları veya yasal temsilcileri dışındaki yetişkinlerle seyahat etmesi
- Akrabası olmayan kişilerden oluşan gruplar ile seyahat etmesi
- Kimliğinin ve/veya pasaportunun olmaması
- Kimliğinin / pasaportunun akrabası veya yasal temsilcisi olmayan birinde olması
- Seyahat sonunda çocuğu bir yabancıya karşılaması
- Seyahat masraflarının akrabası veya yasal temsilcisi olmayan biri tarafından karşılanması
- Sınırı yasal olmayan bir yolla geçmeye çalışırken yakalanması

Mülakat / karşılaşma sırasında

- Konuşmaya isteksiz olması
- Kişisel bilgi paylaşmaya isteksiz olması
- Kimliği ve yaşadığı ortam konusunda yanlış bilgi vermesi
- Kimlik belgelerinin anne-baba veya yasal temsilcileri dışında bir yetişkinde olması
- Yetkilerden kaçınması / korkması
- Korkulu, kaygılı veya yorgun görünmesi
- Korkutulmuş gözükmesi ve yaşına uygun olmayan davranışlar sergilemesi
- Şiddete maruz kalmaktan korktuğundan bahsetmesi
- Maruz kaldığı şiddeti bildirmek istememesi
- Vücudundaki yaralar konusunda konuşmaya isteksiz olması
- Aile üyelerinin bilgi sahibi olmasından veya zarar görmesinden korktuğundan bahsetmesi
- Ödemesi gereken bir borcu olduğundan bahsetmesi
- Seyahat kısıtlamasından bahsetmesi
- Diğer çocukların anlattığına çok benzer önceden hazırlanmış bir hikaye anlatması
- Hareketleri izleniyormuş gibi davranması, sürekli kendisini izliyormuş gibi görünen birine bakıyor olması
- Yalnız konuşamama, sürekli onun adına konuşan birinin kendisine refakat etmesi

Şekil 20

Çocuk ticaretinin genel ve korunma ihtiyacının tespitine ilişkin göstergeleri

Şekil 21 ▶
Çocuk
ticaretinin farklı
türlerine ilişkin
göstergeler

Dilendirme

- Günün büyük bir bölümünü dilenerek geçirmesi
- Dilenmek için bir yerden bir yere götürülmesi
- Sokakta mendil / kalem / diğer küçük eşyalar satması veya araba camı silmesi
- Yanında çok miktarda mendil, kalem veya başka küçük eşyalar bulunması
- Gece geç saatte toplu taşıma, otobüs durağı, cami girişi gibi yerlerde bulunması
- Evinden uzakta bulunması
- Yeterince para kazanmadan eve dönmekten korkması

Çocuk işçiliği

- Çocuklar için yasaklanmış / uygun olmayan işlerde çalışması
- Ücret almadan veya çok düşük (asgari ücretin altında) bir ücretle çalışması
- Çalışma günlerinin veya saatlerinin aşırı uzun olması
- Sağlıksız / ağır çalışma koşulları
- İşyerinde ve/veya küçük bir alanda birçok kişiyle yaşıyor olması
- Çalışma / ödeme konuları konusunda kandırılmış / habersiz olması
- Evlat edinme vaadiyle aldatılmış olması
- Eğitim fırsatlarına erişim konusunda aldatılmış olması
- İş dışında kendi yaşıtı hiç arkadaşı olmaması
- Çalışmayı reddedememesi
- İşyeri kazaları nedeniyle yaralanmış olması
- Bir servis aracında işe giden yetişkinlerle birlikte seyahat ederken bulunması

Ev işlerinde hizmet ettirme

- Anne-babası veya yakın akrabaları dışında kişilerle yaşıyor olması
- Diğer çocuklardan ayrı ve daha düşük standartta bir yerde kalıyor olması
- Çok fazla zamanını ev işleri yaparak geçirmesi
- Ev işlerinin bazılarında / tamamından sorumlu olması
- Bir çocuğun / engelinin / yaşlının bakımından sorumlu olması
- Yemeklerini ailenin diğer üyelerinden ayrı yemesi
- Yemesi için sadece öğün artıklarının verilmesi
- Günde sadece bir veya iki kez yemek verilmesi
- Evden nadiren ayrılması
- Oyun için hiç zamanı olmaması
- Yanık, bıçak kesiği gibi yaraları olması

Ek I | Çocuk Ticaretinin Türleri⁸⁰

Amaç	Kapsam	Daha kırılgan çocuklar ⁸¹
Cinsel sömürü	Çocukların ülke içinde veya dışında fuhuş ve/veya pornografi amacıyla insan ticaretine konu edilmesi.	Kız çocuklar
Çocuk yaşta evlilik	Çocukların ev işleri veya cinsel amaçlı hizmet için genellikle yaşça büyük erkeklerle ve ailenin hayatta kalma stratejisi olarak insan ticaretine konu edilmesi.	Kız çocuklar
Çocuk işçiliği	Çocukların tarım, imalat, inşaat, madencilik vb. alanlarda sömürü amacıyla, zorla veya borç karşılığı çalıştırma amacıyla işe alınması.	Erkek çocuklar (tarım, inşaat ve imalat için 15-17 yaş)
Ev işlerinde hizmet ettirme	Çocukların zorla veya kalacak yer, yemek ve bazen ücret karşılığında ev işlerinde ve hizmetlerinde çalıştırma amacıyla işe alınması ve sömürülmesi.	Kız çocuklar (15-17 yaş)
Dilendirme	Çocukların sokakta bir şey satarak ya da dilenerek kendisini "kontrol" eden biri için para kazanması amacıyla insan ticaretine konu edilmesi.	Küçük çocuklar
Suç faaliyetleri	Çocukların yankesicilik, mala karşı suçlar veya uyuşturucu suçları gibi suç faaliyetlerinde istismar amacıyla insan ticaretine konu edilmesi.	Erkek çocuklar (14-17 yaş)
Yasa dışı evlat edinme	Çocukların sömürü amacıyla evlat edindirilmek üzere ebeveynlerinden ayrılması (kaçırma, satın alma veya satma yoluyla).	Bebekler ve küçük çocuklar
Çocuk askerlik	Çocukların savaşmak üzere veya haberci, taşıyıcı, aşçı ve eş gibi diğer rollerde kullanılmak üzere çatışan taraflarca görevlendirilmesi.	Yerinden edilmiş çocuklar ve çatışma bölgesinde yaşayan çocuklar
Organ temini	Çocukların, kar elde etmek için organlarının nakli amacıyla insan ticaretine konu edilmesi.	Çocuklar için daha düşük risk olarak görülmektedir, ancak kapsamlı araştırma ihtiyacı vardır.

80 Çocuk ticareti türleri, çocuk ticareti ve çocuk koruma ile ilgili kaynaklar (Dottridge 2006, IPU and UNICEF 2005, UNICEF 2017, USAID 2013, UNICEF 2008, Wolfensohn 2004) ile cinsel sömürü (ILO 2015, Mapp 2019), çocuk yaşta evlilik (Kakar 2019, UNODC 2020b), çocuk işçiliği (Puente Aba 2019), ev işlerinde hizmet ettirme (OSCE 2010), suç faaliyetleri (Europol 2014, YJLC 2019, Europol 2018, The Children's Society vd. 2018), yasa dışı evlat edinme (Loibl 2019, Cantwell 2017, ISS 2016) ve organ temini (Bagheri 2016, UNODC 2015) konularındaki kaynaklardan yararlanarak sınıflandırılmıştır.

81 Daha kırılgan çocuk grupları konusundaki bilgi, tabloyu oluşturmak için kullanılan diğer kaynaklardan ve CTDC küresel veri seti (www.ctdatacollaborative.org) kullanılarak derlenmiştir.

Ek II | Çocuk Ticareti ile İlgili Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Sözleşme / Protokol	Kabul tarihi	Onay tarihi / Kanun no.	Çocuk ticareti ile ilgili maddeler
1900 - 1950			
Beyaz Köle Ticaretinin Önlenmesi Sözleşmesi ⁸²	1910	Yürürlükte değil	
Kadın ve Çocuk Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi ⁸³	1921	Yürürlükte değil	
Zorla Çalışma Sözleşmesi (No.29) ⁸⁴	06.06.1930	23.01.1998 / 4333	Tamamı
İnsan Kaçakçılığının ve Başkalarının Fuhuşundan Kazanç Sağlanmasının Önlenmesine İlişkin Sözleşme ⁸⁵	02.12.1949	İmzalanmamış	Md. 17 (yolda koruma) Md. 20 (iş arayanların fuhuş tehlikesinden korunması için denetim)
1950 - 2000			
Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme ⁸⁶	07.09.1956	27.12.1963 / 361 ⁸⁷	Md. 1/d (kölelik veya köleliğe benzer uygulama kabul edilebilecek hâller)
Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Avrupa Sözleşmesi ⁸⁸	24.11.1977	25.12.1979 / 2257	Md. 12 (aile birleşimleri) Md. 13 (konut) Md. 14 (eğitim)
Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ⁸⁹	25.10.1980	22.11.2007 / 5717 ⁹⁰	Tamamı
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ⁹¹	20.11.1989	11.12.1994 / 22138 ⁹²	Tamamı
Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme ⁹³	18.12.1990	26.04.2001 / 4662 ⁹⁴	Md. 44 (aile birleşmesi) Md. 45 (eğitim)
Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) ⁹⁵	29.05.1993	14.01.2004 / 5049 ⁹⁶	Tamamı

82 treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=VII-9&chapter=7&clang=_en

83 treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=VII-3&chapter=7&clang=_en

84 www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174 www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377244/lang--tr/index.htm

85 www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/traffickingpersons.aspx

86 treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XVIII-4&chapter=18&Temp=mtmsg3&clang=_en

87 www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11599.pdf

88 rm.coe.int/1680077323;humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/105-gocmen-iscilerin-hukuki-statusu-avrupa-sozlesmesi/

89 www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24

90 www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/12/20071204-5.htm

91 www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx

92 www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf

93 treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtmsg_no=IV-13&chapter=4&lang=en

94 www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4662.html

95 www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69

96 www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5049.html

Sözleşme / Protokol	Kabul tarihi	Onay tarihi / Kanun no.	Çocuk ticareti ile ilgili maddeler
Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerine Dair Sözleşme (No. 182) ⁹⁷	17.06.1999	25.01.2001 / 4623	Tamamı
2000 +			
ÇHS'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol ⁹⁸	25.05.2000	09.05.2002 / 4755	Tamamı
ÇHS'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol ⁹⁹	25.05.2000	16.10.2003 / 4991	Tamamı
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ¹⁰⁰	15.05.2000	04.06.2003 / 4867 ¹⁰¹	Md. 10 (ekonomik ve sosyal sömürden korunma hakkı)
Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (Palermo Protokolü) ¹⁰²	15.11.2000	30.01.2003 / 4804 ¹⁰³	Tamamı
Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ¹⁰⁴	16.05.2005	30.01.2016 / 6667	Art.4 (tanımlar) Art.5 (insan ticaretinin önlenmesi) Art.6 (talebi azaltıcı tedbirler) Art.10 (mağdurların tespiti) Art.11 (özel hayatın korunması) Art.12 (mağdurların desteklenmesi) Art.14 (ikamet izni) Art.16 (mağdurların ülkelerine geri gönderilmesi) Art.24 (ağırlaştırıcı sebepler) Art.28 (mağdurların korunması) Art.30 (mahkeme işlemleri) Art.33 (tehlike altında veya kayıp kişilere ilişkin tedbirler)
Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi) ¹⁰⁵	25.10.2007	13.08.2010 ¹⁰⁶	Tamamı

97 www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C182, www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang-tr/index.htm

98 www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opscrcr.aspx, humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/CocukSatisiFahiseligiPornografisi_Protokol.pdf

99 www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opaccrcr.aspx, humanrightscenter.bilgi.edu.tr/content/126-cocuk-haklarna-dair-sozlesmeye-ek-cocuklarn-silahl-catsmalara-dahil-olmalar-konusundaki-ihityari-protokol

100 www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx

101 www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf

102 treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&clang=en

103 www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.htm

104 rm.coe.int/1680492857; rm.coe.int/168008371d

105 www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201

106 www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110910-4-1.pdf

Ek III | Çocuk Ticareti ile İlgili Avrupa Konseyi Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Tavsiye Kararları	
1065 (1987)	Çocuk ticareti ve sair çocuk sömürüsü biçimleri
1099 (1996)	Çocukların cinsel sömürüsü
1211 (1993)	Kaçak göç: kaçak işçi tüccarları ve işverenleri
1212 (2000)	Silahlı çatışmalarda ırza geçme
1215 (2000)	Çocuk askerlerin askere alınması ve bu çocukların silahlı çatışmaya katılması
1307 (2002)	Çocukların cinsel suistimali: sıfır tolerans
1325 (1997)	Avrupa Konseyi üye ülkelerinde kadın ticareti ve fuhuşa zorlama
1561 (2002)	Güneydoğu Avrupa'da savaş çocuklarıyla ilgili sosyal tedbirler
1579 (2007)	Fahişelik- ve bu konuda nasıl bir tutum alınmalı?
1596 (2003)	Avrupa'daki genç göçmenlerin durumu
1601 (2003)	Bakımevlerine terk edilen çocukların durumunun düzeltilmesi
1624 (2008)	Çocuklara karşı ilk şiddet türünün: doğumdan sonra çocuğun terkedilmesinin önlenmesi
1703 (2005)	Ebeveynlerinden ayrılmış, iltica etmek isteyen çocukların korunması ve bu çocuklara yardım edilmesi
1778 (2007)	Çocuk mağdurlar: tüm şiddet, istismar ve suistimali yok etme
1828 (2008)	Avrupa'da yasa dışı evlat edinme maksadıyla bebeklerin ortadan kaldırılması
Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararları	
R (79) 17	Çocukların kötü muameleye karşı korunması
R (85) 4	Aile içi şiddet
R (85) 11	Ceza yasaları ve usulü çerçevesinde kurbanın konumu
R (87) 21	Kurbanlara yardım ve kurban konumuna itilmenin önlenmesi
R (90) 2	Aile içi şiddete ilişkin sosyal önlemler
R (91) 11	Cinsel sömürü, pornografi, çocuk ve gençlerin fuhuşu ve ticareti
R (93) 2	Çocukları istismarın tıbbi ve sosyal yönleri
R (96) 8	Değişim döneminde Avrupa'da suç politikası
R (97) 13	Savunma hakları ve tanıkların sindirilmesi
R (2000) 11	Cinsel sömürü amacıyla insan ticaretine karşı eylem
R (2001) 16	Çocukların cinsel sömürüye karşı korunması
Rec (2002) 5	Kadınların şiddete karşı korunması
CM/Rec (2007) 9	Ebeveynlerinden ayrı göçmen çocukları için yaşam projeleri
CM/Rec (2008) 4	Göçmen ve göçmen kökenlilerin çocuklarının entegrasyonunun güçlendirilmesi
CM/Rec (2009) 10	Çocukların şiddete karşı korunmasına ilişkin bütüncül ulusal stratejiler

KAYNAKÇA

Aldan Ö.S. vd. (2009), İnsan ticareti suçunun soruşturma-kovuşturma usulü, mağdur hakları ile mağdurun korunmasına ilişkin yaklaşımlar, Adalet Bakanlığı ve Uluslararası Göç Örgütü, *Türk hukukunda insan ticareti suçu el kitabı* içinde, erişim adresi abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e-kutuphane/TurkHukukundaInsanTicaretiSucuElKitabi.pdf

ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) (2016), *Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki evlilik ilişkileri araştırması*, erişim adresi www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf

Bagheri A. (2016), “Child organ trafficking: Global reality and inadequate international response”, *Med Health Care Philos* 9(2), s. 239-46, erişim adresi link.springer.com/article/10.1007%2Fs11019-015-9671-4

Bayındır S. (2019), “İş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.21, özel sayı, s. 157-195, erişim adresi hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/SINAN-BAYINDIR.pdf

Bayraktar K. (2014), “Çalışma özgürlüğünü engelleme suçu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 20, s. 1021-1050, erişim adresi dergipark.org.tr/tr/download/article-file/787620

Cantwell N. (2017), *The sale of children and illegal adoption*, Defence for Children, ECPAT ve Terre des Hommes, erişim adresi defenceforchildren.nl/media/1945/the-sale-of-children-and-illegal-adoption.pdf

CBSS (Council of the Baltic Sea States), *Handbook for diplomatic and consular personnel on how to assist and protect victims of human trafficking*, erişim adresi ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/handbook-consular-and-diplomatic-staff-how-assist-and-protect-victims-human-trafficking_en

Dottridge M. (2006), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, UNICEF, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/reference-guide-protecting-rights-child-victims-trafficking-europe

Dottridge M. ve Jordan A. (2012), *Children, adolescents and human trafficking: Making sense of a complex problem*, American University, Washington College of Law, Issue Paper 5, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/children-adolescents-and-human-trafficking-making-sense-complex-problem

Elveriş İ. (2004), *Türkiye’de adli yardım: Karşılaştırmalı inceleme ve politikalar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Europol (2014), *Child trafficking or exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Intelligence Notification, erişim adresi ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/child_trafficking_for_exploitation_in_forced_criminal_activities.pdf

Europol (2018), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union*, erişim adresi reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/criminal_networks_involved_in_the_trafficking_and_exploitation_of_underage_victims_in_the_eu.pdf

FEI (2013), *Guidelines for the first level identification of victims of trafficking in Europe*, erişim adresi www.renate-europe.net/wp-content/uploads/2013/12/2014.11_identification_1_GUIDELINES.pdf

FRA (European Union Agency for Fundamental Rights) (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices*, erişim adresi fra.europa.eu/en/publication/2009/child-trafficking-eu-challenges-perspectives-and-good-practices

Frederick J. (2005) *Guidelines for the operation of care facilities for victims of trafficking and violence against women and girls*, Planete Enfants, erişim adresi bettercarenetwork.org/toolkit/standards-and-policies-for-quality-alternative-care/institutional-care-including-boarding-schools/guidelines-for-the-operation-of-care-facilities-for-victims-of-trafficking-and-violence-against,

Gallagher A. (2010), *Recommended principles and guidelines on human rights and human trafficking*, OHCHR (The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights), erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/recommended-principles-and-guidelines-human-rights-and-human-trafficking

Grassinger G. E. (2009), *Türk Medeni Kanunu'nda yer alan velayet hükümleri kapsamında küçüğün kişi varlığının korunması için alınacak tedbirler*, Levha Yayınları, İstanbul.

Göç İdaresi Başkanlığı (2019), *2019 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, erişim adresi <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/KITAPCK/2019-Ulke-Raporu.pdf>

GRETA (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings) (2019), *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Turkey*, erişim adresi rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/1680981563

ICRC vd. (2004), *Inter-agency guiding principles on unaccompanied and separated children*, erişim adresi www.unhcr.org/4098b3172.pdf

ILO (International Labour Organization) (2006), *Child-friendly standards and guidelines for the recovery and integration of trafficked children*, erişim adresi www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/asia/ro-bangkok/documents/publication/wcms_bk_pb_75_en.pdf

ILO (International Labour Organization) (2009), *Operational indicators of trafficking in human beings*, erişim adresi www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf

ILO (International Labour Organization) (2015), *Commercial sexual exploitation and trafficking of children "in a nutshell"*, erişim adresi www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/asia/ro-bangkok/ilo-suva/documents/publication/wcms_494314.pdf

IPU (Inter-Parliamentary Union) ve UNICEF (2005), *Combatting child trafficking – Handbook for parliamentarians*, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/combating-child-trafficking-handbook-parliamentarians-no-9

ISS (International Social Service) (2016), *Responding to illegal adoptions: A professional handbook*, erişim adresi bettercarenetwork.org/library/the-continuum-of-care/adoption-and-kafala/responding-to-illegal-adoptions-a-professional-handbook

Kakar S. (2019), "Child/forced/servile marriages and human trafficking", Winterdyk J. ve Jones J. (eds), *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking* içinde, Palgrave Macmillan, Cham. Erişim adresi link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-63192-9_30-1

Kalkınma Atölyesi (2018), *Yevmiyeci, yarıcı veya kürekçi; hepsi çocuk*, erişim adresi www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/07/%C3%BCcret%20raporu%20TR.pdf

Kalkınma Atölyesi (2020), *Göç yollarında görülmeyen hayatlar*, erişim adresi www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Raporlar/TURKCE/goal/RAPOR_yeni.pdf

- Loibl E. (2019), "Child trafficking for adoption purposes: A criminological analysis of the illegal adoption market", Winterdyk J. ve Jones J. (eds), *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking* içinde, Palgrave Macmillan, Cham. erişim adresi link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-63192-9_97-1#citeas
- Mapp S.C. (2019), "Domestic sex trafficking of children", Winterdyk J. ve Jones J. (eds), *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking* içinde, Palgrave Macmillan, Cham. erişim adresi link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-63192-9_21-1
- Memişoğlu F. (2019), "Uluslararası ilişkiler ve uluslararası göç bağlamında insan ticareti", *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 15(30), p.239-287, erişim adresi dergipark.org.tr/tr/download/article-file/809334
- MHM (Mülteci Hakları Merkezi) (2019), *Türkiye'de sığınmacı ve göçmenlerin adli yardıma erişimi: Tespitler ve öneriler*, erişim adresi www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-74.pdf
- OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2010), *Unprotected work, invisible exploitation: Trafficking for the purpose of domestic servitude*, Occasional Paper Series No.4, erişim adresi www.osce.org/secretariat/75804
- OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2018), *Child trafficking and child protection: Ensuring that child protection mechanisms protect the rights and meet the needs of child victims of human trafficking*, Occasional Paper No.9, erişim adresi www.osce.org/files/f/documents/8/6/405095_0.pdf
- OSCE/ODIHR (2004), Ulusal yönlendirme mekanizmaları: *İnsan ticareti mağdurlarının haklarını korumaya yönelik ortak çabalar*, erişim adresi www.osce.org/files/f/documents/9/5/13971.pdf
- Puenta Aba L.M. (2019), "Defining child trafficking for labor exploitation, forced child labor and child labor", Winterdyk J. ve Jones J. (eds), *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking* içinde, Palgrave Macmillan, Cham. erişim adresi link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-63192-9_18-1
- Renk B. ve Demir O.Ö. (2011) "İnsan ticareti ve yasal düzenlemeler: Eski sorunlar, yeni çözümler", *Polis Bilimleri Dergisi* 13(1), p.52, erişim adresi www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911020.pdf
- Ruiz C. vd. (2019), *The identification of victims of human trafficking in transit and destination countries in Europe: A practical guideline for frontline workers*, Croatian Red Cross, erişim adresi www.infomie.net/IMG/pdf/the-identification-of-victims-of-human-trafficking-in-transit-and-destination-countries-in-europe-a-practical-guideline-for-frontline-workers.pdf
- Save the Children (2007), *Child protection in emergencies: Priorities, principles and practices*, erişim adresi www.savethechildren.org/content/dam/global/reports/education-and-child-protection/CP-in-emerg-07.pdf
- Sever M. vd. (2012), *Türkiye'de insan ticareti mağduru tespit süreçlerinin değerlendirilmesi*, IOM, Polis Akademisi, Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi, erişim adresi www.academia.edu/7018302/T%C3%BCrkiyede_%C4%B0nsan_Ticareti_Ma%C4%9Fdur_Tespit_S%C3%BCre%C3%A7lerinin_De%C4%9Ferlendirmesi
- The Children's Society vd. (2018), *Children and young people trafficked for the purpose of criminal exploitation in relation to county lines*, erişim adresi www.csepolicandprevention.org.uk/sites/default/files/Exploitation%20Toolkit.pdf
- UN (2011), *Prevent, Combat, Protect: Joint UN commentary on the EU Directive – A human rights based approach*, erişim adresi www.oit.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-brussels/documents/genericdocument/wcms_170010.pdf

UNICEF (2006), *Guidelines on the protection of child victims of trafficking*, erişim adresi ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/unicef-guidelines-protection-rights-child-victims-trafficking_en

UNICEF (2007), *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*, erişim adresi www.unicef.org/Implementation_Handbook_for_the_Convention_on_the_Rights_of_the_Child.pdf

UNICEF (2008), *Child trafficking in Europe: A broad vision to put children first*, Innocenti Research Centre, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/child-trafficking-europe-broad-vision-put-children-first

UNICEF (2011), *Child trafficking in the Nordic countries: Rethinking strategies and national responses*, Innocenti Research Centre, erişim adresi alliancecpa.org/es/child-protection-online-library/child-trafficking-nordic-countries-rethinking-strategies-and-0

UNICEF (2017), *A child is a child: Protecting children on the move from violence, abuse and exploitation*, erişim adresi www.unicef.org/publications/index_95956.html

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2015), *Assessment toolkit - Trafficking in persons for the purpose of organ removal*, erişim adresi unodc.org/documents/human-trafficking/2015/UNODC_Assessment_Toolkit_TIP_for_the_Purpose_of_Organ_Removal.pdf

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2020a), *Global report on trafficking in persons 2020*, erişim adresi www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2020b), *Interlinkages between trafficking in persons and marriage*, erişim adresi reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNODC_Interlinkages_Trafficking_in_Persons_and_Marriage.pdf

USAID (US Agency for International Development) (2013), *Promising approaches – Addressing child trafficking in Europe and Eurasia*, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/promising-approaches-addressing-child-trafficking-europe-and-eurasia

Wolfensohn G. (2004), *Responding to child trafficking: An introductory handbook to child rights-based interventions drawn from the Save the Children's experiences in Southeast Europe*, erişim adresi resourcecentre.savethechildren.net/library/responding-child-trafficking-introductory-handbook-child-rights-based-interventions-drawn

Yenidünya A.C. ve Arslan Ç. (2009), Türk hukukunda insan ticaretine ilişkin yasal düzenlemeler, Adalet Bakanlığı ve Uluslararası Göç Örgütü, *Türk hukukunda insan ticareti suçu el kitabı* içinde, erişim adresi abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/belgeler/e-kutuphane/TurkHukukundaInsanTicaretiSucu-EiKitabi.pdf

YJLC (Youth Justice Legal Centre) (2019), *Child criminal exploitation: County lines gangs, child trafficking and modern slavery*, erişim adresi yjlc.uk/wp-content/uploads/2018/01/Modern-Slavery-Guide-updated-2018.pdf

Bu rapor, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtılmamaktadır.

Avrupa Birliği ye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu lkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.
www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne ye tüm ülkeler dahil olmak üzere 46 ye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi yeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin ye ülkelerdeki uygulamasını denetler.
www.coe.int

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmektedir

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından yrtlmektedir